

Katarzyna Kondziola-Pich • Agnieszka Krzanowska
Ołena Łewczenko • Iryna Pewełko

KULTURA JĘZYKA I JĘZYK KULTURY

Materiały do nauki
języka polskiego
dla studentów ukraińskich

POZIOM B2–C1

Katarzyna Kondzioła-Pich
Agnieszka Krzanowska
Ołena Łewczenko
Iryna Pewełko

Kultura języka i język kultury

**Materiały do nauki języka polskiego
dla studentów ukraińskich**

Poziom B2–C1

Szczecin 2024

Rada Wydawnicza

Barbara Braid, Anna Cedro, Urszula Chęcińska, Rafał Klóska
Maciej Kowalewski, Ewa Mazur-Wierzbicka, Jarosław Nadobnik
Grzegorz Wejman, Renata Ziemińska, Magdalena Zioło
Andrzej Skrendo – przewodniczący Rady Wydawniczej
Elżbieta Zarzycka – dyrektor Wydawnictwa Naukowego

Recenzent

dr hab. Henryk Duda, prof. KUL

Opracowanie graficzne i skład

Karolina Janiak

Redakcja językowa i korekta

Paulina Kaczyńska-Domagalska

Projekt okładki

Joanna Dubois-Mosora

Publikacja *Kultura języka i język kultury. Materiały do nauki języka polskiego dla studentów ukraińskich. Poziom B2–C1* powstała jako część międzynarodowego projektu „Kształtowanie kompetencji kulturowej w nauczaniu języka polskiego na ukraińskich uczelniach” w ramach programu Promocja języka polskiego Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (BJP/PJP/2023/1/00011)

Beneficjentem Projektu jest Uniwersytet Szczeciński, a partnerem – Uniwersytet Narodowy Politechnika Lwowska

Katarzyna Kondzioła-Pich ORCID 0000-0003-1950-9299

Agnieszka Krzanowska ORCID 0000-0003-2068-940X

Ołena Łewczenko ORCID 0000-0002-7395-3772

Iryna Pewełko ORCID 0009-0008-9578-7294

Wersja elektroniczna publikacji dostępna na licencji CC BY-SA 4.0

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2024

DOI 10.18276/978-83-7972-843-5

ISBN 978-83-7972-843-5 (online)

ISBN 978-83-7972-842-8 (print)

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I | Ark. wyd. 9,0 | Ark. druk. 12,4 | Format 200/289

Spis treści

Wstęp, s. 7		
GRZECZNOŚĆ JĘZYKOWA, s. 11		
PODROZDZIAŁ	Zagadnienia komunikacyjne	Zagadnienia językowe
Pierwsze spotkanie, s. 11	Przywitanie Zapoznanie Komplementy	Synonimy Homonimy Frazeologia Sposoby wyrażania ekspresji Pisownia cząstki -by
Umówisz się ze mną?, s. 18	Zaproszenie Odmowa Krytyka	Synonimy Homonimy Zdrobnienia i zgrubienia imion i ich funkcje
Powtórne spotkanie, s. 23	Pocieszenie Kondolencje	Sposoby wyrażania pocieszenia i współczucia Frazeologia
I żyli długo i szczęśliwie, s. 27	Gratulacje Życzenia Toasty Charakterystyka postaci Opis sytuacji	Składanie życzeń i gratulacji Sposoby wznoszenia toastów Polskie tradycje ślubne i weselne
Tradycje ślubne i weselne w literaturze polskiej, s. 32	Oświadczyzny Zaręczyny Ślub Wesele Opis zachowania postaci Opis wyglądu postaci	Wyrażanie uczuć i emocji Leksyka ślubna i weselna
Reguły, które rządzą naszym życiem, s. 40	Netykieta Instrukcje Prośba Ponaglenie	Pisanie e-maili i krótkich wiadomości Wołacz Formy adresatywne Tryb rozkazujący Alternacje spółgłoskowe i samogłoskowe
Słowniczek, s. 51		

WYBRANE PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO JĘZYKA POLSKIEGO, s. 53		
PODROZDZIAŁ	Zagadnienia komunikacyjne	Zagadnienia językowe
Kariera zawodowa, s. 53	Opis kariery zawodowej	Socjolekt, gwara, żargon Synonimy Frazeologia <i>Skądinąd</i> jako część mowy
Poprawność językowa, s. 58	Poprawność językowa w komunikacji	Ortografia Frazeologia
Język młodzieżowy, s. 62	Komunikowanie się młodzieży Opis działalności Rady Języka Polskiego Wyrażanie opinii na temat muzyki	Język młodzieżowy Slang Zapożyczenia z języka angielskiego Semantyka
Feminitywy, s. 70	Komunikacja kobiet i mężczyzn Komunikacja w mediach społecznościowych (posty i komentarze)	Nazwy zawodów i stanowisk Feminitywy Płeć w języku
Słowniczek, s. 78		

POLSKA KUCHNIA REGIONALNA I NARODOWA, s. 81		
PODROZDZIAŁ	Zagadnienia komunikacyjne	Zagadnienia językowe
Polska ziemniakami stoi, s. 81	Opis tradycji kulinarnych Opis potraw Komunikacja językowa w różnych regionach Polski	Nazwy potraw Nazwy mieszkańców regionów Polski Epitety Leksyka regionalna
Kulinarna mapa Polski, s. 91	Opis potraw regionalnych i sposobów ich przygotowania Tworzenie przewodnika turystycznego Tworzenie menu restauracyjnego Składanie zamówienia w restauracji Opis pomieszczenia Opis rękodzieła regionalnego	Przepisy kulinarne Zdrobnienia i ich funkcje Afektonimy Aspekt czasownika Tryb rozkazujący Imiesłowy przymiotnikowe i przysłówkowe Wieloznaczność
Kulinarium w literaturze polskiej, s. 121	Zmiana stylu literackiego na potoczny	Zmiana znaczenia wyrazu Zdrobnienia i spieszczania Frazeologia Stylistyka
Słowniczek, s. 126		

CZŁOWIEK WE FRAZEOLOGII, s. 129		
PODROZDZIAŁ	Zagadnienia komunikacyjne	Zagadnienia językowe
Człowiek we frazeologii, s. 129	Opis człowieka – wygląd i charakter Opis działań człowieka Wyrażanie przekonań i opinii Opis relacji międzyludzkich i stosunków społecznych Ocenianie i wartościowanie Wyrażanie woli i niepewności Wyrażanie uczuć	Sposoby wyrażania oceny Synonimia Znaczenie dosłowne i przenieśne Metafory i porównania Gra słów Frazeologia Stereotypy Tłumaczenia polsko-ukraińskie i ukraińsko-polskie
Słowniczek, s. 176		
Klucze do ćwiczeń i zadań, s. 179		
Bibliografia, s. 189		
Abstrakt, s. 193		
Abstract, s. 195		

Wstęp

Prezentowana publikacja jest częścią projektu *Kształtowanie kompetencji kulturowej w nauczaniu języka polskiego na ukraińskich uczelniach* finansowanego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach programu *Promocja języka polskiego*. Autorki i jednocześnie członkinie zespołu projektowego reprezentują dwa ośrodki naukowe: Uniwersytet Szczeciński (Polska) i Uniwersytet Narodowy Politechnikę Lwowską (Ukraina). Celem realizacji projektu było promowanie kultury w nauczaniu języka polskiego na poziomie B2–C1.

Publikacja ma wspierać kształtowanie kompetencji kulturowych, dlatego odnosi się do takich zagadnień jak: kultura języka, kultura regionalna, kultura kulinarna, socjokultura i kultura duchowa (literatura, muzyka i film). W każdym z rozdziałów w szczególny sposób uwypuklono konkretne elementy kultury.

W rozdziale o grzeczności językowej położono nacisk na kulturę języka i relacje społeczne. Ta część jest skonstruowana na podstawie wydzielenia aktów komunikacyjnych. Kształtuje się tu umiejętność realizacji takich działań językowych, jak na przykład: komplementowanie, pocieszanie, wyrażanie współczucia, krytykowanie czy odmowa. Wszystkie one są przedstawione w aspekcie socjokulturowym, uwzględniającym relacje społeczne, typowe sytuacje komunikacyjne, komunikację internetową oraz polskie tradycje i zwyczaje.

Rozdział drugi porusza wybrane problemy współczesnego języka polskiego, a wśród nich społeczne odmiany języka, komunikowanie się młodzieży, poprawność językową i feminitywy. W polskiej przestrzeni medialnej w ostatnich latach szczególnie głośno wybrzmiewa dyskusja na temat żeńskich form gramatycznych nazw zawodów i funkcji, a to znajduje swoje odzwierciedlenie w codziennej komunikacji. Prezentowana publikacja zawiera treści, które przybliżą uczącym się tę problematykę – zarówno w teorii, jak i w praktyce.

Trzeci rozdział jest poświęcony kulturze kulinarnej. Nauczanie języka jest w nim realizowane poprzez odniesienia do regionalnych i ogólnonarodowych tradycji związanych z przygotowywaniem i spożywaniem potraw. Ta część oswaja uczących się z leksyką regionalną i stanowi swoistą kulinarno-językową mapę Polski.

Ostatni rozdział dotyczy frazeologii, która charakteryzuje się obrazowością, zwięzłością i ekspresywnością, co czyni ją ważnym narzędziem w komunikacji. Frazeologia odzwierciedla subtelne niuanse kultury narodowej i światopogląd ludzi, a jednostki frazeologiczne kodują doświadczenie, przekonania i wartości narodu. W rozdziale zwraca się szczególną

uwagę na polskie frazeologizmy, które mogą sprawiać trudności Ukraińcom, w tym na jednostki bezekwiwalentne i na tzw. fałszywych przyjaciół tłumacza. Dlatego też jest to jedyny rozdział, w którym zaproponowano ćwiczenia tłumaczeniowe. Przytaczane tu przykłady użycia jednostek frazeologicznych pochodzą z tekstów literackich i publicystycznych oraz z mowy potocznej.

Treści językowe w publikacji są zróżnicowane pod kątem stylistyki i związanego z nią stopnia trudności – od pierwszego rozdziału, który w głównej mierze zawiera teksty o charakterze potocznym, przez styl publicystyczny i językowe elementy regionalne, aż do ostatniego rozdziału, który jest pisany stylem naukowym. Autorki dają też uczącym się możliwość zmierzenia się z niełatwym stylem literackim, proponując ćwiczenia bazujące na fragmentach polskiej literatury. Każdy z tych tekstów został opatrzony dodatkowym słowniczkiem, który ma pomóc w zrozumieniu języka artystycznego i występujących w nim przestarzałych bądź archaicznych form.

Prezentowane w publikacji zagadnienia komunikacyjne i kulturowe są wzbogacane przez liczne odniesienia do tekstów polskich piosenek, do sztuki filmowej i do wielu źródeł internetowych. Dostęp do tych wyselekcjonowanych przez autorki treści w większości przypadków jest możliwy poprzez zeskanowanie kodów QR. W ten sposób konteksty językowo-kulturowe są za każdym razem poszerzane i uaktualniane.

Do każdego rozdziału przygotowano słowniczek opisowy, a na końcu książki znajdują się klucze do zadań.

Na ostateczny kształt publikacji miały wpływ dwa ważne elementy projektu. Pierwszym było seminarium lingwistyczno-dydaktyczne *Nauczanie języka polskiego na ukraińskich uczelniach*. Wzięło w nim udział kilkudziesięciu lektorów języka polskiego z Polski i Ukrainy. Podczas spotkania członkinie zespołu projektowego przedstawiły uczestnikom cele i założenia projektu oraz częściowe rezultaty pracy nad książką i ćwiczeniami. Dyskusje z lektorami, którzy na co dzień uczą języka polskiego w Ukrainie pozwoliły uwypuklić potrzeby w tym zakresie i stały się cenną inspiracją dla autorek niniejszej publikacji.

Drugim elementem był cykl zajęć ze studentami uczącymi się języka polskiego na Uniwersytecie Narodowym Politechnice Lwowskiej, przygotowanych i poprowadzonych przez członkinie zespołu z Uniwersytetu Szczecińskiego. Praca opierała się na tekstach i ćwiczeniach opracowywanych do niniejszej książki. Zajęcia te były źródłem ważnych wniosków na temat ostatecznej wersji publikacji, a także pozwoliły na dopasowanie materiału do autentycznych potrzeb i możliwości studentów.

Integralną część projektu „Kształtowanie kompetencji kulturowej w nauczaniu języka polskiego na ukraińskich uczelniach” stanowi zintegrowana strona internetowa, na której znajdują się wszystkie treści i ćwiczenia zamieszczone w niniejszej książce, wzbogacone o materiały dodatkowe. Dostęp do tej strony jest bezpłatny. Pragniemy zaznaczyć, że w naszym zamyśle publikacja jest przeznaczona zarówno dla osób uczących się języka

polskiego, jak i dla nauczycieli, dla których może stać się pomocą i inspiracją. Nie jest to typowy podręcznik, ale raczej zbiór wspomagających naukę materiałów i ćwiczeń, dopasowanych do poziomu znajomości języka B2–C1. Chciałybyśmy, aby zawarte w książce teksty oraz odniesienia do literatury, muzyki i filmu skłaniały do dyskusji, własnych przemyśleń i poszukiwań. Staraliśmy się konstruować ćwiczenia w taki sposób, aby zachęcić do samodzielnych działań. Mamy nadzieję, że nasza propozycja uczenia się i nauczania języka polskiego poprzez próbę zrozumienia zamkniętych w nim znaczeń kulturowych, wartości i zwyczajów będzie dobrym sposobem na zgłębianie wiedzy o Polsce oraz kształtowanie kompetencji językowo-kulturowych.

Życzymy przyjemnej i efektywnej nauki!

Autorki

Grzeczność językowa

Poznaj historię Zosi i Piotrka.

Pierwsze spotkanie

Zosia szła parkową aleją wśród kwitnących bzów. Myślała o swojej babci, która ostatnio narzekała na zmęczenie i bóle głowy. Specjalnie dla niej upiekła dziś rano babeczki, licząc, że poprawią starszej pani nastrój. Nagle jej rozważania przerwało mocne uderzenie. Zosia upadła na chodnik, boleśnie tłukąc sobie kolano. W tym momencie usłyszała męski głos:

- Sorki, laska! Nie wyrobiłem na zakręcie. Nic ci się nie stało? Dawaj łapkę, pomogę.

Chłopak próbował podnieść Zosię, ale okazało się, że dziewczyna nie jest w stanie ustać na prawej nodze.

- Au! Auć! Boli... Nie mogę stać. – zajęczała.
- O, kochana! Trzeba by pojechać na SOR.
- Nie dam rady wstać, czy pan rozumie?
- Jaki pan? Jestem Piter. Możesz mi mówić Pit.

„Co za burak!” – pomyślała Zosia, ale wrodzona kultura nie pozwoliła jej tego powiedzieć. W tym czasie Piotrek zastanawiał się, jak przetransportować dziewczynę do swojego samochodu, który na szczęście stał tuż za rogiem.

- Piękna, zostawię hulajnogę na miejscu, i tak jest wypożyczona, a ciebie wezmę na barana i zaniosę do auta.
- Na jakiego barana? Przecież boli mnie kolano! – spytała głośno Zosia, a w myślach dodała: „ty baranie”. Ale zamiast tego powiedziała – Nie chcę być ci kulą u nogi.
- Dobra, racja. To wezmę cię na ręce.

Piotrek podniósł dziewczynę i wtedy po raz pierwszy pomyślał, że niezła z niej babeczka. Zaniósł ją do samochodu i pojechali do szpitala.

Po rejestracji na izbie przyjęć pielęgniarka kazała im czekać. Piotrek twardo siedział przy Zosi. Nie chciał się przyznać, ale dziewczyna zaczynała mu się podobać. Miała ładne piwne oczy, piegowaty nos i długie jasne włosy, których miły zapach czuł, niosąc ją do samochodu. Cała była w jego typie. Wpatrując się w Zosię poczuł, jak burczy mu w brzuchu.

- Hmm..., chyba należałoby kupić coś do jedzenia. Co ty na to? – zaproponował.
- Można by też zjeść babeczki. Mam je w torebce. Rano piekłam. Patrz, nawet nie bardzo się pogniotły mimo mojego upadku.

- Masz babeczki i nic nie gadasz? Laska! Ja tu padam z głodu. Dawaj, wrzucimy coś na ruszt.

Zosia poczęstowała chłopaka wypiekami. Było jej miło, kiedy Piotrek zjadał się nimi.

- Dziewczyno! To jest mega! Świetnie gotujesz.
 - Nie gotuję, a piekę. A to są zwykłe babeczki. Każdy takie potrafi przygotować.
 - Wcale nie. Ktoś taki jak ja nie umiałby tego zrobić. W najbardziej wykwintnej kawiarni wzięto by cię na głównego cukiernika i zapłacono by za twoje słodkości każdą sumę.
- Zosia słuchała tych słów z wypiekami na twarzy.

Wkrótce zawołał ich lekarz. Okazało się, że noga Zosi jest złamana, więc założono jej gips.

- I co, będziesz teraz chodziła z laską, jak staruszka? – zaśmiał się Piotrek.
- Nie, wypożyczyli mi kule.

Ćwiczenie 1. Zaznacz, czy poniższe zdania są prawdziwe (p), fałszywe (f), czy w ogóle nie odnoszą się do tekstu (brak informacji – b.i.).

a) Opisana historia wydarzyła się w kwietniu.	p / f / b.i.
b) Zosia szła parkową aleją wśród kwitnących bzów.	p / f / b.i.
c) Babcia Zosi miała troje wnucząt.	p / f / b.i.
d) Babcia Zosi narzekała na zmęczenie i bóle pleców.	p / f / b.i.
e) Zosia stłukła sobie kolano.	p / f / b.i.
f) Piotrek jechał na rowerze.	p / f / b.i.
g) Zosia już wcześniej spotkała gdzieś Piotrka.	p / f / b.i.
h) Piotrek zawiózł Zosię do szpitala samochodem.	p / f / b.i.
i) Piotrek w szpitalu poczuł głód.	p / f / b.i.
j) Zosia i Piotrek zjedli razem obiad w przyszpitalnym barze.	p / f / b.i.
k) Piotrek miał starszego brata.	p / f / b.i.
l) Okazało się, że noga Zosi jest złamana.	p / f / b.i.

Ćwiczenie 2. Wybierz prawidłową odpowiedź.

1. Zosia i Piotrek pojechali na **SOR**, czyli na:

- a) szpitalny oddział ratunkowy;
- b) specjalny oddział ratowniczy;
- c) stary okrągły rynek.

2. Pielęgniarka skierowała ich do **izby przyjęć**, czyli:
 - a) do miejsca, w którym pacjent czeka na badanie lekarskie;
 - b) do gabinetu lekarskiego;
 - c) do miejsca spotkań z rodziną.
3. Piotrek **zajadał się** babeczkami, to znaczy, że:
 - a) rozbolał go po nich brzuch;
 - b) smakowały mu;
 - c) jadł bardzo powoli.
4. Piotrek **nie wyrobił na zakręcie**, to znaczy, że:
 - a) przeszedł zakręt pieszo;
 - b) szybko przebiegł zakręt;
 - c) zbyt szybko wszedł w zakręt i stracił kontrolę nad pojazdem.
5. Piotrek powiedział do Zosi „**dawaj łapkę**”, to znaczy, że:
 - a) poprosił ją o rękę;
 - b) poprosił, żeby podała mu rękę;
 - c) pocałował ją w rękę.
6. Piotrek poczuł, że **burczy mu w brzuchu**, to znaczy, że:
 - a) poczuł głód;
 - b) rozbolał go brzuch;
 - c) zjadł za dużo.
7. Piotrek chciał **wrzucić coś na ruszt**, to znaczy, że:
 - a) miał ochotę na grilla;
 - b) chciał coś przekąsić;
 - c) chciał upiec kielbaski na ognisku.

Ćwiczenie 3. W języku polskim istnieje zwrot „nie wyrabiać na zakrętach”. Wyjaśnij jego znaczenie na podstawie poniższych zdań.

- a) Mam tyle obowiązków, że już nie wyrabiam na zakrętach.
- b) Mój mąż pracuje od rana do nocy i już nie wyrabia na zakrętach.
- c) Tyle tego, że człowiek nie wyrabia na zakrętach.

„Nie wyrabiać na zakrętach” odnosi się do sytuacji, w której

.....

.....

Ćwiczenie 4. W tekście występują wyrazy, które w zależności od kontekstu mogą mieć różne znaczenie. Poniżej znajdują się zdania wynotowane z opowiadania o Zosi i Piotрку. Wybierz prawidłowe znaczenia wydzielonych słów i zwrotów.

1. ... a ciebie **wzmę na barana** i zaniósę do auta.

wziąć kogoś na barana: a) posadzić kogoś na baranie; b) nieść kogoś na plecach lub ramionach

2. ... spytała głośno Zosia, a w myślach dodała: „**ty baranie**”.

baran: a) znak zodiaku; b) zwierzę z rogami; c) obraźliwe określenie nieinteligentnego człowieka

3. ... nie chcę **być ci kulą u nogi**.

być komuś kulą u nogi: a) być dla kogoś ciężarem; b) zwinąć się w kulę przy czyjejś nodze

4. – I co, będziesz teraz chodziła z laską, jak staruszka? – zaśmiał się Piotrek.

– Nie, wypożyczyli mi **kule**.

kula: a) okrągła bryła; b) podpora ułatwiająca chodzenie osobom niesprawnym fizycznie

5. ... pomyślał, że niezła z niej **babeczka**.

babeczka: a) kobieta uważana przez mówiącego za miłą i / lub atrakcyjną; b) słodkie ciastko

6. Można by też zjeść **babeczki**. Mam je w torebce. Rano piekłam.

babeczka: a) budowla uformowana z wilgotnego piasku; b) ciastko pieczone w foremce o kształcie ściętego stożka

7. **Laska!** Ja tu padam z głodu.

laska: a) ocena niedostateczna; b) określenie kobiety

8. I co, będziesz teraz chodziła z **laską**, jak staruszka?

laska: a) atrakcyjna kobieta; b) podłużny przedmiot służący do podpierania się

9. Zosia poczęstowała kolegę **wypiekami**.

wypieki: a) upieczone ciasto lub pieczywo; b) zaczerwienione policzki

10. Zosia słuchała tych słów z **wypiekami** na twarzy.

wypieki: a) bułeczki; b) czerwone zabarwienie na policzkach

Ćwiczenie 5. Ułóż po dwa zdania z wypisanymi słowami. W każdym zdaniu znaczenie słów musi być różne.

1. laska

a)

b)

2. wypieki

a)

b)

3. babeczka

a)

b)

4. kula

a)

b)

5. baran

a)

b)

Ćwiczenie 6. Zdecyduj, jaki charakter mają poniższe wypowiedzi.

1. *Chodź tu, ty mój wariacie!*

pozytywny / negatywny

2. Co ty wyprawiasz, **wariacie**! Oszalałeś?

Zostaw mnie w spokoju!

pozytywny / negatywny

3. No, **kochana**, takim tonem nie będziemy rozmawiać.

pozytywny / negatywny

4. **Kochana**, podaj mi długopis.

pozytywny / negatywny

5. **Kochanieńki**, nie pozwalaj sobie na zbyt wiele!

pozytywny / negatywny

6. Nie bądź taki pewny siebie, **kochasiu**.

pozytywny / negatywny

7. Nie płacz, **kochany**.

pozytywny / negatywny

8. Równa z ciebie **babka**!

pozytywny / negatywny

9. Jakaś **baba** zajęła mi drogę.

pozytywny / negatywny

10. Straszny z ciebie **babsztyl**.

pozytywny / negatywny

11. Hej, **mała**! To naprawdę ty? Kopę lat!

Jak się cieszę, że się spotykamy!

pozytywny / negatywny

12. I co się czepiasz, **mała**. Daj spokój!

pozytywny / negatywny

13. Co ty sobie wyobrażasz, **baranie**!

pozytywny / negatywny

14. Ej, **laska**, o co ci chodzi?

pozytywny / negatywny

15. Cześć, **laseczka**. Miło cię widzieć!

pozytywny / negatywny

Zwracanie się do kobiety słowami: *kochana, kochanieńka, piękna, laska, babeczka, babka, mała* a do mężczyzny: *kochany, kochanieńki* może zostać odebrane jako zbyt-
nie spoufalanie się lub obrażanie – nawet jeśli słowa te są wypowiedane z pozytywną
intencją. Tych form najlepiej używać w odniesieniu do osób, które dobrze znamy.

Ćwiczenie 7. Zwróć uwagę na fragment, w którym Piotrek komplementuje Zosię:

- *Dziewczyno! To jest mega! Świetnie gotujesz.*
- *Nie gotuję, a piekę. A to są zwykłe babeczki. Każdy takie potrafi przygotować.*

Czy uważasz, że Zosia umniejszyła swoją wartość? Dlaczego? Jak ty reagujesz na komplementy?

Ćwiczenie 8. Zaproponuj odpowiedzi, które a) świadczą o umiejętności przyjmowania komplementów, b) świadczą o braku umiejętności przyjmowania komplementów.

Wzór:

– *Pyszna zupa!*

a) – *Dziękuję, cieszę się, że ci smakuje.*

b) – *Przesadzasz. Zrobiłam z resztek z lodówki.*

1. – *Byłaś u fryzjera? Pięknie wyglądasz!*

a)

b)

2. – *Świetny wykład!*

a)

b)

3. – *Ładnie ci w tym garniturze.*

a)

b)

4. – Masz bardzo zdolne dzieci.

a)

b)

5. – Bardzo podobasz mi się w tym płaszczu.

a)

b)

Ćwiczenie 9. Ułóż z kolegą / koleżanką dialogi, w których wystąpią komplementy dotyczące:

- a) wyglądu;
- b) charakteru;
- c) sposobu wychowywania dzieci;
- d) umiejętności;
- e) występu na koncercie.

Ćwiczenie 10. Zwróć uwagę na pisownię cząstki *-by*, a następnie uzupełnij tabelę wyrazami z tekstu.

pisownia łączna	pisownia rozłączna
<i>należałoby</i>	<i>można by</i>

Ćwiczenie 11. Uzupełnij reguły.

- a) Cząstkę *-by* z osobowymi formami czasownika piszemy
(łącznie, rozłącznie).
- b) Cząstkę *-by* z wyrazami „trzeba” i „można” piszemy
(łącznie, rozłącznie).
- c) Cząstkę *-by* z nieosobowymi formami czasownika zakończonymi na *-no*, *-to* piszemy
(łącznie, rozłącznie).

Ćwiczenie 12. Uzupełnij zdania, dopisując cząstkę -by łącznie lub rozłącznie.

1. Mama ucieszyła..... się z twojego przyjazdu.
2. Szkoda, że nie było cię na spektaklu. Spodobał..... ci się.
3. Takich przykładów można..... podać wiele.
4. Dało..... się to powtórzyć?
5. Trzeba..... wreszcie odwiedzić babcię.
6. Dzieci są tak głodne, że mogły..... zjeść konia z kopytami.
7. Gdyby przyjechała wcześniej, poszła..... z nami.
8. Poszło..... ci lepiej na egzaminie, gdybyś się lepiej przygotował.
9. Dzisiaj na obiad można..... ugotować pomidorówkę.

Umówisz się ze mną?

Piotrek odwiózł Zosię do domu. Pomógł jej podejść do drzwi i zdobył się na odwagę, żeby zaproponować jej spotkanie.

- Może wyskoczylibyśmy gdzieś razem? Idziemy na jakiś mały melanż? Potańczyć albo coś?
- Co ty, zapomniałeś, że mam złamaną nogę? Nie mogę tańczyć.
- A, fakt. Zapomniałem. To może przyjadę po ciebie i skoczmy razem do kina? Co, Zośka?
- Piotrze, bardzo ci dziękuję. Jesteś miły, ale nie lubię siedzieć w kinie.
- Ej, Zocha, co tak oficjalnie? To może wyskoczmy gdzieś na kawkę?
- Dziękuję za zaproszenie. Nie piję kawy.
- Zosieńko, nie daj się prosić. To może po prostu wpadnę do ciebie i pogadamy.
- To też nie wchodzi w grę. Nie umówię się z tobą. Zrozum to wreszcie, bo już nie wiem, jak mam ci to wytłumaczyć.

Piotrek poczuł, jak coś ukłuło go w serce, ale nie naciskał więcej. Było mu smutno, że Zosia dała mu kosza. Wrócił do samochodu i odjechał.

Ćwiczenie 13. Zaznacz, czy poniższe zdania są prawdziwe (p), fałszywe (f), czy w ogóle nie odnoszą się do tekstu (brak informacji – b.i.).

a) Piotrek odwiózł Zosię do domu metrem.	p / f / b.i.
b) Mama Zosi była w domu.	p / f / b.i.
c) Piotrek próbował umówić się z Zosią.	p / f / b.i.
d) Zosia zgodziła się na spotkanie.	p / f / b.i.

- e) Zosia nie może tańczyć, bo ma złamaną nogę. p / f / b.i.
- f) Zosia lubi kawę z mlekiem. p / f / b.i.
- g) Piotrek był smutny. p / f / b.i.

Ćwiczenie 14. Uzupełnij zdania słowami z ramki w prawidłowych formach.

dać	wpaść	ukłuć	wchodzić
naciskać	pójść	zdobyć się	wyskoczyć

- Piotrek na odwagę i zaprosił Zosię na imprezę.
- Może gdzieś razem?
- Może po prostu do ciebie i pogadamy.
- Żadne spotkanie nie w grę.
- Piotrek poczuł, jak coś go w serce.
- Chłopak już więcej nie na Zosię i dał jej spokój.
- Zosia Piotrkowi kosza.
- Piotr chce, żeby Zosia z nim na melanż.

Ćwiczenie 15. Napisz na podstawie poprzedniego ćwiczenia, jakie jest znaczenie następujących zwrotów:

- zdobyć się na odwagę –
- wyskoczyć gdzieś –
- wpaść do kogoś –
- nie wchodzić w grę –
- coś ukłuło kogoś w serce –
- naciskać na kogoś –
- dać komuś kosza –

Ćwiczenie 16. Występujące w tekście słowo *melanż* ma kilka znaczeń. Dopasuj znaczenia a), b) i c) do zdań poniżej.

- a) melanż – pomieszanie różnych rzeczy, stylów lub cech
- b) melanż – impreza z alkoholem
- c) melanż – kolor tkaniny złożony z różnych barw

1. Ale dzisiaj w nocnym klubie był **melanż**. Głowa mi pęka. Muszę odespać.
2. Styl ubierania się Ani to prawdziwy **melanż** – czapka z daszkiem, marynarka, długie rękawiczki i adidas.
3. Kupiłam sobie sweter we wszystkich odcieniach szarości – piękny **melanż**.

Ćwiczenie 17. Piotrek zwraca się do Zofii, używając różnych wariantów jej imienia – Zosia, Zosieńka, Zocha, Zośka. Uzupełnij tabelę następującymi imionami:

~~Zofia, Zosia, Zosieńka, Zośka, Zocha, Zosiulka~~
~~Piotr, Piotrek, Piotruś, Piotruń, Piotrunio, Piotrulek~~
Kasia, Katarzyna, Kacha, Kasiunia, Kasieńka, Kasiula, Kaśka, Kachna
Anusia, Anula, Anna, Ania, Aneczka, Anka
Maruń, Mareczek, Marek, Maruś
Pawcio, Pawełek, Paweł, Powełcio
Krysiunia, Krystyna, Krycha, Kryśka, Krysia
Marysieńka, Maria, Marysia, Marycha, Maryśka, Marysiunia
Marylka, Maryla
Adamek, Adam, Adaś, Adamuś
Zbychu, Zbigniew, Zbysiu, Zbyszek
Agatka, Agata, Agacia
Agniecha, Agnieszka, Aga, Aguś, Agusia, Agunia
Jan, Jasiu, Jachu, Jasio, Janek, Janeczek
Tymuś, Tymoteusz, Tymek, Tymeczek
Dorotka, Dorota, Dorcia
Czarek, Czarus, Cezary
Małgocha, Małgosia, Małgorzata, Małgośka, Małgoś

forma podstawowa	zdrobnienie	zgrubienie
Zofia	Zosia, Zośka, Zosieńka, Zosiulka	Zocha
Piotr	Piotrek, Piotruś, Piotruń, Piotrunio, Piotrulek	–

forma podstawowa	zdrobnienie	zgrubienie

Ćwiczenie 18. Określ, jaką postawę wobec odbiorcy wyraża nadawca w poniższych zdaniach – pozytywną czy negatywną.

1. Nie znoszę tej wrednej Kachy z naszej klasy.	pozytywna / <u>negatywna</u>
2. Kacha, jaka ty jesteś świetna!	pozytywna / negatywna
3. Marycha, nie daj się prosić. Chodź z nami!	pozytywna / negatywna
4. Przyszła ta durna Agniecha i zabawa się skończyła.	pozytywna / negatywna
5. Wskakuj, Krycha, podwiozę cię.	pozytywna / negatywna
6. Zbychu jedzie z nami. Nie może go zabraknąć.	pozytywna / negatywna

Ćwiczenie 19. Zosia dała Piotrkowi kosza i odmówiła mu spotkania. Zaznacz, czy poniższe formy odmowy są wyrażone grzecznie (g), czy niegrzecznie (n).

1. Bardzo dziękuję, ale nie mogę.	g / n
2. Bardzo pan miły, ale nie mam czasu.	g / n
3. Daj mi spokój!	g / n
4. Przykro mi, ale nie.	g / n
5. Odczep się!	g / n
6. Nie mam czasu.	g / n
7. To jest bardzo interesujące, ale nie skorzystam.	g / n
8. Powiedziałam – nie!	g / n
9. Nawet nie masz o czym marzyć.	g / n
10. Chętnie bym skorzystała, ale dziś nie mogę.	g / n

Ćwiczenie 20. Ułóż 6 krótkich dialogów, w których znajdzie się odmowa. Użyj następujących zwrotów:

Uprzejmie dziękuję, ale...; Bardzo pan miły / pani miła, ale...; To interesujące, ale...; Dziękuję...; Jestem zmuszony / zmuszona odmówić...; Chętnie bym skorzystał / skorzystała, ale...

Ćwiczenie 21. W sposób grzeczny i niegrzeczny możemy wyrazić również krytykę. Zaznacz, czy poniższe formy krytyki są wyrażone grzecznie (g), czy niegrzecznie (n).

1. g / n
 - Kochanie, kupiłam sobie nową sukienkę. Ładna?
 - Myślę, że w zielonym bardziej ci do twarzy.
2. g / n
 - Czy słuchała pani mojego referatu? Co pani o nim myśli?
 - Temat był niezwykle ciekawy. Widać, że włożył pan w to dużo pracy. Wydaje mi się, że trzeba by jednak przemyśleć jeszcze raz założenia i przeprowadzić głębszą analizę.
3. g / n
 - Jak ci się podoba moje nowe mieszkanie?
 - Beznadziejne. Małe i ciasne.
4. g / n
 - Byłam u fryzjera. Podoba ci się?
 - Co ty zrobiłaś z włosami?! To straszne!

Ćwiczenie 22. Ułóż 4 dialogi, które będą zawierać grzeczną i niegrzeczną krytykę.*Grzeczna krytyka:*

1. Proszę skrytykować wygląd swojej koleżanki / swojego kolegi.
2. Proszę skrytykować ostatnio obejrzany film.

Niegrzeczna krytyka:

3. Proszę skrytykować koncert, który odbył się wczoraj.
4. Proszę skrytykować werdykt jury na konkursie Eurowizji.

Powtórne spotkanie

Minął jakiś czas, ale Piotrek nie mógł sobie wybić z głowy Zosi. Czasami specjalnie przejeżdżał koło jej domu z nadzieją, że ją spotka. Aż któregoś razu los był dla niego łaskawy. Zobaczył ją wychodzącą z domu pod rękę ze starszą kobietą, która sprawiała wrażenie chorej. Dziewczyna miała zmartwiony wyraz twarzy i wyraźnie kogoś szukała wzrokiem. Piotr zatrzymał się, szybko wyskoczył z auta i podbiegł do nich.

- Zosiu, co się dzieje? Potrzebujesz pomocy?
- O! Piotr! Z nieba mi spadłeś. Babcia źle się czuje i musimy jechać do szpitala, a tak sówka nie przyjeżdża – odpowiedziała zdenerwowana Zosia.
- Wsiadajcie, zawiozę was – bez zawahania zaproponował chłopak.
- Bardzo ci dziękuję.

Z Zofii wyraźnie zeszło napięcie.

W krótkim czasie dojechali do szpitala, gdzie starszą panią zajęli się lekarze i pielęgniarki. Od razu pobrali jej krew do analizy i zlecieli badanie EKG.

- Przykro mi, że twoja babcia źle się czuje. Od dawna choruje? – spytał Piotr.
- Od jakiegoś czasu skarży się na bóle głowy i ma wysokie ciśnienie. A lekarz rodzinny nie chce dać skierowania do specjalisty.
- Nie martw się, słyszałem, że to dobry szpital i mają tu świetnych lekarzy.

Piotrek w geście pocieszenia złapał Zosię za rękę.

Po dwóch godzinach czekania wyszedł do nich lekarz.

- Bardzo mi przykro, ale pani babcia ma podejrzenie nadciśnienia. Musimy zostawić ją w szpitalu, aby zapobiec udarowi. Babcia powinna zostać na oddziale kardiologicznym.

Zosia zaczęła płakać.

- Hej, mała, uspokój się, nie płacz, to jeszcze nie wyrok i nie czas na kondolencje. Weź się w garść, bo babcia cię potrzebuje – uspokajał ją chłopak. – Teraz pojedziemy po ciuchy dla babci, a potem zabieram cię na obiad i bez protestów proszę.

Zosi spodobała się stanowczość Piotra i poszła za młodym mężczyzną do samochodu.

Ćwiczenie 23. Odpowiedz na pytania.

1. Dlaczego Piotrek czasem przejeżdżał obok domu Zosi?
2. Co się stało z babcią Zosi? Co jej dolega?
3. Jak Piotrek próbował pocieszyć Zosię?
4. Jaką diagnozę postawił lekarz?
5. Co Piotr zaproponował Zosi?

Ćwiczenie 24. Połącz rozsypane części.

1. wybić sobie	a) napięcie
2. los był dla niego	b) wrażenie
3. sprawiała	c) z głowy
4. szukała	d) wzrokiem
5. z nieba	e) łaskawy
6. zeszło z niej	f) mi spadłeś

Ćwiczenie 25. Uzupełnij zdania zwrotami z poprzedniego ćwiczenia, zachowując sens i poprawność gramatyczną.

1. Przez cały wykład jej ale nie udało mi się jej dostrzec.
2. Nie pojedziemy w tym roku na wakacje, musisz
3. Czy już z ciebie? Możemy kontynuować rozmowę?
4. Kobieta smutnej. Siedziała samotnie pod ścianą i wpatrywała się w jedno miejsce.
5. Ten wyjazd dosłownie Bardzo potrzebuję odpoczynku.
6. Myślę, że do tej pory, ponieważ obdarzył mnie zarówno wspaniałą rodziną, jak i wiernymi przyjaciółmi.

Ćwiczenie 26. Piotr pociesza Zosię słowami: *przykro mi* i *nie martw się*. W języku polskim istnieje wiele sposobów wyrażania współczucia i pocieszania. Zapoznaj się z niektórymi z nich, a następnie przyporządkuj do poszczególnych grup niżej wymienione formy pocieszania:

- a) porównanie do innych;
- b) propozycja pogodzenia się z losem;
- c) bagatelizowanie problemu;

- d) propozycja spojrzenia na problem z innej perspektywy;
- e) zapewnienie o rozumieniu problemu rozmówcy;
- f) uniewinnienie.

1.

Spójrz na to z innej strony.

Spróbuj spojrzeć na to z innej perspektywy.

Pomyśl jeszcze raz, a okaże się, że...

Zastanów się nad tym, a zobaczysz, że...

2.

Przecież to głupota!

Nie ma co się przejmować taką bzdurą.

Nie ma powodu do zmartwień.

Nie ma się czym martwić.

3.

Bywa.

Różnie bywa.

Tak bywa.

Nic nie zrobisz.

Tak już po prostu jest.

Taki los...

4.

Też tak miałem / miałam.

Też mnie to spotkało.

Znam ten ból.

Znam to.

Rozumiem cię.

Też miałem / miałam ten problem.

Wiem, co czujesz.

Wiem, co przeżywasz.

5.

Inni mają gorzej!

Inni są w jeszcze trudniejszej sytuacji.

6.

To nie twoja wina!

Ty w niczym nie zawiniłeś / nie zawiniłaś.

Przecież nie miałeś / nie miałaś na to wpływu.

Ćwiczenie 27. Uzupełnij zdania wybranymi przykładami z poprzedniego ćwiczenia. W każdym zdaniu istnieje kilka możliwości wyboru.

1. Życie nie jest takie przykre i okropne. Tyle dobrych rzeczy spotyka cię na co dzień.
2. Przecież masz kochającą rodzinę. To najważniejsze!
3., pomyśl lepiej o czymś przyjemniejszym.
4. W niczym jej nie pomożesz, ... Pogódź się z tym.
5. Często czułam się podobnie jak ty, ale mi przeszło.
6. Nie ma co się nad sobą użalać, przecież
7., przecież to oni zdecydowali, nie ty.

Ćwiczenie 28. Jakimi słowami można pocieszyć osobę, która jest smutna z powodu:

- a) złej oceny z kolokwium;
- b) zgubienia ważnego przedmiotu;
- c) zerwania z chłopakiem / dziewczyną;
- d) choroby;
- e) swojego losu;
- f) wielu trudnych obowiązków;
- g) braku biletów na długo oczekiwany film.

Ćwiczenie 29. Szczególnym rodzajem pocieszania są kondolencje. Uzupełnij przykłady składania kondolencji następującymi słowami (we właściwej formie):

współczucie	myśli	słowa	kondolencje
strata	spokój	rodzina	

1. Nie ma, które wyraziłyby nasz smutek.
2. Składałam kondolencje Tobie i Twojej
3. Wyrazy

4. Szczere kondolencje z powodu tej niewypowiedzianej
5. Jesteśmy z Tobą w tym trudnym czasie.
6. Przyjmij moje najszczerze
7. Dużo w tym trudnym czasie.

Ćwiczenie 30. Ułóż przykłady wypowiedzi, w których znajdują się kondolencje i wyrazy współczucia, skierowane do:

a) znajomej osoby

.....

b) osoby, z którą łączą cię oficjalne relacje

.....

I żyli długo i szczęśliwie

Od tego dnia Zofia i Piotr zaczęli się spotykać. Ona uczyła go lepszych manier, natomiast on mówił, że jest za sztywna i musi wrzucić na luz. Zosia doceniała wsparcie chłopaka, zwłaszcza jego pomoc w opiece nad babcią. Starsza pani wyszła ze szpitala, jednak musiała być pod ciągłą kontrolą lekarza.

Nie wiadomo, kiedy między młodymi narodziło się głębsze uczucie, chociaż żadne z nich nie chciało się do tego przyznać. W końcu Piotrek ośmielił się i pierwszy powiedział dziewczynie, że ją kocha.

Z okazji zaręczyn musieli zorganizować dwie imprezy – jedną dla rodziny, a drugą dla przyjaciół. Wszyscy im gratulowali, choć dziwili się, jak dwie tak różne osobowości mogą ze sobą wytrzymać. Kilka miesięcy później młodzi przyjmowali gratulacje z okazji ślubu. Goście życzyli im szczęścia na nowej drodze życia, liczego potomstwa i dużo pieniędzy.

W czasie hucznego wesela, które trwało do rana, często można było usłyszeć toasty, w tym przyśpiewki nawołujące do całowania i picia. Najwięcej śmiechu było w trakcie oczepin. Ciotka Piotra wspominała, jak na jej własnym weselu pan młody pił szampana z jej pantofla i ściągał zębami jej podwiązkę. Zosia i Piotr zamiast tradycyjnych oczepin woleli jednak zorganizować dla gości pojedynkę taneczny. Zdecydowanie wygrała drużyna panny młodej.

Podczas krojenia tortu młodzi małżonkowie spojrzeli sobie w oczy.

- Zofio, żono, kocham cię jak wariat!
- Piter, wariacie, ja ciebie też kocham!

Ćwiczenie 31. Ułóż pięć pytań do tekstu i zadaj je koledze / koleżance z grupy.

Ćwiczenie 32. W tekście wspomniano o kilku tradycjach związanych z zawarciem małżeństwa. Poniżej znajdują się ich opisy oraz opisy kilku innych ślubnych zwyczajów. Do każdej definicji dopasuj właściwą nazwę.

oczepiny	ślub kościelny	ślub cywilny	zaręczyny
oświadczyzny	miesiąc miodowy	wieczór panieński	
wieczór kawalerski	wesele	noc poślubna	

1. – uroczysta umowa między dwojgiem ludzi, w której przyrzekają sobie, że się pobiorą. Od tej pory nazywa się ich narzeczonymi. Zwyczaj jest połączony z darowaniem narzeczonej pierścionka.
2. – propozycja zawarcia małżeństwa, którą tradycyjnie mężczyzna składa kobiecie.
3. – rozpoczynająca się o północy część wesela; polega na organizowaniu zabaw towarzyskich, w których udział bierze para młoda i goście weselni.
4. – uroczyste przyjęcie organizowane z okazji ślubu. Połączone jest z tańcami, zabawami i bogatym poczęstunkiem. W Polsce trwa całą noc, aż do rana.
5. – zabawa zorganizowana dla przyszłej panny młodej i jej koleżanek na krótko przed ślubem.
6. – zawarcie związku małżeńskiego w kościele, w obecności duchownego.
7. – wspólny czas spędzony przez nowożeńców tuż po ślubie, często związany z podróżą poślubną.
8. – pierwsza noc po ślubie, którą dwie osoby spędzają już jako małżonkowie.
9. – zabawa zorganizowana dla przyszłego pana młodego i jego kolegów na krótko przed ślubem.
10. – zawarcie związku małżeńskiego w obecności urzędnika. Uroczystość ma świecki charakter i opiera się na przepisach prawa cywilnego (nie kościelnego).

Ćwiczenie 33. Napisz: a) życzenia ślubne; b) życzenia z okazji osiemnastych urodzin; c) życzenia noworoczne; d) życzenia z okazji Dnia Babci; e) życzenia biznesowe; f) życzenia imieninowe. Wykorzystaj część poniższych propozycji.

- Życzę ci / Panu / Pani / Państwu ...
- Chciałbym / chciałabym wam złożyć najserdeczniejsze życzenia;
- Wszystkiego najlepszego;
- Zdrowia, szczęścia, pomyślności;
- Dużo pieniędzy;
- Błogosławieństwa Bożego;
- Dużo dzieci;
- Bądź szczęśliwy / szczęśliwa;
- Spełnienia marzeń;
- Świętego spokoju;
- Pogody ducha;
- Radości i miłości;
- Samych sukcesów;
- Szczęścia na nowej drodze życia;
- Niech szczęście zawsze ci sprzyja;
- Czego tylko pragniesz;
- Kolejnych lat pełnych sukcesów i kreatywności;
- Żeby spełniły się twoje (najskrytsze) marzenia;
- Żeby nowy rok był co najmniej tak dobry, jak poprzedni;
- Długiego, szczęśliwego życia;
- Abyś nie tracił / nie traciła pogody ducha i wiary we własne możliwości;
- Wielu lat w szczęściu i miłości;
- Abyś z każdym nowym dniem podejmował / podejmowała takie decyzje, które doprowadzą cię do wymarzonego celu;
- Aby twoje życie było usłane różami;
- Dalszych sukcesów i udanych inwestycji;
- Jak najmniej kłopotów i zmartwień;
- Zdrowia! Zdrowie jest najważniejsze;
- Życzę Ci przede wszystkim szczęścia, a nie zdrowia, bo na Titaniku wszyscy byli zdrowi, tylko im szczęścia zabrakło;
- Niech każdy dzień będzie dla ciebie / was niezapomnianą przygodą;
- Żeby nigdy nie opuszczał cię dobry nastrój!

- a)
-
- b)
-

- c)

 d)

 e)

 f)

Ćwiczenie 34. W języku polskim często przed jakąś rywalizacją lub ważnym wydarzeniem życzymy drugiej osobie „połamania nóg”. To życzenie ma na celu odwrócenie ewentualnego niepowodzenia i zapewnienie udanego rezultatu. Dopasuj teksty życzeń do okazji.

1. Połamania smyczka!	a) przed egzaminem
2. Połamania nóg!	b) przed konkursem pianistycznym
3. Połamania pióra / długopisu!	c) przed koncertem skrzypcowym
4. Połamania palców!	d) przed wyścigiem
5. Połamania kija!	e) przed wyprawą na ryby

W języku polskim najczęściej życzymy *połamania nóg* (przed dowolną rywalizacją, występem lub ważnym wydarzeniem) i *połamania pióra* (przed egzaminem / sprawdzianem). Inne życzenia tego typu (np. *połamania smyczka*, *połamania kija* itp.) zależą od inwencji twórczej mówiącego. Należy jednak pamiętać, że nie wszystko da się połamać, dlatego nie w każdej sytuacji możemy zbudować tego typu wypowiedzi.

Ćwiczenie 35. Przeczytaj poniższe dialogi.

1)
– Aniu, powodzenia na maturze!
– Nie dziękuję.	2)
– Życzę ci połamania pióra jutro.
– Nie dziękuję.
3)
– Udanego występu podczas jutrzejszego koncertu.
– Nie dziękuję.	4)
– Trzymam za ciebie kciuki!
– Nie dziękuję.

Zadanie 1. Co oznaczają odpowiedzi *Nie dziękuję*? Wybierz właściwą propozycję.

- a) Nie mam ochoty z tobą rozmawiać.
- b) Dziękuję, ale mówię tak, bo nie chcę zapeszać.
- c) Dziękuję, ale nie tobie.
- d) Nie potrzebuję twojego wsparcia.

Ćwiczenie 36. Ułóż krótkie dialogi z życzeniami połamania czegoś. Niech odnoszą się one do następujących sytuacji:

- a) spotkanie dwóch koleżanek, z których jedna gra wieczorem swój pierwszy koncert w filharmonii;
- b) mama żegna córkę, która właśnie jedzie na egzamin maturalny;
- c) nauczycielka rozmawia z uczniami tuż przed dyktandem;
- d) spotkanie dwóch kolegów, z których jeden jutro bierze ślub.

Ćwiczenie 37. Nieodłącznym elementem wesela są toasty. Zdecyduj, jaki charakter mają poniższe przykłady – żartobliwy czy tradycyjny.

a) Wznoszę toast za parę młodą!	żartobliwy / <u>tradycyjny</u>
b) Chciałbym wznieść toast na cześć rodziców pary młodej!	żartobliwy / tradycyjny
c) Zdrowie!	żartobliwy / tradycyjny
d) No to chlup w ten durny dziób!	żartobliwy / tradycyjny
e) Wypijmy za zdrowie gości!	żartobliwy / tradycyjny
f) Chluśniem, bo uśniem!	żartobliwy / tradycyjny
g) Dziękując za wasze wsparcie, piję wasze zdrowie!	żartobliwy / tradycyjny
h) Zdrowie na budowie!	żartobliwy / tradycyjny
i) Za miłość i szczęście!	żartobliwy / tradycyjny
j) Wypijmy za to, aby młodej parze wiodło się jak najlepiej!	żartobliwy / tradycyjny
k) Proponuję wypić za zdrowie młodych!	żartobliwy / tradycyjny

Ćwiczenie 38. Ułóż toast za:

- a) świadka i świadkową

.....

- b) gości weselnych

.....

- c) orkiestrę weselną

.....

d) wszystkich obecnych na uroczystości

.....

e) kolegów pana młodego, z którymi chodził do liceum

.....

Ćwiczenie 39. Ułóż wypowiedź ustną o tym:

- a) jak wyobrażasz sobie wygląd i charakter Zosi;
- b) jak wyobrażasz sobie wygląd i charakter Piotrka.

Ćwiczenie 40. Napisz wypracowanie na jeden z wybranych tematów.

- a) A na weselu Zosi i Piotrka było tak...
- b) E-mail od Zosi do jej przyjaciółki, w którym dziewczyna opisuje pierwsze spotkanie z Piotrkiem
- c) Piotr opowiada swoim kolegom, jak poderwał Zosię

Tradycje ślubne i weselne w literaturze polskiej

Ćwiczenie 41. Przeczytaj fragment książki Tadeusza Dołęgi-Mostowicza pt. „Znachor”. Dzieło doczekało się trzech adaptacji filmowych: w 1937 roku w reżyserii Michała Waszyńskiego, w 1982 roku w reżyserii Jerzego Hoffmana oraz w 2023 roku w reżyserii Michała Gazdy.

Tytułowy Znachor to renomowany chirurg, profesor Rafał Wilczur, który pewnego dnia traci pamięć. Długo błąka się samotnie, aż osiada w pewnej wsi, gdzie pomaga ludziom z problemami zdrowotnymi. Jednym z wątków książki jest historia miłości Marii Wilczurówny, sklepikarki i Leszka Czyńskiego, hrabiego. Między Marysią a Leszkiem rodzi się uczucie, ale rodzice hrabiego, Państwo Czyńscy, nie chcą słyszeć o ślubie syna z biedną dziewczyną. Pewnego dnia jednak Leszek postanawia oświadczyć się Marysi...

UWAGA! Trudne słowa zostały oznaczone gwiazdką* i wytłumaczone pod tekstem.

„Wychodziła codziennie pod dziwnym wrażeniem, że oto stanie się coś niebawem, że wszystko się odmieni, że jakieś szczęście niespodziewanie spłynie na nią. A przeświadczenie to było tak silne, że owego ranka*, gdy wracając z kościoła, zobaczyła pana Leszka przed sklepem, nawet nie zdziwiła się. Tylko, że nie umiała zapanować nad radością.

– Przyjechał pan – powtarzała drżącym głosem – przyjechał...

O ile zdolna była do zaobserwowania czegoś w tym stanie podniecenia, wydał się jej jakiś poważny i skupiony. Zawstydyła się, gdy przy witaniu się pocałował ją w rękę, na ulicy, na ludzkim widoku.

Ledwie znaleźli się wewnątrz, wziął ją za ręce i patrząc w oczy, powiedział:

- Nigdy nikogo tak nie kochałem, jak ciebie. Nie mogę bez ciebie żyć. Czy zgodzisz się zostać moją żoną?

Pod Marysią ugięły się kolana, a w głowie zawirowało:

- Co pan... co pan... mówi... – wyjąkała.
- Proszę cię, Marysiu, byś zechciała zostać moją żoną.
- Ależ... to niepodobieństwo*! – prawie krzyknęła.
- Dlaczego niepodobieństwo?
- Niech się pan zastanowi! – wyrwała ręce z jego uścisku. – Przecie* pan nie mówi tego poważnie!

Zmarszczył brwi:

- Czy mi nie wierzysz?
- Nie, nie! Wierzę, ale czy pan pomyślał... Boże! Co by to było! Pańscy rodzice... Ci tutaj, w miasteczku... Zatruliby panu życie, zakrakaliby*... Znienawidziliby mnie...

Czyński skinął głową:

- Owszem: Przewidziałem to wszystko. Wiem, że czeka nas wiele, może bardzo wiele przykrości, szykan*, afrontów*. Ale mając do wyboru, albo to albo wyrzeczenie się ciebie, gotów jestem na wszystko. Z bardzo prostego powodu: kocham cię. A jeżeli ty tego nie rozumiesz, to widocznie łudziłem się co do twoich uczuć, i ty mnie wcale nie kochasz."

Tadeusz Dołęga-Mostowicz, „Znachor”, 1937 r.

* owego ranka – tamtego ranka

* niepodobieństwo – rzecz niemożliwa

* przecie – przecież

* zakrakaliby – zakrzyczeliby

* szykana – prześladowanie

* afront – lekceważenie

Zadanie 1. Odpowiedz na pytania.

1. Jakimi słowami Leszek oświadczył się Marii?
2. Jaka była reakcja Marii na oświadczenia – radość czy przerażenie? Jakie fizyczne objawy temu towarzyszyły?
3. Dlaczego Marysia, mówiąc do Leszka, używa formy „pan”, a Leszek zwraca się do niej po imieniu? Czy ma to związek ze statusem społecznym? Jaki?

Zadanie 2. Napisz w imieniu Marii list do koleżanki, w którym będzie się zastanawiać, czy powinna wyjść za Leszka oraz poprosi o radę w tej kwestii. Wpleć w treść listu co najmniej trzy argumenty przemawiające za przyjęciem oświadczenia i trzy świadczące o potrzebie ich odrzucenia.

Zadanie 3. Wymyśl dwa warianty dalszej części tej historii:

- po przyjęciu oświadczyn przez Marysię;
- po ich odrzuceniu.

Ćwiczenie 42. Przeczytaj fragment opowiadania Henryka Sienkiewicza pt. „Ta trzecia”. Ten utwór został po raz pierwszy opublikowany w „Kurierze Codziennym” w 1888 roku. Sienkiewicz z humorem przedstawia w nim życie artystycznej cyganerii skonfrontowane z zakłamaną mieszczańską mentalnością. Bohaterami opowiadania są ubodzy artyści-malarze. Jeden z nich, Magórski, zaręcza się z Kazią, dziewczyną z tzw. dobrego domu...

UWAGA! Trudne słowa zostały oznaczone gwiazdką* i wytłumaczone pod tekstem.

„Przystępujemy do aktu zaręczyn...

Małoletnia kuzynka trzyma porcelanowy talerz, na którym leżą dwa pierścionki. Oczy wyłażą jej z głowy z ciekawości i cała ceremonia sprawia jej tak widoczną rozkosz, że aż podskakuje razem z talerzem i pierścionkami. Susłowski wstaje, wszyscy wstają, słysząc łoskot odsuwanych krzeseł.

Nastaje cisza. Słyszę, jak jedna z matron* robi szeptem uwagę, że spodziewała się, iż mój pierścionek będzie „porządniejszy” ... Mimo tej uwagi nastrój jest tak uroczysty, że muchy padają ze ścian...

Susłowski zabiera głos:

- Moje dzieci, przyjmijcie błogosławieństwo rodziców.

Kazia klęka, klękam i ja...

Jaką ten Świątecki musi mieć w tej chwili minę, jaką on musi mieć minę!

Ale nie śmiem* na niego spojrzeć. Patrę na muślinową* suknię Kazi, która na spłóviałym* czerwonym dywanie tworzy bardzo ładną plamę. Ręce Susłowskiego i pani Susłowskiej opierają się na naszych głowach, po czym mój przyszyły teść mówi:

- Moja córko! Ty miałaś najlepszy przykład w domu, czym powinna być żona dla męża, więc nie potrzebuję cię uczyć obowiązków, które zresztą mąż ci wskaże (spodziewam się!...). Ale do ciebie zwracam się, panie Władysławie...

Tu następuje mówka, w czasie której liczę do stu, a doliczywszy do stu, zaczynam znów od jednego. Susłowski obywatel, Susłowski urzędnik, Susłowski ojciec, Susłowski Rzymianin – ma sposobność* do okazania całej wielkości swej duszy... Słowa: dziecko, rodzice, obowiązki, przyszłość, błogosławieństwo, ciernie, czyste sumienie – brzmia mi koło uszu jak stado os, obsiadają mi głowę, tną mnie w wyżej wzmiankowane* uszy, w kark i czub...

Muszę mieć krawat trochę ciasno zawiązany, bo mi się robi duszno. Słyszę płacz pani Susłowskiej, który mnie rozczula, bo to w gruncie pocziwa kobieta, słyszę brzęk pierścionków, trzymany na talerzu przez podskakującą kuzynkę. Chryste Panie, jaką ten Świątecki musi mieć minę!

Wreszcie wstajemy. Kuzynka podsuwa mi talerz pod same oczy. Zamieniamy z Kazią pierścionki...

– Uf! Jestem zaręczony!"

Henryk Sienkiewicz, „Ta trzecia”, 1888 r.

- * matrona – starsza kobieta, która zachowuje się wyniośle
- * nie śmiem – nie ośmielę się, nie mam odwagi
- * muślinowa – wykonana z muślinu (lekkiej, półprzeźroczystej tkaniny)
- * spłowiwały – wyblakły
- * sposobność – możliwość
- * wzmiankowane – wspomniane

Zadanie 1. W tekście opisano tradycyjne zaręczyny. Omów ich przebieg, używając następujących słów: klękać, rodzice, błogosławieństwo, pierścioneł, nastrój.

Zadanie 2. Co wiemy o wyglądzie i zachowaniu bohaterów opisanej sceny? Czego możemy się domyślić na temat ich emocji? Krótko scharakteryzuj postaci.

Wzór:

Magórski (główny bohater) – duszno mu; znudzony przemówieniem ojca Kazi; zażenowany

Kazia –

Pan Susłowski (ojciec Kazi) –

Pani Susłowska (matka Kazi) –

kuzynka Kazi –

Zadanie 3. Jakie wrażenie na głównym bohaterze wywarło przemówienie pana Susłowskiego – pozytywne czy negatywne? Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 4. Z czym kojarzą ci się słowa, których w swoim przemówieniu użył ojciec Kazi? Wypisz minimum osiem skojarzeń do każdego z nich.

Wzór:

dziecko – radość, obowiązki, beztroska, słodczy, plac zabaw, mleko, nieprzespane noce, brak prywatności

rodzice –

obowiązki –

przyszłość –

błogosławieństwo –

ciernie –

czyste sumienie –

Zadanie 5. Opowiedz w kilku zdaniach, jak w Twoim kraju wyglądają współczesne zaręczyny. Czy odbywają się w obecności rodziców? Czy jest to uroczystość rodzinna? Czy organizuje się z ich okazji jakąś imprezę? A może to wydarzenie ma charakter prywatny i biorą w nim udział jedynie przyszli małżonkowie?

Ćwiczenie 43. Przeczytaj fragment powieści Władysława Reymonta pt. „Chłopi”, za którą autor w 1924 roku otrzymał Literacką Nagrodę Nobla. Historia doczekała się trzech adaptacji filmowych – pierwsza z 1922 roku nie zachowała się do dzisiaj, druga to serial telewizyjny z 1972 roku (na podstawie którego potem stworzono wersję kinową), a w 2023 roku swoją premierę miała animowana wersja filmowa. „Chłopi” to opowieść o życiu społeczności chłopskiej we wsi Lipce. Akcja rozgrywa się w ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku. Jednym z wątków jest małżeństwo Macieja Boryny, najbogatszego gospodarza we wsi i dwukrotnego wdowca z osiemnastoletnią Jagną. Poniżej zamieszczono fragment opisujący wesele Jagny i Boryny. Ten tekst, jak i cała powieść, jest napisany specyficznym językiem – gwara, którą na podstawie różnych dialektów stworzył autor powieści.

UWAGA! Trudne słowa zostały oznaczone gwiazdką* i wytłumaczone pod tekstem.

„Boryna wystąpił, ujął* ją za rękę i przyklękneł, a matka obrazem ich przeżegnała i jęła* błogosławić, i wodą święconą kropić, aż Jaguś z płaczem padła do nóg macierzy*, a potem i drugich podejmowała, przepraszała i żegnała się ze wszystkimi. Brały ją kobiety w ramiona, obejmowały i podawały sobie, aż się popłakali społem*, a Józia najrzewliwiej zawodziła*, bo się jej matula nieboszczka* przypomniła.

Wysypali się przed dom, ustawili w porządku należyty* i ruszyli pieszo, bo do kościoła było ze staje*.

Muzyka szła przodem i rznęła* ze wszystkich sił.

A potem Jagnę wiedli druźbowie – szła bujno*, uśmiechnięta przez łyzy, co jej jeszcze u rzęs wisiały, weselna* niby ten kierz* kwietny i kiej* słońce ciągnąca wszystkich oczy; włosy miała zaplecione nad czołem, w nich koronę wysoką, ze złotych szychów*, z pawich oczek i gałązek rozmarynu, a od niej na plecy spływały długie wstążki we wszystkich kolorach i leciały za nią, i furkotały* kieby* ta tęcza; spódnica biała rzęsisto* zebrana w pasie, gorset z błękitnego jak niebo aksamitu wyszyty srebrem, koszula o bufiastych rękawach, a pod szyją bujne* krezy* obdziergane* modrą nicią, a na szyi całe sznury koralu i bursztynów aż do pól piersi opadały.

Za nią druheny prowadziły Macieja.

Jako* ten dąb rozrosły* w boru* po śmigłej* sośnie, tak on następował* po Jagusi, w biodrach* się ino* kołysał, a po bokach drogi rozglądał, bo mu się zdało*, że Antka w ciźbie* uwiidził*.

A za nimi dopiero szła Dominikowa ze swatami, kowalowie, Józia, młynarzowie, organścina i co przedniejsi*.

Na ostatek* zaś całą drogą waliła wieś cała.

Słońce już zachodziło, wisało nad lasami czerwone, ogromne i zalewało całą drogę, staw i domy krwawym brzaskiem*, a oni szli w tych łunach* wolno, że aż się w oczach mieniło od tych wstążek, piór pawich, kwiatów, czerwonych portek*, pomarańczowych wełniaków*, chustek, kapot* białych — jakoby* ten zagon*, rozkwitłymi kwiatami pokryty, szedł i pod wiatr z wolna się kołysał a pośpiewywał, bo druhny raz wraz zawodziły* cieniuśkami głosami:

A jadą, jadą, wozy kołaczą —
A moja Jaguś, po tobie płaczą...
Hej!
A da śpiewają, śpiewają sobie —
A da na smutek, Jagusiu, tobie...
Hej!*

Dominikowa całą drogę popłakiwała i jak w obraz wpatrywała się w córkę, że nic nie słyszała, co do niej zagadywali.

W kościele już Jambroży zapalał świece na ołtarzu.

Ogarnęli się ino w kruchcie*, uporządkowali w pary i ruszyli przed ołtarz, bo i ksiądz już z zakrystii wychodził.

Prędko się odbył ślub, bo ksiądz się do chorego spieszył. A gdy wychodzili z kościoła, organista jął* na organach wycinać* mazury a obertasy i kujawiaki takie, aż same nogi drygały*, a niektóren* tylko co nie huknął piosenką, dobrze, iż się w czas pomiarkował*!

Wracali już bez nijakiego porządku, całą drogą, jak komu było do upodoby*, a rozgłośnie*, bo druźbowie z druhenkami zawodzili, jakoby ich kto ze skóry obłupiał*.

Dominikowa rychlej* pobiegła, a gdy nadciągnęli – już ona państwa młodych na progu witała obrazem i tym świętym chlebem i solą, a potem nuż* się ze wszystkimi z nowa witać, a obłupiać* i do izby zapraszać!

Muzyka rznęła w sieniach*, więc co który próg przestąpił, chwycił wpół* pierwszą z brzoza kobietę i puszczał się posuwistym* krokiem „chodzonego*” – a już tam, niby ten wąż farbami migotliwy, toczyły się dokoła izby pary, gięły się, okrężały, zawracały z powagą, przytupywały godnie, kołysały się przystojnie i szły, płynęły, wiły się, a para za parą, głowa przy głowie – niby ten rozkołysany zagon dostalego* żyta, gęsto przekwiecony* bławatem a makami... – a na przedzie w pierwszą parę Jagusia z Boryną!”

Władysław Reymont, „Chłopi”

* ująć – chwycić

* jęła – zaczęła

* macierz – tu: matka

* społem – razem

* najrzewliwiej zawodzić – najsmutniej płakać

* nieboszczka – ta, która nie żyje

* należyty – jak należy, jak trzeba

* staje – dawna miara długości

- * rznąć – grać głośno
- * bujno – z rozmachem
- * kierz – krzak
- * weselna – tu: kwitnąca
- * kiej – tu: jak
- * szych – nitka
- * furkotać – energicznie się poruszać i wydawać przy tym dźwięk
- * kieby – niby, jakby
- * rzęsiszto – gęsto
- * bujne – gęste
- * krezy – marszczony kołnierz
- * obdziergane – obszyte
- * jako – jak
- * rozrosły – rozrośnięty, szeroki
- * w boru – w lesie
- * śmigła – smukła, zgrabna
- * następować – kroczyć; iść
- * w biodrach – w biodrach
- * ino – tylko
- * zdało – wydawało
- * ciżba – tłum ludzi
- * przedniejsi – ważniejsi
- * ostatek – koniec
- * brzask – tu: światło
- * łuna – blask
- * portki – spodnie
- * wełniak – gruba tkanina w pasy
- * kapota – wierzchnie okrycie
- * jakoby – jakby
- * zagon – pas ziemi uprawnej
- * zawodzić – śpiewać
- * kołatać – dzwonić
- * kruchta – przedsionek w kościele
- * jął – zaczął
- * wycinać – tu: grać
- * drygać – poruszać się
- * niektórym – niektóry
- * pomiarkować – zorientować
- * do upodoby – podobać się
- * rozgłośnie – tu: głośno
- * obłupić – tu: obdzierać
- * rychlej – szybciej
- * nuż – znowu
- * obłapiać – przytulać
- * sień – pomieszczenie między wejściem a dalszą częścią domu
- * wpół – w pasie

- * posuwisty – długi, sunący
- * chodzony – rodzaj tańca polegającego na chodzeniu
- * dostały – dojrzały
- * przekwiecony – ukwiecony; pełen kwiatów

Zadanie 1. Dopasuj definicje do słów występujących w tekście.

1. mazury, obertasy, kujawiaki	a) mężczyzna i kobieta, którzy namawiają jakieś osoby do zawarcia małżeństwa i pośredniczą w ich zaręczynach
2. drużba	b) polskie tańce narodowe
3. swat i swatka (swaci)	c) kobieta towarzysząca pani młodej w obrzędach ślubnych i weselnych
4. drużna	d) mężczyzna towarzyszący panu młodemu w obrzędach ślubnych i weselnych

Zadanie 2. Wpisz członków orszaku weselnego w kolejności opisanej w tekście: Dominikowa i inne ważne osoby, muzykanci, Maciej z drużnami, mieszkańcy wsi, Jagna z drużbami.

1.
2.
3.
4.
5.

Zadanie 3. Opisz na podstawie tekstu wygląd panny młodej. Użyj następujących słów: korale, wstążki, bursztyny, zaplecione, koszula, aksamitny, biała, gorset, kolory tęczy, bufiaste rękawy, spódnica, wyszyty, włosy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

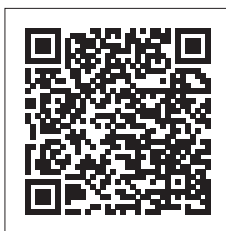
Zadanie 4. Czym różni się strój panny młodej z „Chłopów” od stroju w czasach współczesnych? Opowiedz o podobieństwach i różnicach, biorąc pod uwagę następujące elementy: *suknia, kolory, fryzura, dodatki, biżuteria*.

Zadanie 5. Jak sądzisz, dlaczego Jagna przed wstąpieniem w związek małżeński płakała? Być może w tworzeniu odpowiedzi przydadzą ci się następujące formy: *pożegnanie z panieństwem, różnica wieku między małżonkami, nie kochać, zmiana dotychczasowego życia, opuszczenie matki, wyprowadzka, lęk, nieznane, utrata niezależności*.

Zadanie 6. Matka Jagny przywitała parę młodą i gości weselnych chlebem oraz solą. Ten zwyczaj do dziś jest praktykowany w wielu miejscach w Polsce. Znajdź w internecie więcej informacji na temat jego historii i znaczenia. Czy w twoim kraju istnieją podobne zwyczaje ludowe związane ze ślubem i weselem? Opowiedz o tym.

Reguły, które rządzą naszym życiem

Ćwiczenie 44. Zapoznaj się z zaleceniami dotyczącymi właściwego posługiwania się internetem.

Zadanie 1. Które z tych zasad wydają ci się najważniejsze? Uzasadnij swoją wypowiedź.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Jakie inne ważne zasady zachowania w sieci możesz zaproponować?

.....

.....

.....

Ćwiczenie 45. Jedną z ważnych zasad komunikacji internetowej jest prawidłowe nazywanie adresatów w e-mailach w zależności od tego, czy jest to wiadomość oficjalna (na przykład służbowa), czy prywatna. Zwróć uwagę na formę rzeczownika w wołaczu w zależności od tego, czy odnosi się do kobiety, czy do mężczyzny. Uzupełnij tabelkę wg wzoru.

* W języku polskim funkcjonują również żeńskie formy gramatyczne nazw zawodów i funkcji, czyli feminatywy, o których dowiesz się więcej w kolejnym rozdziale.

	wołacz – rodzaj żeński	wołacz – rodzaj męski
doktor	<i>Pani Doktor</i>	<i>Panie Doktorze</i>
trener		
profesor		
dziekan		
mecenas		
minister		

Szanowna Pani + **Kierownik** (kobieta) → **Wołacz** = **Mianownikowi**
Szanowny Panie + **Kierowniku** (mężczyzna)

Ćwiczenie 46. Napisz krótką wiadomość z prośbą lub informacją do wskazanej osoby. Zrób to według wzoru, używając zwrotu „Pani... / Panie...”

Wzór:

– doktor (Anna), wystawienie recepty
Pani Doktor, proszę o wystawienie mi recepty na antybiotyki.

– trener (Dominika), nieobecność na treningu

.....

– mechanik (Piotr), data odbioru samochodu

.....

– magister (Joanna), wpisanie zaliczenia

.....

– prezes (Jan), udzielenie urlopu na żądanie

.....

– dyrektor (Marta), wyznaczenie spotkania

.....

– inżynier (Marian), data rozpoczęcia budowy

.....

Ćwiczenie 47. Przeczytaj poniższy tekst.

Od: Anna Kowalska <anna.kowalska@anna.pl>

Wysłane: piątek, 24 lutego 2024 11:55

Do: Kasia Michalska <kasia.mi@kaja.pl>

Temat: chyba się zakochałam

Cześć Katarzyno!

Zgadnij, kogo ostatnio spotkałam! Pamiętasz Janka Nowaka? To ten facet, który był z nami na delegacji w Krakowie, teraz pracuje jako kierownik działu w Poznaniu. Przyszedł do naszego biura po poradę. Wszedł do mojego gabinetu i się przedstawił. Ja też mu powiedziałam, jak się nazywam, a on spojrzał na mnie i spytał: „Szanowna pani kierownik, czy my się już kiedyś spotkaliśmy?” A ja mu odpowiedziałam: „Tak, Panie Janie, jeśli się nie mylę, to 6 lat temu byliśmy razem w delegacji”. Jak załatwiliśmy sprawy służbowe, to pogadaliśmy o tym, co się u nas dzieje. I wtedy on mi powiedział: „Anno, wstydzilem się wtedy podejść i powiedzieć ci, że mi się bardzo podobasz”. Kasiu, możesz to sobie wyobrazić? Czyli nie tylko on mi się podobał! Kaśka, on zaprosił mnie wtedy na kawę, a dziś idziemy na kolację!!! Aaaaaa!!! Wczoraj mi się przyśniło, że spojrzał mi w oczy i powiedział „Szanowna pani kierownik, kocham panią”. Na co ja mu odpowiedziałam: „Szanowny panie kierowniku, ja też pana kocham!”

Chyba się zakochałam... <3

Ściskam gorąco! Wracaj już podróżniczko, to opowiem szczegóły ;-)

Anka

Od: Kasia Michalska <kasia.mi@kaja.pl>

Wysłane: piątek, 24 lutego 2024 14:25

Do: Anna Kowalska <anna.kowalska@anna.pl>

Temat: Odp: chyba się zakochałam

O BOŻE!!! Pamiętam go! Pamiętam też, jak wtedy w Krakowie łąziłaś i się prawie do niego modliłaś: „Jasiu, Janeczku, popatrz na mnie”; „Przystojniaku, umów się ze mną...”; „Chłopcze, nie gadaj z tą babą!” A jak marudziłaś, kiedy jakaś koleżanka z nim rozmawiała... Mruzczałaś pod nosem na dziewczyny: „Ty wredna małpo, odejdz od niego!”, albo do Eli: „Jędzo, zabieraj te ręce”. A pani Renia z działu prawnego patrzyła na ciebie i powtarzała, „Dziecko kochane, idź w końcu do niego”. Ale się z ciebie śmiałyśmy!:().

Aneczko, cieszę się, że jesteś szczęśliwa. Oby Wam się udało!
Pozdrawiam gorąco, zakochana wariatko i do zobaczenia niedługo!
Kaśka

Wskaż w tekście słowa w wołaczu. Pogrupuj je w tabeli wg wzoru. Zastanów się, od czego zależy końcówka wołacza.

wołacz rzecz. r. męskiego z końcówką -u	wołacz rzecz. r. męskiego z końcówką -e	wołacz rzecz. r. żeńskiego z końcówką -u	wołacz rzecz. r. żeńskiego z końcówką -o	wołacz rzecz. r. nijakiego
Janku	Panie			

Ćwiczenie 48. Podaj formy wołacza w liczbie pojedynczej i mnogiej dla poniższych rzeczowników zgodnie z podanym wzorem. Określ, jakie zmiany zachodzą w tych słowach.

a) zwróć uwagę na wymianę spółgłosek

	<i>l. poj.</i>	<i>l. mn.</i>	<i>zmiany</i>
<i>brat</i>	<i>bracie</i>	<i>bracia</i>	<i>t : ci</i>
wójt			
prezydent			
pracownik			
rolnik			

ojciec			
chłopiec			

b) zwróć uwagę na zmiany samogłoskowe

	<i>l. poj.</i>	<i>l. mn.</i>	<i>zmiany</i>
<i>dziadek</i>	<i>dziadku</i>	<i>dziadkowie</i>	<i>e : Ø</i>
Bóg			
wróg			
wujek			
świadek			

Ćwiczenie 49. Wypisz z tekstu e-maili Ani i Kasi czasowniki w trybie rozkazującym.

zgadnij, popatrz

Niegrzeczne jest używanie czasowników niedokonanych w trybie rozkazującym, ponieważ sygnalizuje to negatywne emocje, zniecierpliwienie nadawcy i ponaglenie adresata. Dlatego zamiast: *Otwieraj okno!* powiedz: *Otwórz okno!*, a zamiast: *Zamykaj drzwi* powiedz: *Zamknij drzwi*. Możesz dodać słowo *proszę* i wtedy wypowiedź będzie miała grzeczny charakter, np. *Proszę, otwórz okno; Zamknij, proszę, drzwi*.

Ćwiczenie 50. Uzupełnij tabelę. Z rozsypanek w pierwszej kolumnie ułóż grzeczną prośbę i niegrzeczne ponaglenie. Działaj według wzoru.

	PROŚBA	PONAGLENIE
1. pić, mleko, to	<i>(Proszę) Wypij to mleko.</i>	<i>Pij to mleko!</i>
2. zamykać, szafka, ta		
3. jechać, mama, do, szybko		
4. myć, ręce		
5. sprzątać, klocki		
6. gotować, obiad		
7. wracać, dom, do		
8. zabierać, dziecko		

Ćwiczenie 51. Ponumeruj polecenia w instrukcji mycia rąk we właściwej kolejności.

- a) Umyj dokładnie przestrzenie między palcami oraz okolice kciuków.
- b) Rozprowadź mydło, pocierając o siebie rozprostowane dłonie.
- c) Wytrzyj ręce do sucha jednorazowym ręcznikiem.
- d) Zmocz ręce wodą.
- e) Nabierz tyle mydła, aby pokryło całą powierzchnię dłoni.
- f) Myj ręce ok. 30 sekund.
- g) Dokładnie opłucz ręce wodą.

INSTRUKCJA to zbiór zasad lub przepisów, które ustalają sposób postępowania. Instrukcje na ogół związane są z działaniem, stąd można w nich często spotkać formy trybu rozkazującego.

Ćwiczenie 52. Zapoznaj się z fragmentem instrukcji obsługi pralki. Następnie zapisz powyższy tekst, zamieniając czasowniki w trybie rozkazującym na formę *proszę + bezokolicznik* lub *należy + bezokolicznik*.

Instrukcja obsługi pralki
1. Pralkę postaw na twardej i równej powierzchni. Kiedy pralka stoi prawidłowo, przy- stap do jej podłączania. 2. Na początku podłącz przewód doprowadzający wodę. Zawsze stosuj fabrycznie nowe węże doprowadzające wodę. 3. Następnym krokiem jest podłączenie pralki do prądu. Włóż przewód do gniazdka. Nie używaj do tego celu przedłużaczy. 4. Pamiętaj, aby Twoja garderoba była dobrze wyprana, nie zapełniaj pralki całkowicie. 5. Stosuj dokładnie tyle detergentu, ile przewiduje producent proszku czy żelu do prania. 6. Czyść pralkę regularnie. Zanim przystąpisz do czyszczenia, odłącz ją od prądu i za- kręć zawór z wodą. 7. Nie używaj urządzenia, gdy wtyczka jest uszkodzona.

1. *Proszę postawić* pralkę na twardej i równej powierzchni.
-
-
-
-

Ćwiczenie 53. Przeczytaj instrukcję montażu szafek kuchennych, którą dla swoich pracowników przygotował szef firmy stolarskiej. Następnie na jej podstawie napisz krótką relację z montażu szafek w twojej kuchni. Kontynuuj według wzoru.

1. Wnieście i rozpakujcie wszystkie kartony, posegregujcie dokładnie elementy konstrukcyjne szafek: śrubki ułóżcie obok siebie, nakrętki przy nakrętkach.
2. Upewnijcie się, ile osób będzie niezbędnych do połączenia wszystkich elementów w zestaw. W niektórych przypadkach będą to 2 osoby.
3. Zadbajcie o narzędzia, które mogą się wam przydać. Z pewnością będzie to młotek, śrubokręt czy klucz imbusowy.
4. Przed montażem sprawdźcie ściany oraz podłogę – powinny być równe.
5. Montaż szafek zawsze zaczynajcie od wieszania szafek ściennych.
6. Jeśli pomiędzy meblami a ścianą pozostaną szczeliny, można je zabudować elementami wykończeniowymi w kolorze frontów szafki.
7. Pamiętajcie: ostatnim etapem prac związanych z montażem mebli kuchennych jest podłączenie wody, gazu i urządzeń elektrycznych.

Przyjechało do nas dwóch panów z ekipy montażowej. Wnieśli kilka paczek i

[illegible]

Ćwiczenie 54. Prawie wszystkie polecenia w podręczniku, z którego teraz korzystasz mają w sobie czasownik w formie trybu rozkazującego. Wypisz 10 z nich i określ, jakie jest twoje zadanie.

Wzór:

Napisz krótką wiadomość – muszę napisać jakiś tekst zgodny z poleceniem

Zapoznaj się z tekstem – należy przeczytać materiał z ćwiczenia

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 55. Użyj w poniższych dialogach formy trybu rozkazującego z partykułą *niech* + 3 osoba l. pojedynczej lub mnogiej.

1.

- Panie Dyrektorze, księgowa pyta, o której może przyjść z dokumentami?
- *Niech będzie* (być) u mnie za godzinę.
- Za godzinę ma pan umówione spotkanie z nowym inwestorem.
- Rzeczywiście, to najlepiej (przyjść) teraz.

2.

- Dzień dobry, dzwonię, żeby umówić mamę na wizytę u doktor Kowalskiej.
- Najbliższy wolny termin mam na poniedziałek na 9:30.
- Świetnie! Pasuje nam.
- mama (przynieść) ze sobą wyniki, które robiła wcześniej.

3.

- Pani profesor, Kacper i Wojtek pytają, kiedy mogą przyjść na egzamin.
- Najpierw (zaliczyć) kolokwium.
- Ale oni już chyba pisali.
- Tak, pisali, ale nie zaliczyli. porządnie
(się nauczyć), mają czas do końca semestru.

4.

- Andrzej, Marek pyta, jak do was dojechać, bo nie może adresu znaleźć w nawigacji.
- (wbić) w nawigację adres szkoły. Jak tam dojedzie, to (zadzwoń) i będę go pilota-
wać przez telefon.

5.

- Dzień dobry, mam przesyłkę dla pani Marty.
- Dzień dobry, jeszcze jestem w pracy, ... pan ją
(zostawić) u sąsiadki z parteru.

Ćwiczenie 56. Znajdź w internecie teksty podanych niżej piosenek znanych i popularnych w Polsce wykonawców. Wypisz występujące w tych tekstach czasowniki w trybie rozkazującym i podaj ich bezokoliczniki. Ułóż własne zdania z wybranymi formami. Poszukaj tych piosenek w serwisach muzycznych i posłuchaj ich.

1. Krzysztof Krawczyk, *Pamiętam Ciebie z tamtych lat*

Wzór:

Zamknij – bezokolicznik: zamknąć

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Varius Manx, *Pocałuj noc*

3. Oddział Zamknięty, *Obudź się*

4. 2 plus 1, *Chodź, pomaluj mój świat*

5. Maryla Rodowicz, *Niech żyje bal*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Andrzej Zaucha, *Baw się lalkami*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Kwiat Jabłoni, *Wodymidaj*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Lady Pank, *Zostawcie Titanica*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Kleks, Igo, Kaśka Sochacka, Mrozu, Artur Rojek, Brodka, Ralph Kaminski, Sokół, Bedoes
2115, *Całkiem nowa bajka*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Słowniczek

bez – tu: potoczna nazwa lilaka – krzewu, który kwitnie w maju

burczeć (w brzuchu) – wydawać charakterystyczny dźwięk spowodowany głodem

ciuchy – ubrania

EKG – elektrokardiografia; badanie pracy serca

huczny – głośny; bardzo wesoły

hulajnoga – pojazd złożony z kierownicy i z dwóch kół, pomiędzy którymi umieszczona jest platforma (deska)

mega – bardzo

nadciśnienie – zbyt wysokie ciśnienie

oddział kardiologiczny – oddział szpitalny, na którym przebywają chorzy z chorobami serca

ośmielić się – odważyć się

piwne – w kolorze jasnobrażowym (nazwa koloru oczu)

przyśpiewka – krótka piosenka okolicznościowa, wesoła i dowcipna, śpiewana na weselach i innych zabawach

rozważanie – tu: rozmyślanie

skarżyć się (na coś / kogoś) – narzekać na coś / kogoś

skierowanie – dokument wystawiany przez lekarza, zlecający wykonanie jakiegoś badania, konsultację ze specjalistą lub pobyt w szpitalu

spaść z nieba – zjawić się nieoczekiwanie, ale w dobrym momencie

stanowczość – zdecydowanie, pewność

udar – choroba polegająca na zaburzeniu ukrwienia mózgu; stanowi zagrożenie życia

ustać – mieć siłę stać; nie przewrócić się

wrzucić na luz – zrelaksować się; przestać się martwić

wykwintny – wystawny; wyjątkowy

wyraz twarzy – mina; wygląd twarzy

zajadać się – jeść ze smakiem

zapeszać – wywoływać pecha

Wybrane problemy współczesnego języka polskiego

Zapraszamy do zapoznania się z osobą prof. dr hab. Ewy Kołodziejek. Pani profesor zgodziła się porozmawiać z nami na tematy związane z językiem polskim, takie jak poprawność językowa, działalność Rady Języka Polskiego, plebiscyt na najpopularniejsze Młodzieżowe Słowo Roku oraz femintatywy. Cała rozmowa została podzielona na 4 części, z których każda poświęcona jest innemu zagadnieniu.

Kariera zawodowa

Rozmowa z profesor Ewą Kołodziejek – część I

Pani profesor, chciałabym, abyśmy porozmawiały dziś o pani zainteresowaniach językowych, o femintatywach i o młodzieżowym słowie roku. Jednak na początku proszę powiedzieć kilka słów o sobie.

Jestem profesorką, wykładowczynią i naukowczynią. Te trzy słowa zdradzają mój stosunek do femintatywów, o których jeszcze porozmawiamy. Mam szczęście, że mój zawód jest jednocześnie moją pasją, bo jestem zafascynowana językiem i uwielbiam pracę z młodzieżą.

Jak przebiegała pani kariera zawodowa?

Po studiach pracowałam przez trzy lata w szkole średniej jako nauczycielka języka polskiego. Myślę, że dobrze jest, gdy wykładowca akademicki zaczyna swój kontakt z dydaktyką od pracy w szkole. To daje inną perspektywę edukacyjną, pokazuje, że studenci byli kiedyś uczniami i musieli sprostać szkolnym rygorom. A potem dostałam etat na uczelni. Trafiłam pod skrzydła pani profesor Janiny Węgier, mojej promotorki, która zajmowała się opisywaniem języka na Pomorzu Zachodnim i w Szczecinie. Były to badania swoistego tygla językowego, bo przyjeżdżali tu ludzie mówiący różnymi odmianami polszczyzny. Badania mowy mieszkańców Pomorza Zachodniego prowadzone przez moich starszych kolegów pokazały, na czym polegała tzw. integracja językowa, czyli wyzbywanie się cech gwarowych i przyjmowanie reguł języka ogólnego.

To zagadnienie jest mi bliskie, ponieważ po wojnie również moja rodzina przybyła na te tereny.

My tu wszyscy jesteśmy skądinąd. Często mówię młodzieży, że my tu nie mamy językowych korzeni. Mówimy polszczyzną ogólną, którą kiedyś określano jako „najczystsza”. To było

raczej propagandowe hasło, bo nie ma czegoś takiego, jak „czysty” język. Po prostu starsi ludzie, którzy przyjechali na te tereny, ukrywali swoją rodzinną mowę, więc młodsze pokolenie jej nie przyswoiło. Językiem do naśladowania był język szkoły, kościoła, urzędów. Nie powstał żaden inny język regionalny, czy to szczeciński, czy zachodniopomorski. Co kilka lat wysyłam studentów do miasta i proszę: Idźcie, zobaczcie, czy coś się nowego w tutejszym języku pojawiło. Wracają wciąż z dwoma rzekomo szczecińskimi słówkami: *many* ‘chłopak’ i *szmula* ‘dziewczyna’. Czy one są szczecińskie? Mam poważne wątpliwości... Tak więc pod względem językowym szczecinianie są znacznie ubożsi od mieszkańców innych regionów.

Wróćmy do pani pracy na uczelni. Czego dotyczyły pierwsze badania?

Moja promotorka, prof. Janina Węgier, opisywała środowiskowe odmiany języka, bo głosiła tezę, skądinąd słuszną, że jeśli na jakimś terenie nie ma gwar czy dialektów, to język musi się inaczej rozwarstwiać, najczęściej środowiskowo. Językoznawcy pracujący na uczelni zbierali słownictwo istniejących tu socjalnych odmian polszczyzny: żołnierskiej, uczniowskiej, kolejarskiej. Moja profesorka była tym słownictwem zafascynowana, więc powiedziała mi: Pani Ewo, język marynarzy jest dla pani. I chociaż nie miałam ze środowiskiem morskim nic wspólnego, bardzo się w te badania zaangażowałam. Ale zastosowałam inną metodę badawczą niż była wtedy przyjęta. Nie zadowalało mnie „zbieractwo słownikowe”, czyli opisywanie znaczeń, tworzenie pól tematycznych, analiza struktury słownictwa. Mnie interesowało nie tylko to, jak się mówi w środowisku ludzi morza, lecz także dlaczego tak się mówi. Co się kryje za słowami, skąd się wzięły, jak się łączą ze wspólnotą marynarską, z jej postawami wobec świata. Tym sposobem odkryłam socjolingwistykę, potem etnolingwistykę, dwie gałęzie językoznawstwa analizujące związki między językiem wspólnoty a jej strukturą, kulturą, wyznawanymi wartościami. I tak powstała moja pierwsza rozprawa naukowa zatytułowana „Gwara marynarzy na tle subkultury marynarskiej”. Z biegiem czasu coraz bardziej zaczęłam się interesować małymi wspólnotami komunikacyjnymi i odkrywałam bogactwo języka innych subkultur: przestępczej, żołnierskiej, kibicowskiej, hip-hopowej i studenckiej. O nich napisałam swoją najważniejszą książkę pod tytułem „Człowiek i świat w języku subkultur”. W dotarciu do tych wspólnot pomogli mi moi studenci, którzy byli ich uczestnikami i zajmując opowiadali o specyfice subkulturowego języka.

Ćwiczenie 1. Odpowiedz na pytania:

1. Jak przebiegała kariera zawodowa profesor Ewy Kołodziejek?
2. Co można powiedzieć o języku mieszkańców współczesnego Szczecina?
3. Czego dotyczyły badania pani profesor nad językiem marynarzy?

Ćwiczenie 2. Podziel podane niżej odmiany języka, przyporządkowując je do jednej z trzech kategorii: język wspólnoty zawodowej, grupy środowiskowej, grupy rówieśniczej.

język lekarzy, gwara młodzieżowa, żargon przestępczy, żargon żołnierski, język prawniczy, gwara hip-hopowa, gwara uczniowska, gwara studencka, język marynarzy, gwara

kolejarska, żargon kibicowski, język aktorów, język informatyków, żargon więzienny, język wędkarzy, język dzieci

wspólnota zawodowa	grupa środowiskowa	grupa rówieśnicza
język lekarzy	żargon kibicowski	gwara młodzieżowa

Środowiskowe odmiany języka (socjolekty) – to odmiany językowe związane z grupami społecznymi, takimi jak klasa, warstwa, środowisko i grupy zawodowe.
Gwara – odmiana społeczna, przeważnie środowiskowa i zawodowa.
Żargon – podobnie jak gwara, ale z lekkim negatywnym zabarwieniem.

Ćwiczenie 3. Dopasuj opis odmiany języka polskiego do odpowiedniej nazwy z ramki.

żargon przestępczy	język subkultury hip-hopowej	język lekarzy
język subkultury kibicowskiej	język uczniowski	

Wzór:
Język charakterystyczny dla środowiska ludzi związanych z morzem
Jest to język marynarzy.

- a) Tym językiem posługują się osoby zajmujące się nielegalnymi działaniami.
.....
- b) Odmiana języka spotykana w rozmowach pomiędzy pracownikami szpitala.
.....
- c) Tę odmianę można usłyszeć podczas meczu na stadionie piłkarskim.
.....
- d) Język charakterystyczny dla subkultury młodzieżowej słuchającej, między innymi, muzyki rapowej.
.....

- e) W tej odmianie języka znajdują się słowa, które oznaczają szkolne oceny – dwójka, piona lub nazwy przedmiotów – matma, gegra.
-

Ćwiczenie 4. Zaproponuj i zapisz własne określenia poniższych odmian języka. Skorzystaj ze wzoru z ćwiczenia 2.

Język żołnierski to

Język internautów to

Język młodzieżowy to

Język więzienny to

Język informatyków to

Ćwiczenie 5. Napisz, w jakiej grupie użytkowników języka są używane wymienione słowa. Ułóż zdania z wybranym słowem z każdej z grup.

- a) kręcimy, cięcie, robić dubel
-

- b) robak na patyku, spinningowanie, żywiec
-

- c) hejka, ziomek, spoko
-

- d) da da, ciuciu, dzidzia
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Ćwiczenie 6. Przeczytaj poniższe teksty i zdecyduj, który z nich jest napisany językiem prawników, informatyków, a który wędkarzy. Wypisz słowa, które na to wskazują.

1. Biczowanie wody – czyli, zazwyczaj przy spinningowaniu, wielokrotne i nawet kilkogodzinne łowienie w jednym miejscu. Zazwyczaj bez efektu. *Ostatnio biczowaliśmy tę zatokę we dwóch ze 3 godziny i nawet nie mieliśmy pobicia.*

(za: https://haczyk.pl/forum/topic/9088-j%C4%99zyk-w%C4%99dkarzy/#google_vignette)

.....

2. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

(<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20240000017/T/D20240017L.pdf>)

.....

3. Prawdopodobnie może to być uszkodzenie sprzętowe, a dokładnie rzecz ujmując RAM, biorąc pod uwagę, że komputer był sprawny do momentu spalenia zasilacza i po wymianie zasilacza zaczął się psuć. Skoro się zaczął psuć nagle po awarii zasilacza, w tym momencie uważam, że cudów nie ma, więc należy domniemywać, że padło coś jeszcze, czyli mogła uszkodzić się pamięć.

(<https://www.elektroda.pl/rtvforum/topic3521098.html>)

.....

Ćwiczenie 7. Jaką odmianą języka posługujesz się na co dzień? Czym różni się język, jakim posługujesz się w kontaktach z rówieśnikami od tego, jakiego używasz na uczelni?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 8. W wypowiedzi profesor Kołodziejek dwukrotnie zostało użyte słowo *skądinąd*. Słownik języka polskiego podaje jego 2 znaczenia:

skądinąd I «partykuła używana w wyrażeniu wtrąconym, nawiązującym do wcześniejszej wypowiedzi i uzupełniającym je nową, zwykle mniej istotną informacją, np. Człowiek ten, skądinąd postępowy, był przeciwnikiem równouprawnienia kobiet.»

skądinąd II «z innego miejsca lub źródła niż to, o którym była mowa, i to, które mówiący lub słuchacz miał na myśli, np. Wiem to skądinąd.»

Zadanie 1. Zdecyduj, w jakim znaczeniu słowo *skądinąd* zostało użyte w tekście. Czym można je zastąpić? Zapisz swoje propozycje.

„My tu wszyscy jesteśmy **skądinąd**.”

„Moja promotorka głosiła tezę, **skądinąd** słuszną, że jeśli na jakimś terenie nie ma gwar czy dialektów, to język musi się inaczej rozwarstwiać.”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Poprawność językowa

Rozmowa z profesorem Ewą Kołodziejek – Część II

Dużej części mieszkańców naszego regionu jest pani znana przede wszystkim z felietonów na temat poprawności językowej.

To prawda. Moja naukowa aktywność obejmuje także popularyzację wiedzy o języku. Zaczynałam w zespole językoznawców pracujących społecznie w uczelnianej telefonicznej poradni językowej. Wówczas każdy telefon, każde pytanie i każdą naszą odpowiedź zapisywaliśmy w zeszycie. Później przekształciła się ona w poradnię internetową, którą teraz prowadzę sama. A felietony piszę od czasu, gdy redakcja „Kuriera Szczecińskiego” zaproponowała mi prowadzenie rubryki poprawnościowej pod nazwą „Językowa corrida”.

Przyznam się, że pierwszy raz spotkałam się z nazwiskiem pani profesor właśnie dzięki rubryce w „Kurierze Szczecińskim”.

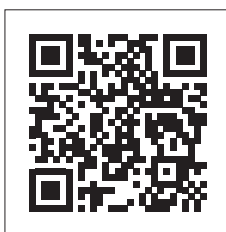
To moje „duże dziecko”, bo już ponadtrzydziestoletnie. Od tak długiego czasu co tydzień piszę felietony o języku, o znaczeniach wyrazów i ich etymologii, o gramatyce, która jest naprawdę fascynująca, o związkach frazeologicznych, ortografii i interpunkcji. W każdym

z tych obszarów znajduję interesujące tematy, a przy okazji doradzam, jak mówić i pisać, żebyśmy się wszyscy dobrze rozumieli i skutecznie porozumiewali.

Od 2015 roku z pani inicjatywy odbywa się na Uniwersytecie Szczecińskim dyktando ortograficzne. Czy problemy językowe Polaków, o których pani pisze, mają swoje odzwierciedlenie w dyktandzie?

Raczej nie, bo tekst dyktanda opiera się na zawartości „Wielkiego słownika ortograficznego” PWN i stamtąd czerpiemy inspiracje. Chodzi przecież o to, by tekst był bardzo trudny. Dyktando nie jest tylko zabawą, ale także konkursem, rodzajem rywalizacji, jest nagroda w postaci pieniężnej, więc nie może być zbyt łatwe. Co jest dla piszących najtrudniejsze? Nie zawsze wiedzą, które wyrażenia trzeba pisać łącznie, a które rozdzielnie, kiedy użyć wielkiej, kiedy małej litery. Czasem się okazuje, że i pisownia ‘rz’ i ‘ż’, ‘ó’ i ‘u’, ‘h’ i ‘ch’ również jest trudna. Niełatwa bywa także pisownia obcych słów, choć są notowane w słowniku, na przykład *chillout*, *à rebours*, *vis-à-vis*.

Ćwiczenie 9. Zapoznaj się ze stroną internetową profesor Ewy Kołodziejek.

Zadanie 1. Jak rozumiesz nazwę rubryki „Językowa corrida”? Z czym ci się ona kojarzy?

.....

.....

.....

Zadanie 2. Opowiedz o przykładowych problemach językowych, które na swojej stronie porusza pani profesor. Streść dwa dowolne felietony, które zainteresowały cię najbardziej.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. Opisz, jak zmienił się sposób udzielania porad językowych od początku zawodowej kariery pani profesor.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 10. Zapoznaj się ze znaczeniami słowa *byk* w WSJP.

Zadanie 1. Przeczytaj poniższą notatkę prasową i wyjaśnij, w jakich znaczeniach użyto w nim słowa *byk*. Jaki jest sens tytułu?

Za byki się płaci

Złamaną nogą zakończyła się ucieczka pechowego turysty przed **bykiem**. Mężczyzna chciał skrócić sobie drogę i wszedł na pastwisko, na którym nie zauważył pasącego się zwierzęcia. Nie widział też ostrzegawczych tabliczek. Bez wątpienia istotnym był fakt, że wcześniej spożywał „**byczą** krew”*. Młodego człowieka czeka jeszcze jedna niemiła niespodzianka – podczas ucieczki uszkodził specjalne ogrodzenie. Ten **byk** będzie go drogo kosztował.

* „Bycza krew” – potoczna nazwa węgierskiego wina Egri Bikaver

Zadanie 2. W języku polskim jest kilka frazeologizmów ze słowem *byk*. Zapoznaj się z nimi.

Stary byk – mówi się o człowieku starszym niż reszta. W zwrotach bezpośrednich „Stary byku” używa się w stosunku do kogoś długo i dobrze znanego.

Patrzyć bykiem – patrzeć nieprzyjaźnie, spode łba

Spaść z byka – używane najczęściej w formie pytającej: „z byka spadłeś?” oznacza wątpliwość lub zaprzeczenie

Stoi jak byk – coś jest jasno i dobitnie napisane

Chwycić byka za rogi – zmierzyć się z jakimś trudnym problemem

Działać jak płachta na byka – o czymś, co jest bardzo denerwujące

Zadanie 3. Przeczytaj poniższe zdania. Zaznaczone części zamień jednym z frazeologizmów ze słowem *byk*. Gdzie trzeba, zmodyfikuj zdanie, aby było prawidłowe.

1. Przez cały wieczór zastanawiałem się, kim jest facet w różowej koszuli, który **przyglądał mi się wrogo**, jakbym mu coś zrobił. Dopiero w domu sobie przypominałem, że to były chłopak mojej narzeczonej. Stanowczo poprawił jej się gust.
2. Nie wiem, dlaczego przyjechałam na uczelnię na 12:00, przecież w mailu od profesora **wyraźnie jest napisane**, że będzie od 15:30.
3. **Okropnie mnie wkurza** widok człowieka rzucającego papieros na ulicę, od razu mam ochotę podejść i wrzucić mu ten papieros za kołnierz.
4. Podchodzi do mnie wielki chłop na ulicy, wali po plecach i się drze „**Chłopie**, nic się nie zmieniłeś”. Cały Piotrek – głośny, ale zawsze przyjacielski.
5. Człowieku, **zwariowałeś?** Nad czym tu się zastanawiać? Jedź na ten staż, bo drugi raz taka okazja może się nie powtórzyć.
6. Ostatnio źle się czułem, nie miałem apetytu, byłem senny. Nie cierpię chodzić do lekarza, ale w końcu trzeba było **się zmierzyć z problemem** i porobić badania.

Zadanie 4. Znajdź ukraińskie frazeologizmy, w których występuje słowo „бик”. Porównaj ich znaczenie z językiem polskim.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 11. Posłuchaj piosenki Jacka Skubikowskiego *Żółta żaba żarła żur*.

Wypisz z piosenki słowa z ‘rz’ i ‘ż’, ‘ch’ i ‘h’ oraz ‘ó’ i ‘u’ zgodnie ze wzorem. Czy umiesz wyjaśnić zasadę ich pisania?

ż – żółta, ...

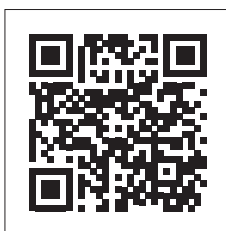
rz – rzęsa, ...

ch – schudł, ...

h – halo, ...

ó – piórniki, ...

u – żuraw, ...

Ćwiczenie 12. Sprawdź swoją znajomość polskiej ortografii i zmierz się z Dyktandem Uniwersyteckim z 2023 roku. Powodzenia!

Język młodzieżowy

Rozmowa z profesorem Ewą Kołodziejek – Część III

Jest pani członkinią Rady Języka Polskiego i już drugą kadencję jej wiceprzewodniczącą. Z czym wiąże się ta funkcja?

Jedną z form popularyzowania wiedzy o języku jest moja działalność w Radzie Języka Polskiego. Zadaniem Rady jest wyrażanie opinii o użyciu języka i wspieranie różnych instytucji publicznych w kwestiach językowych. Opiniujemy imiona dla urzędów stanu cywilnego, nazwy dla urzędu patentowego, analizujemy użycie języka w różnych obszarach publicznej działalności: w biznesie, w urzędach, w nauce itp. To jest nasza statutowa powinność.

Odrębne działania prowadzą także zespoły Rady. Na przykład Zespół Retoryki i Komunikacji Publicznej, którym kieruję, prowadzi kampanie społeczne poświęcone „dobremu” użyciu języka, czyli takiemu, który nas łączy, nie dzieli. Właśnie zakończyliśmy kampanię

społeczną zatytułowaną „Ty mówisz, ja czuję. Dobre słowo, lepszy świat” mówiącą o etyce słowa i komunikacji niedyskryminującej. Efektem kampanii jest strona na Facebooku o tym samym tytule.

Jest też pani członkinią kapituły plebiscytu Młodzieżowe Słowo Roku. Na czym polega procedura zgłaszania słów?

W plebiscycie biorą udział wszystkie chętne osoby, które zgłaszają słowo poprzez specjalny formularz dostępny na stronach PWN-u, organizatora konkursu. Trzeba podać słowo, napisać, co ono znaczy i określić swój przedział wiekowy.

Czy zwycięża słowo najczęściej zgłaszane? Jaka jest rola jury plebiscytu?

Tak, najczęściej zgłaszane słowo staje na podium. Konkurs jest dwuetapowy. W pierwszym etapie każdy może zgłosić swoje słowo. W drugim etapie organizatorzy wyłaniają listę 20 najczęściej zgłaszanych słów, a uczestnicy konkursu oddają głos na jedno z nich.

Rolą kapituły jest pilnowanie, czy zgłaszane słowa są zgodne z regulaminem. A regulamin mówi, że nie można zgłosić słowa wulgarne, niezgodnego z prawem, nawołującego do przemocy, odnoszącego się do konkretnych osób.

W 2020 roku nie było zwycięzcy konkursu, bo to był czas wielkich społecznych emocji, a najczęściej zgłaszane słowa były albo wulgarne albo z aluzją do nazwisk.

Ćwiczenie 13. Odpowiedz na pytania.

1. Jakie są zadania Rady Języka Polskiego?
2. Czy w twoim państwie działa instytucja, która pełni podobne funkcje?
3. Na czym polega plebiscyt Młodzieżowe Słowo Roku?

Ćwiczenie 14. Jednym z zadań Rady Języka Polskiego jest odpowiadanie na pytania urzędników stanu cywilnego na temat możliwości nadania jakiegoś imienia. Co sądzisz na temat takich imion, jak na przykład: Poziomka, Opieniek, Antena czy Wilk. Jak, twoim zdaniem, może to wpłynąć na życie dziecka?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 15. Poszukaj w internecie filmu Stanisława Barei pt. „Miś”. Znajdź fragment mówiący o nadawaniu dzieciom imion. Powiedz, dlaczego zdaniem jednego z bohaterów filmu nie wolno nazwać dziecka imieniem „Tradycja.” Jakie znaczenie ma to słowo? Czy zgadzasz się z padającymi w filmie opiniami? Uzasadnij swoją wypowiedź.

.....

.....

.....

Stanisław Bareja (1925-1987), polski reżyser, scenarzysta filmowy i aktor. Zna-
ny, między innymi, z takich filmów jak „Poszukiwany, poszukiwana”, „Co mi zro-
bisz, jak mnie złapiesz”, „Miś”, a także z seriali: „Alternatywy 4”, „Zmiennicy”.
Film „Miś”, do którego odnosimy się w ćwiczeniu 14 stanowi karykaturalny ob-
raz polskiej rzeczywistości okresu PRL-u. Jest on źródłem wielu kultowych już
cytatów, jak na przykład:

*Łubu dubu, łubu dubu, niech żyje nam prezes naszego klubu. Niech żyje nam! To
śpiewałem ja – Jarząbek.*

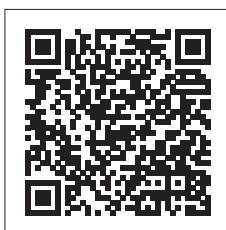
Właśnie do ciebie dzwonię, żeby ci powiedzieć, że nie mogę z tobą rozmawiać.

Panie kierowniku! Oczko mu się odlepiło. Temu misiu.

Z twarzy podobny zupełnie do nikogo.

Film można znaleźć w ogólnodostępnych serwisach filmowych.

Ćwiczenie 16. Wejdź na stronę Wydawnictwa Naukowego PWN i zapoznaj się z lau-
reatami plebiscytu Młodzieżowe Słowo Roku w poszczególnych latach. Skorzystaj
z kodu QR. Które z tych słów były już ci znane?

.....

.....

.....

Ćwiczenie 17. Zapoznaj się ze znaczeniem podanych słów, które były laureatami plebiscytu Młodzieżowe Słowo Roku. Czy w twoim języku są wyrazy, które mają podobne znaczenie i są używane w języku młodzieżowym? (Podane definicje pochodzą ze strony PWN: www.sjp.pwn.pl).

sztos – coś fajnego, niesamowitego, fantastycznego

ogarnąć/ogarniać (się) – zorganizować coś, załatwić, poradzić sobie z czymś, zrozumieć, przeczytać (np.: Jeszcze nie ogarnąłem tej książki, muszę ogarnąć ten tekst); także: ogarnąć się – poradzić sobie z problemami, niewiedzą, zorganizować sobie coś, co wymaga zorganizowania.

mrozi – reakcja na coś żenującego, zawstydzającego

rel – z ang. *relatable*; ‘możliwy do powiązania z tematem’; potwierdzenie tego, co mówił przedmówca; inaczej „czuję to samo” lub „zgadzam się z tobą”.

essa – coś łatwego, co przychodzi łatwo dlatego, że jesteśmy wyluzowani (stąd *mieć essę*), luz; często występuje jako okrzyk radości lub triumfu, wykorzystywany jako ekspresja pozytywnych uczuć, a nawet pozdrowienie

eluwina – powitanie, efekt przekształcenia słowa halo / elo

jesieniara – 1. miłośniczka jesieni; 2. dziewczyna lubiąca jesień, manifestująca sympatię dla tej pory roku, jesiennych ubiorów, nastrojów, napojów; 3. osoba, która kocha jesień, wieczory spędza pod kocem, pijąc herbatę / kakao i czytając książki; ma zapas swetrów i zapachowych świeczek

Ćwiczenie 18. Zamień wydzieloną część zdania jednym ze słów z ćwiczenia 17. Zapisz swoją wersję zdania z danym słowem. Gdzie trzeba, odpowiednio je zmodyfikuj.

Wzór:

Monika ma w domu pełno poduszek, kocyków i świeczek zapachowych, wieczorami zachowuje się jak typowa miłośniczka jesiennych wieczorów.

*Monika to **jesieniara**, ma w domu pełno poduszek, kocyków i świeczek zapachowych.*

1. Piotrek, jak Ty coś zaproponujesz, to ja **się zawsze z Tobą zgadzam**.

.....

2. **Cześć**, co u Was słychać?

.....

3. Byłam w kinie na nowym filmie Smarzowskiego, był **rewelacyjny**.

.....

4. Już jestem po egzaminie i w końcu **mam spokój**.

.....

5. **Zrób porządek ze swoim życiem** i zacznij normalnie chodzić na zajęcia.

.....

6. To, jak oni się zwracają do nauczycieli, **jest żenujące**.

.....

Ćwiczenie 19. Zapoznaj się z tekstami podanych niżej piosenek. Skanując kody QR, znajdziesz teledyski do tych piosenek, opublikowane w serwisie YouTube.

TACO HEMINGWAY, Nametag

Słowa: Taco Hemingway, Oki, schafter

YOUNG LEOSIA, Szklanki

Słowa: Young Leosia

SANAH FEAT. VITO BAMBINO, Ale Jazz

Muzyka i słowa: sanah, Jakub Galiński,
Magdalena Wójcik, Mateusz Dopieralski

KACPER BLONSKY, Eluwina

Słowa: Kacper Blonsky

Zadanie 1. Znajdź w tekstach piosenek i wypisz słowa, które można określić jako „młodzieżowe”. Zaznacz te, które występowały w plebiscycie Młodzieżowe Słowo Roku.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Znajdź w tekstach piosenek wydzielone w poniższych zdaniach wyrazy. Napisz, co one znaczą.

Wzór:

Koniec imprezy, **ziomale**, spadamy do domu!

Ziomale – bliscy koledzy, kumple, przyjaciele

1. Ta dziewczyna w czerwonej sukience nieźle się **buja**.

.....

2. Zrobiłeś zadanie z matmy? **Pliska**, daj przepisać!

.....

3. Ależ jestem głodny! Nie jadłem nic od śniadania. Jest jakaś **szama**?

.....

4. Kacper, wchodząc do domu, jak zawsze wrzasnął: „**Czołem**, rodzinko”!

.....

5. Miło było, dawaj **grabę** na pożegnanie.

.....

6. Nowa **laska** Mikołaja zrobiła na wszystkich piorunujące wrażenie.

.....

Zadanie 3. W tekstach piosenek znajdziesz kilka słów nazywających różne typy spotkań towarzyskich: *hulanki, house party, melanż, bankiet, kolacja, balety*.

Połącz znaczenie z właściwym słowem. Skorzystaj z internetowego słownika miejski.pl.

1. bankiet	A. huczne zabawy
2. melanż	B. wieczorne spotkanie z posiłkiem
3. house party	C. spotkanie towarzyskie połączone z degustacją
4. hulanki	D. dyskoteka
5. kolacja	E. inaczej domówka
6. balety	F. spotkanie młodzieżowe z dużą ilością alkoholu

Zadanie 4. Ułóż zdania ze słowami z zadania 3.

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the entire width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

Zadanie 5. W treści przywołanych piosenek pojawiły się słowa zapożyczone z języka angielskiego: *delete, funky, housparty, bankroll*. W komunikacji młodych Polaków można często spotkać spolszczone formy angielskich słów: *pliska, sorki, oki, bejbi, debeściak, krejzol, luknąć, czilować*.

Do poniższych definicji dopasuj odpowiednie słowa z ramki.

Z każdym z tych słów ułóż po jednym zdaniem.

pliska	sorki	oki	bejbi
debeściak	~~krejzol~~	luknać	czilować

1. Człowiek, który ma zwariowane, szalone pomysły – *krejzol*

.....

2. Wyrażenie prośby –

.....

3. Ktoś, kto jest w czymś najlepszy –

.....

4. Odpoczywać, relaksować się –

.....

5. Wyrażenie oznaczające przeprosiny –

.....

6. Spojrzeć na coś, popatrzeć –

.....

7. Wyrażenie zgody –

.....

8. O kimś kochanym, miłym lub bardzo młodym –

.....

Zadanie 6. Wykonawcy wyżej wymienionych piosenek: *Taco Hemingway, Young Leosia, Kacper Blonsky, Vito Bambino* są przedstawicielami jednego z najpopularniejszych obecnie gatunków muzyki rozrywkowej – rapu. Początki rapu w Polsce sięgają lat 90. Poszukaj w internecie informacji na ten temat. Wymień innych polskich raperów. Co sądzisz o ich muzyce?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Feminatywy

Rozmowa z profesor Ewą Kołodziejek – Część IV

Pani profesor, ostatnie zagadnienie to feminatywy, od których zaczęła się nasza rozmowa. Używanie form żeńskich jest komentowane zarówno w mediach publicznych, jak i sieciach społecznościowych. Mówią o tym specjaliści, ale także zwykli ludzie. Również Rada Języka Polskiego odniosła się do tego zjawiska.

Rada wydała dwukrotnie opinię na temat feminatywów. Raz w 2012, a drugi raz w 2019 roku. Pierwsza opinia była raczej zachowawcza, dziś powiedzielibyśmy – konserwatywna. Można ją ująć krótko: feminatywy są formami poprawnymi, ale nie zawsze niezbędnymi. W języku oficjalnym właściwsze są formy męskie o funkcji generycznej: *ta inżynier, ta dyrektor*. W 2019 roku Rada Języka Polskiego uznała jednak, że w polszczyźnie potrzebna jest większa, a nawet pełna symetria nazw osobowych męskich i żeńskich. Dziś w tej kwestii Rada już oficjalnie głosu nie zabiera, bo wszystko zostało powiedziane. Na temat feminatywów wypowiadają się tylko członkowie Rady.

Jaki jest pani, osoby badającej język polski, stosunek do feminatywów?

Gdy mówię o sobie, to używam feminatywów. Ale nie mogę powiedzieć, że przyszło mi to łatwo, bo tradycja określania kobiet formami męskimi: *doktor, profesor, nauczyciel akademicki* jest w naszym środowisku mocno zakorzeniona. Jednak pod wpływem dyskusji publicznych i rozmów z moimi studentami dość szybko przyzwyczaiałam się do żeńskiej formy *profesorka* i nie czuję w niej żadnego umniejszenia albo lekceważenia. *Profesorka* jest równie dostojna i atrakcyjna jak *profesor*.

W publikacji, którą przygotowujemy, chciałabym zamieścić fragment jednego z rozporządzeń Ministerstwa Rozwoju, w którym znajduje się wykaz zawodów. Tam jest adnotacja, że zawód nie ma płci. Są jednak pewne zawody, które mają tylko żeńskie formy, choć dominują oczywiście formy męskie. Na przykład, nie ma *pielęgniarka*, jest tylko *pielęgniarka*.

O, to ciekawe, nie ma *pielęgniarka*? Czyli ten mężczyzna, który pracuje w szpitalu, jest *pielęgniarką*, tak?

Takich przykładów jest więcej. Jest *sprzątaczką biurową*, ale pojazdy sprząta *sprzątacze*.

A wie pani, że w ustawie o szkolnictwie wyższym, jest paragraf, w którym mowa, że *nauczyciela akademickiego będącego w ciąży nie można zatrudniać w godzinach nadwymiarowych*? Zabawne, prawda? Gdy nie podchodzimy do feminatywów w sposób naturalny, czyli gramatyczny, to wychodzą takie absurdalności językowe. Byłoby łatwiej, gdybyśmy po prostu kobiety określali formami żeńskimi, a mężczyzn męskimi.

A ja mam z feminatywami problem, bo w głowie mam zakodowane pewne schematy, którymi myślę i które przekładają się na mój zwyczaj językowy. Dlatego form *pani profesor, pani dyrektor* używam automatycznie, choć wiem, że niektóre osoby wolą formę *pani profesorko*.

To jest inna sytuacja, bo teraz mówimy o zwrotach adresatywnych, w których męska forma jest znacznie stabilniejsza. Częściej mówimy, że jakaś kobieta jest *profesorką*, ale do niej raczej zwracamy się *pani profesor*. Ale i na to przyjdzie czas.

Zdarza się, że gdy zwracam się do kobiety, o której wiem, że preferuje żeńskie formy, boję się, że ją urażę, mówiąc *pani prezes* czy *pani profesor*.

Nie sądzę, żeby to był istotny problem, bo jak wspomniałam, zwroty adresatywne zmieniają się najwolniej. Musimy być uważni i nie wprowadzać zmian na siłę. Mamy prawo wyboru. Są panie, które chcą pozostać przy tradycyjnych formach, są też takie, dla których nazwy żeńskie są przejawem nowoczesności. Ja mogę być i *profesorem*, i *profesorką*, żadna forma mnie nie razi. Ale trzeba pozbyć się przekonania, że żeńskie formy są umniejszające, lekceważące. No bo dlaczego *sprzątaczką* jest akceptowalna, a *profesorka* nie? Przecież to są identyczne słowotwórczo formy!

Pani profesor, bardzo dziękuję za rozmowę!

Ćwiczenie 20. Zaznacz, czy poniższe zdania są prawdziwe (p), fałszywe (f), czy w ogóle nie odnoszą się do tekstu (brak informacji – b.i.).

a) Rada Języka Polskiego wydała 2 opinie na temat stosowania feminatywów.	p / f / b.i.
b) Najszybciej zmieniającymi się formami językowymi są zwroty adresatywne.	p / f / b.i.
c) Stosowanie form żeńskich jest niedozwolone w bezpośrednich zwrotach.	p / f / b.i.
d) Dla profesor Ewy Kołodziejek formy „profesor” i „profesorka” są równoznaczne.	p / f / b.i.
e) Nazwy zawodów w rozporządzeniu Ministerstwa Rozwoju zależą od płci.	p / f / b.i.
f) Mężczyzna też jest pielęgniarką.	p / f / b.i.
g) Polacy bardzo chętnie stosują żeńskie nazwy zawodów.	p / f / b.i.
h) Używanie feminatywów zależy od indywidualnych preferencji użytkownika języka.	p / f / b.i.
i) Dyskusja na temat używania form żeńskich toczy się w różnych środkach masowego przekazu.	p / f / b.i.
j) W polskiej prasie feminatywy funkcjonowały już 100 lat temu.	p / f / b.i.
k) Formy feminatywne są częściej używane przez młodzież niż przez osoby starsze.	p / f / b.i.
l) Profesor Ewa Kołodziejek jest pracownikiem Uniwersytetu Szczecińskiego.	p / f / b.i.

Ćwiczenie 21. Wypisz ze wszystkich części rozmowy formy feminatywne. Zapisz je w mianowniku liczby pojedynczej, a następnie dopisz odpowiednie formy męskie.

Wzór:

<i>profesorka</i>	<i>profesor</i>
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Ćwiczenie 22. Uzupełnij zdania słowami z ramki w odpowiednim przypadku i liczbie.

gość – gościni	profesor – profesorka	prezes – prezeska
rektor – rektora	minister – ministra	nauczyciel – nauczycielka
współpracownik – współpracowniczka	współwłaściciel – współwłaścicielka	

1. W tym roku na stanowisko naszej uczelni kandydują 3 osoby.
2. W najnowszym numerze „Polityki” ukazał się wywiad z nowomianowaną
Marią Nowak.
3. Wszystkie naszej szkoły wzięły udział w plebiscycie na najlepszego
..... roku.
4. Zebrani na sali widzowie gromkimi brawami powitali wieczoru, znanego
krakowskiego aktora.
5. Tuż po rozpoczęciu zebrania głos oddano odchodzącemu spółki, panu
Januszowi Kowalowi.
6. Oliwia już trzy lata po zatrudnieniu w firmie została jej,
co spotkało się z zadowoleniem wszystkich
i
7. Ogólnopolską konferencję „Malarstwo w historii. Historia w malarstwie” otworzyła
..... Akademii Sztuk profesor Jadwiga Szpaczek.
8. Na ręce uniwersytetu złożono podziękowania za wieloletnią współpracę.

9. tej międzynarodowej spółki jest Roman Wiśniewski, ale główne stanowisko w firmie sprawuje jego najmłodsza siostra Maria.
10. Prezydent miasta wyróżnił najlepszą firmę regionu, wręczając jej pamiątkowy dyplom.
11. Podczas spotkania z personelem szpitala w kierunku zdrowia padły pytania dotyczące obiecywanych podwyżek.
12. Dwie wybitne literatury polskiej były seminarium poświęconego pamięci Wisławy Szymborskiej.

Ćwiczenie 23. Poniżej zostały podane linki do opinii Rady Języka Polskiego na temat stosowania żeńskich określeń zawodów i tytułów. Wyjaśnij, jak zmieniał się stosunek RJP do używania form żeńskich.

Stanowisko RJP z 19 marca 2012 roku:

Stanowisko RJP z 25 listopada 2019 roku:

Ćwiczenie 24. Wskaż, o kim jest mowa w zdaniach:

- o kobietach
 - o mężczyznach
 - o grupie mieszanej
 - nie można ustalić
1. W czwartek w miejskiej bibliotece odbyło się spotkanie z posłankami z naszego regionu.
 2. Wszyscy posłowie na sali odśpiewali hymn.
 3. Pięcioro posłów zgłosiło się do dyskusji.
 4. Trudno jest nam się spotkać z posłami z naszego regionu.
 5. Na kontrolę w ministerstwie przyszli trzej posłowie.
 6. Troje posłów z naszej partii nie brało udziału w dzisiejszych głosowaniach.

Ćwiczenie 25. Jeśli korzystasz z portalu X, poszukaj na nim wpisów z formami żeńskimi. Można je znaleźć zarówno na oficjalnych kontach polskich urzędów (np. Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Zdrowia czy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), jak również na kontach osób prywatnych.

Zadanie 1. Korzystając z funkcji wyszukiwania, znajdź przykłady użycia takich form, jak: *rektora, ministra, wiceministra* – sprawdź, kiedy odnoszą się one do mężczyzn, a kiedy do kobiet. Wypisz przykładowe użycia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Wyszukaj przykłady użycia takich feminatywów, jak: *ministerka, psychołożka, przedsiębiorczyni, psychiatrka czy kobietolożka*. Często pod postami znajduje się dyskusja dotycząca zasadności stosowania feminatywów. Określ, jakie stanowiska prezentują użytkownicy portalu X na ten temat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 26. Zredaguj tekst w formie posta do zamieszczenia w dowolnych sieciach społecznościowych, w którym znajdą się wszystkie wskazane informacje.

Wzór:

Prezydentka, przedstawiciele studentów, juwenalia, rozpoczęcie, brawa

*Brawa dla **prezydentki** Gdańska! Wraz z przedstawicielami studentów gdańskich uczelni uroczyście rozpoczęła dziś Juwenalia.*

– prezeska, spotkanie, pracownicy, podwyżki, negocjacje

.....

.....

– wiceministra, szpital dziecięcy, pacjenci, prezenty, personel medyczny

.....

.....

- menadżerka, szkolenie, rozwój, awans, zwolnienia

- trenerka, medal, przegrana, kibice, szczęście

Ćwiczenie 27. Zapoznaj się z krótkimi fragmentami załącznika do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 sierpnia 2014 r.

Jeśli cię to interesuje, kod QR pozwoli ci zapoznać się z całością rozporządzenia.

UWAGA! W poniższym fragmencie kursywą zostały wydzielone nazwy grup zawodowych, do których odnoszą się wymienione pod nimi nazwy konkretnych zawodów.

Załącznik do rozporządzenia: KLASYFIKACJA ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI NA POTRZEBY RYNKU PRACY. STRUKTURA KLASYFIKACJI ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI

Zawód nie ma płci – użyte w klasyfikacji tradycyjne nazwy zawodów rodzaju męskiego oraz nazwy rodzaju żeńskiego tylko w zawodach wyraźnie zdominowanych przez kobiety nie powinny mieć wpływu na klasyfikowanie osób.

Kosmetyczki i pokrewni

Charakteryzator
Kosmetyczka
Manikiurzystka
Pedikiurzystka
Pracownik solarium
Technik usług kosmetycznych
Wizażystka / stylistka

Pracownicy biurowi

Sekretarka
Maszynistka
Operator aplikacji komputerowych
Operator edytorów tekstu
Pracownik biura przepustek
Recepcjonista
Rejestratorka medyczna

Pracownicy administracyjni i sekretarze wyspecjalizowani

Sekretarka medyczna
Sekretarka w kancelarii prawnej
Sekretarka notarialna
Sekretarz sądowy

Opiekunowie dziecięcy i asystenci nauczycieli. Pracownicy wsparcia rodziny, pomocy społecznej i pracy socjalnej

Opiekun dzieci na przejściach dla pieszych
Opiekunka dzieci w drodze do szkoły
Opiekunka dziecięca domowa (niania)
Opiekunka w żłobku / klubie dziecięcym
Dzienny opiekun małego dziecka
Opiekunka domowa
Opiekun osoby starszej
Opiekun w domu pomocy społecznej
Opiekunka środowiskowa

Pomoce domowe i sprzątaczk

Pomoc domowa
Sprzątaczk
Salowa
Sprzątaczk biurowa
Sprzątaczk pojazdów

Specjaliści do spraw zdrowia

Lekarz
Pielęgniarka

Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy

Chirurg pielęgniarz drzew
Pielęgniarz trawników / murawy (greenkeeper)

Stewardzi

Stewardesa / Steward
Steward statku morskiego

Modelki i modele

Modelka / model

Zadanie 1. Jak rozumiesz stwierdzenie: „zawód nie ma płci”? Jak myślisz, dlaczego ustawodawca wprowadził do dokumentu taki zapis?

Zadanie 2. Jak myślisz, dlaczego profesor Kołodziejek uznała za zabawne sformułowanie „nauczyciela akademickiego będącego w ciąży nie można zatrudniać w godzinach ponadwymiarowych”?

Zadanie 3. Wyraź swoją opinię.

1. Jak myślisz, dlaczego osoba pielęgnująca pacjentów to pielęgniarka, a osoba pielęgnująca trawniki i drzewa to pielęgniarz?
2. Dlaczego, twoim zdaniem, w rozporządzeniu występują po dwie formy zawodów: modelka i model oraz stewardessa i steward?
3. Wyjaśnij, na czym polega różnica w zakresie obowiązków między wymienionymi osobami: opiekun dzieci na przejściach dla pieszych – opiekunka dzieci w drodze do szkoły – opiekunka dziecięca domowa (niania) – opiekunka w żłobku – opiekun osoby starszej.

Zadanie 4. Wstaw odpowiednią formę męską lub żeńską. Uzasadnij swój wybór.

1. Michał na stanowisku (pielęgniarki / pielęgniarza) przepracował piętnaście lat, nim zdecydował się zrezygnować z zawodu. Kiedy moi koledzy marzyli, by być architektem czy pilotem, ja chciałem zostać (pielęgniarką / pielęgniarzem) na oddziale dziecięcym.
2. Z okazji Dnia Kobiet życzenia (recepjonistkom / recepcjonistom) złożył menadżer hotelu. Trzy panie odpowiedziały na ogłoszenie o poszukiwaniu specjalisty na stanowisko (recepjonistki / recepcjonisty) w nowo otwartym hotelu.
3. W tym roku miasto nie przewidziało podwyżek dla (opiekunek / opiekunów) w domu pomocy społecznej. Najlepsza (opiekunka / opiekun) w domu pomocy społecznej – pani Ania, to ciepła i serdeczna osoba.

Zadanie 5. Ułóż po dwa zdania z podanymi słowami, raz pisząc o kobiecie, raz o mężczyźnie. Wykorzystaj nazwy zawodów: *charakteryzator, manikiurzystka, pracownik solarium, stylistka*.

Wzór:

Na potrzeby serialu zatrudniono osobnego **wizażystę**, który dbał o wygląd głównej gwiazdy. Monika długo pracowała na opinię najlepszej ślubnej **wizażystki** w mieście.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 28. Napisz, co ty sądzisz o feminatywach? Czy te formy brzmią dla ciebie naturalnie, czy są „dziwne”? Czy spotkałeś / spotkałaś się z tym zagadnieniem wcześniej?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Słowniczek

poprawność językowa – prawidłowe i zgodne z regułami posługiwanie się językiem

plebiscyt – rodzaj konkursu, w którym główny wynik zależy od osób głosujących

feminatywy – żeńskie formy gramatyczne nazw zawodów i funkcji

pasja – zamiłowanie do czegoś

perspektywa edukacyjna – punkt widzenia spraw związanych z nauczaniem

sprostać – poradzić sobie z czymś

rygor – nakaz, obowiązek

etat – forma zatrudnienia

trafić pod skrzydła – trafić pod opiekę

promotorka – opiekunka pracy naukowej

tygiel językowy – tu: w przenośnym znaczeniu, miejsce, w którym gwałtownie mieszają się różne języki

integracja – łączenie, scalanie na różnych szczeblach społecznych

skądinąd – dwa znaczenia: 1. wyrażenie używane we wtrąceniu, które nawiązuje do wcześniejszej wypowiedzi lub ją uzupełnia; 2. z innego miejsca lub innego źródła

przyswoić sobie – nauczyć się czegoś

angażować się – włączać się w jakieś działania

matma, gegra – skrócone nazwy przedmiotów szkolnych – matematyka, geografia

spinningowanie – sposób łowienia ryb na wędkę z długą żyłką z kołowrotkiem, zwaną spinningiem

żywiec – w wędkarstwie: żywa przynęta

biczowanie – w wędkarstwie: zarzucanie wędki

zasilacz – urządzenie dostarczające prąd

domniemywać – przypuszczać, podejrzewać

felieton – gatunek dziennikarski, krótki, często utrzymany w lekkim tonie

popularyzacja – rozpowszechnianie, przybliżanie jakiegoś zjawiska

rubryka – 1. dział w gazecie (np. rubryka z ogłoszeniami); 2. pole do wypełnienia w tabeli lub ankiecie (w pierwszej rubryce proszę wpisać imię i nazwisko)

odzwierciedlenie – odbicie, odwzorowanie

inspiracja – natchnienie, pierwowzór

pastwisko – łąka, miejsce, gdzie rośnie trawa, którą żywią się zwierzęta

płachta – duży kawałek materiału

staż – rodzaj praktyki przed podjęciem pracy

powinność statutowa – zobowiązanie wynikające z regulaminu (tu: statutu)

odrębne – inne, oddzielne

kapituła konkursu – osoby oceniające w konkursie, jury

PWN – Wydawnictwo Naukowe PWN, kiedyś Państwowe Wydawnictwo Naukowe

piorunujące wrażenie – duże, silne wrażenie

godziny nadwymiarowe – czas pracy w godzinach ponad wymagany wymiar, godziny dodatkowe

ustawodawca – organ władzy państwowej, który ma uprawnienia do ustalania zbioru praw i reguł, zwanych ustawą

Polska kuchnia regionalna i narodowa

Poznaj tajniki polskiej kuchni.

Polska ziemniakami stoi

We wrześniu wiele gmin w Polsce organizuje Święto Pieczonego Ziemniaka lub Dzień Kartofla. W Poznaniu, potocznie zwanym Pyrlandią, imprezie nadano miano Święta Pyry. A cóż to za wydarzenie? Jest to sposób przywitania jesieni, który w ostatnich latach zyskuje na popularności. Wiele gmin w Polsce przygotowuje z tej okazji festyny, koncerty, pikniki i imprezy rodzinne z licznymi konkursami dla dzieci i młodzieży. Termin obchodzenia święta nie jest przypadkowy, ponieważ to właśnie we wrześniu na wsiach organizowano wykopki. Jesienne zbieranie plonów tradycyjnie było związane z paleniem ognisk i pieczeniem świeżo wykopanych ziemniaków. Ognisko do dziś jest jednym z głównych elementów obchodzenia Dnia Kartofla. Tak jak nasi przodkowie, pieczemy ziemniaki w całości – zakopujemy je w popiele i czekamy, aż upieką się w ogniskowym żarze. Smak pieczonego ziemniaka jest wyjątkowy i niepowtarzalny.

Jak pokazują badania, ziemniaki stanowią nieodłączny element codziennego menu ponad 80% Polaków. Robimy z nich pyszne kopytka, pożywne kluski śląskie, smażone placiki ziemniaczane i oczywiście nasze ulubione frytki. Czasem okraszamy je skwarkami i posypujemy natką pietruszki. Jeśli ugotujemy ziemniaki w osolonej wodzie i podamy je z kotletem schabowym i kapustą (może być kiszona lub zasmażana – jak kto woli), a na pierwsze danie przygotowujemy rosół z makaronem, to mamy tradycyjny świąteczny obiad.

O popularności ziemniaków w polskiej kuchni świadczą też różne sposoby ich nazywania – w zależności od regionu. W Wielkopolsce są to pyry, wśród Kaszubów – bulwy, na Podhalu – grule, dla Kresowiaków – barabole, dla Kurpiów i Ślązaków – kartofle. A jeśli będziecie w Poznaniu, to koniecznie odwiedźcie Poznańskie Muzeum Pyry – jedyne takie miejsce w Polsce w całości poświęcone ziemniakowi.

Ćwiczenie 1. Spróbuj na podstawie tekstu odpowiedzieć na pytania.

1. Co to jest Święto Pieczonego Ziemniaka i na czym polegają jego obchody? Czy słyszałeś / słyszałaś kiedyś o takim święcie? Czy w twoim kraju organizuje się podobne imprezy?

- 2. Co to są wykopki?
- 3. Czy znasz smak ziemniaka pieczonego w ognisku? Lubisz go?
- 4. Jak wygląda tradycyjny świąteczny obiad w Polsce? Jakie dania są wtedy podawane?
- 5. Gdzie w Polsce znajduje się Muzeum Pyry i dlaczego warto je odwiedzić?
- 6. Jakie miasto w Polsce potocznie jest nazywane Pyrlandią. Jak sądzisz – dlaczego?

Ćwiczenie 2. W tekście wymieniono kilka potraw, które robi się z ziemniaków. Zapoznaj się z ich opisem i uzupełnij luki w tabeli. Użyj następujących słów:

kopytka	kluski śląskie	placki ziemniaczane	frytki
---------	----------------	---------------------	--------

OPIS DANIA	NAZWA DANIA
Rodzaj klusek, które są wykonane z ziemniaków, mąki i jajek. Ich nazwa pochodzi od ich kształtu, który przypomina kopyto. To danie ma swoje korzenie w polskiej kuchni wiejskiej i było tradycyjnie przygotowywane przez gospodynie na wsiach	
Cienkie kawałki ziemniaka pokrojone w słupki i smażone na głębokim oleju	
Ich głównymi składnikami są starte na tarce surowe ziemniaki z dodatkiem cebuli (niekiedy składnik ten się pomija), jajek, niewielkiej ilości mąk i soli. Można podawać je na słono (np. z sosem lub śmietaną) lub na słodko (posypane cukrem)	
Rodzaj klejących się, lekko „gumowych” (przypominających gumę) klusek ziemniaczanych, przygotowanych z ugotowanych ziemniaków i mąki ziemniaczanej. Są one formowane w kulki z wgłębieniem, a następnie gotowane w osolonym wrzątku. Najczęściej podaje się je jako dodatek do dań mięsnych z sosem. Te kluski są popularne na Górnym Śląsku	

Ćwiczenie 3. Dopasuj do poniższych słów co najmniej po trzy pasujące określenia. Pamiętaj o właściwej formie gramatycznej. Użyj następujących słów (słowa mogą się powtarzać):

niepowtarzalny	słony	słodki	osolony	kiszony
gorący	smażony	gotowany	pożywny	zasmażany
	zdrowy	ziemniaczany	roślinny	

Wzór:
placki ziemniaczane – słone, słodkie, gorące, smażone, pożywne, zdrowe

frytki –
smak –
woda –
kapusta –
kluski –
olej –

Ćwiczenie 4. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik reklamujący Poznańskie Muzeum Pyry.

Odpowiedz na pytania:
Czego można się dowiedzieć o historii Poznania z tego krótkiego nagrania?
Co, oprócz ziemniaków, jest symbolem miasta?
Czy filmik zachęcił cię do odwiedzenia Poznańskiego Muzeum Pyry? Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 5. Uzupełnij tabelę z nazwami regionów Polski i ich mieszkańców.

REGION	MIESZKANIEC (on)	MIESZKANKA (ona)	MIESZKAŃCY (oni)
Pomorze	Pomorzanin	Pomorzanka	
Wielkopolska	Wielkopolanin		Wielkopolanie
Małopolska		Małopolanka	
Mazowsze		Mazowszanka	
Podlasie	Podlasianin		Podlasianie
Podhale		Podhalanka	
Kujawy			Kujawianie
Śląsk	Ślązak	Ślązaczka	Ślązacy

REGION	MIESZKANIEC (on)	MIESZKANKA (ona)	MIESZKAŃCY (oni)
Kaszuby	Kaszub	Kaszubka	Kaszubi
Kurpie (lub Kurpiowszczyzna)	Kurp	Kurpianka	Kurpie
Kresy	Kresowianin	Kresowianka	Kresowiaczy

Kresy – ziemie znajdujące się na skraju państwa, pogranicze. W polskiej kulturze określa się tak dawne wschodnie pogranicze Polski. Obecnie są to fragmenty obszarów państwowych Ukrainy, Białorusi i Litwy.

Ćwiczenie 6. Uzupełnij zdania na podstawie tabeli z ćwiczenia 5.

Ziemniaki są w Polsce różnie nazywane. Wszystko zależy od regionu.

1. Kresowiaczy mówią o nich „barabole”.
2. nazywają je „pyrami”.
3. używają nazwy „bulwy”.
4. i mówią po prostu „kartofle”.
5. posługują się nazwą „grule”.

Ćwiczenie 7. Przeczytaj poniższe fragmenty tekstu o Bohdanie i wykonaj zadania do każdego z nich.

- 1) **KASZUBY.** Bohdan spędził wakacje w Polsce. Podróżował pociągiem i odwiedził wiele ciekawych regionów tego pięknego kraju. Bohdan uczy się języka polskiego już kilka lat, ale podczas podróży przekonał się, jak trudno się czasem dogadać.

Swoją wycieczkę rozpoczął na Kaszubach. Na dworcu zapytał konduktora:

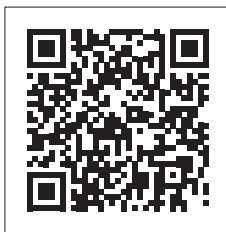
- Przepraszam, czy pociąg do Białegostoku odjeżdża z peronu pierwszego?

W odpowiedzi usłyszał tylko:

- **Jo**, z pierwszego.

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy.

- a) Pan konduktor pochodzi z Kaszub, więc jest (Kaszubką, Kaszubem).
- b) Słowo **jo** oznacza (tak, nie, nie wiem, dlaczego).
- c) Bohdan był Kaszubach (na, w, do).

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik o języku kaszubskim.**Odpowiedz na pytania:**

1. Czego dotyczy filmik?
2. Czy udało ci się zapamiętać jakieś słowa lub zwroty w języku kaszubskim? Jakie?
3. Czy język kaszubski jest dla ciebie zrozumiały? Co jest w nim szczególnie trudne?

- 2) **ŚLĄSK.** Bohdan nie rozumiał, co konduktor miał na myśli, ale zabrakło mu czasu na zastanawianie się. Pociąg już odjeżdżał, dlatego trzeba było działać szybko. Chłopak wszedł do wagonu i drzwi się zatrzasnęły. Usiadł w przedziale, w którym były już dwie panie. Jak się okazało, były to pani Agnieszka i pani Krystyna, obie pochodziły ze Śląska. Bohdan grzecznie się z nimi przywitał, a potem z zaciekawieniem przysłuchiwał się ich rozmowie. Pani Agnieszka żaliła się na pogodę. Mówiła, że w nocy w **izbie** było bardzo zimno i nie mogła spać. Na to pani Krystyna odpowiedziała, że musiała z tego powodu **hajcować** i że już nie pamięta, kiedy ostatni raz **hajcowała** latem. Bohdan nie do końca rozumiał, o czym rozmawiały, dlatego zmarszczył brwi i podrapał się po swojej łysej głowie. Ten gest dostrzegła pani Krystyna i powiedziała do swojej koleżanki:
- Taki młody, a już **glacaty**!

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy.

- a) Pani Agnieszka i pani Krystyna pochodzą ze Śląska, więc są (Ślązaczkami, Ślązaczkami, Ślązaczki).
- b) Słowem **izba** określa się na Śląsku (łazienkę, pokój, piwnicę, korytarz).
- c) **Hajcować** to znaczy (rozpalać ognisko, palić w piecu, ubierać się ciepło).
- d) Jeśli ktoś jest **glacaty**, to znaczy, że jest (mądry, ładny, łysy, przygarbiony).
- e) Bohdan przyjechał (na Śląsk, do Śląska, w Śląsk).
- f) Bohdan był Śląsku (w, na).

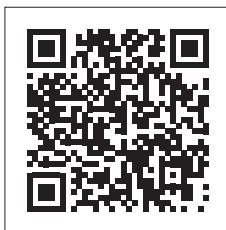
Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik dotyczący niektórych śląskich słów.**Odpowiedz na pytania:**

1. Czego można się dowiedzieć z tego krótkiego nagrania o stereotypach dotyczących Śląska?
2. Czy zapamiętałeś jakieś śląskie słowa lub zwroty? Jakie?
- 3) **PODLASIE.** Po kilku godzinach chłopak wysiadł z pociągu i parę następnych dni spędził na Podlasiu. Odwiedził tam swoją koleżankę Anię. Poszli razem do kawiarni. Kiedy kelner przyniósł im herbatę, Ania oburzyła się, że nie dostała łyżeczki i nie ma czym **zabełtać**. Potem dostrzegła, że w szklance pływają jakieś **farfocle**. Krzyknęła, że to nie jest porządna kawiarnia, tylko **barachło** i kazała wymienić napój na nowy. Podczas rozmowy opowiedziała Bohdanowi o pewnym **bambaryle**, który kiedyś zaprosił ją do restauracji, ale nie umiał się zachować i położył **syry** na fotelu. Bohdan słuchał uważnie, ale niewiele zrozumiał z opowieści Ani.

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy.

- a) Ania pochodzi z Podlasia, więc jest (Podlasianką, Podlasianinem, Podlaska).
- b) Ania chciała **zabełtać** herbatę, czyli ją (ostudzić, posłodzić, zamieszać, wylać).
- c) W herbacie pływały **farfocle**, czyli (przyprawy, paprochy, włosy).
- d) **Barachło** oznacza, że coś jest (niezwykle wartościowe, byle jakie, godne polecenia, zaniedbane).
- e) Słowem **bambaryła** określamy kogoś (chudego, grubego).
- f) **Syra** to potoczne słowo, które oznacza (rękę, kolano, głowę, pośladek, nogę).
- g) Bohdan spędził kilka dni Podlasiu (w, na).

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik o Podlasiu i gwarze podlaskiej.

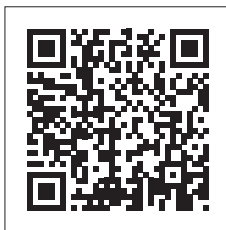
Odpowiedz na pytania. Jeśli potrzebujesz, obejrzyj filmik jeszcze raz.

1. Skąd wzięła się nazwa Podlasie?
2. Przedstawicielem jakich narodowości kiedyś mieszkali obok siebie na Podlasiu?
3. Jak w gwarze podlaskiej mówi się na ziemniaki?
4. Czy łatwo ci zrozumieć gwarę podlaską? Czy znajomość języka ukraińskiego ci w tym pomaga? Uzasadnij odpowiedź.
5. Co znaczy słowo „śledzikowanie”.
6. Kim był Ludwik Zamenhof? Co wiesz o języku, który stworzył?
7. Jaki gatunek muzyki popularnej powstał na Podlasiu? Czy podoba ci się ta muzyka?
8. Jakie miasto jest stolicą Podlasia?
9. Co to znaczy „pędzić bimber”?
10. Co to są kartacze? Z czego się je robi?
11. Kim są szeptuchy? Czym się zajmują?
12. Jak w gwarze podlaskiej mówi się na: księdza, gospodarza i gospodynię, pieniądze, kromkę chleba?
13. Czy udało ci się zapamiętać jeszcze jakieś inne słowa w gwary podlaskiej?

- 4) **WIELKOPOLSKA.** Kolejnym przystankiem w podróży była Wielkopolska. Bohdan chciał tu odwiedzić znajomego, ale nie wiedział, jak dojść do jego domu. Zapytał przypadkowego przechodnia, a ten mu polecił, żeby szedł **na szagę** przez pola, to będzie krócej. Bohdan nie zrozumiał, ale zadzwonił do znajomego i on wytłumaczył mu drogę. Podczas spotkania dowiedział się, że ich wspólny kolega nie zdał egzaminu na studiach, bo to **nygus** i nie chce mu się uczyć.

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy.

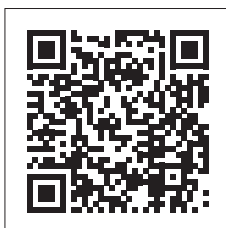
- a) Znajomy Bohdana mieszka w Wielkopolsce, więc jest (Wielkopolakiem, Wielkopolaninem, Wielkopański).
- b) **Iść na szagę** to znaczy (iść na ukos, iść szybko, iść po trawie).
- c) **Nygus** to (inteligentny człowiek, laik, leń, znawca).
- d) Bahdan odwiedził znajomego Wielkopolsce (na, w).

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat gwary wielkopolskiej.**Odpowiedz na pytania. Jeśli potrzebujesz, obejrzyj filmik jeszcze raz.**

1. Jakie cechy fonetyczne (związane z intonacją i wymową) charakteryzują gwarę wielkopolską?
 2. Na czym polega charakterystyczny sposób wymawiania nazw zawodów w tej gwarze? Podaj kilka przykładów.
 3. Czy łatwo ci zrozumieć gwarę wielkopolską? Jak sądzisz, z czego to wynika?
 4. Jakie słowa z gwary wielkopolskiej zapamiętałeś / zapamiętałaś? Podaj przykłady.
 5. Co w gwarze wielkopolskiej znaczy słowo „ćmiki”?
- 5) **MAŁOPOLSKA.** Potem Bohdan trafił do Małopolski. Zatrzymał się u swojej krewnej, która poczęstowała go **andrutem**. Opowiadała, że kupiła wczoraj na przecenie **bańki** na choinkę, bo chociaż jest lato, to ona już myśli o Bożym Narodzeniu. Potem zaproponowała, żeby wyszli **na pole**, ponieważ jest piękna pogoda. Bohdan bardzo się zdziwił, bo ciocia mieszkała na osiedlu, na którym nie było żadnego pola, tylko bloki mieszkalne, małe sklepiki i dwa przystanki.

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy.

- a) Krewna Bohdana jest (Małopolanką, Małopolką, Małopolem).
- b) **Andrut** to (kiełbasa, owoc, cukierek, wafel).
- c) Słowem **bańki** określa się w Małopolsce (kokardki, bombki, pierniki).
- d) W Małopolsce **wyść na pole** oznacza (spacerować po polu, wyjść na dwór, uprawiać sport na świeżym powietrzu).

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat gwary małopolskiej.

Odpowiedz na pytania. Jeśli potrzebujesz, obejrzyj filmik jeszcze raz.

1. Jakimi słowami można nazwać mieszkańca Krakowa?
 2. Jak krakowianie nazywają Adama Mickiewicza? Gdzie w Krakowie znajduje się jego pomnik?
 3. Co znaczy słowo „lajkonik”?
 4. Skąd pochodzi nazwa Wawel?
 5. Gdzie i jak często można w Krakowie usłyszeć hejnał?
 6. Jakie słowa i zwroty z gwary małopolskiej udało ci się zapamiętać?
 7. Z filmiku wynika, że starsi ludzie lepiej znają gwarę niż młodzież. Jak sądzisz, z czego to wynika?
- 6) **PODHALE.** Ostatnim regionem Polski, który zwiedził Bohdan było Podhale. Tu poznał prawdziwego górala, który wziął go na wyprawę w góry. Tam pokazał mu piękną, szumiącą **siklawę** i zaprowadził do **bacówki**, w której spróbowali prawdziwej **bryndzy**. Na pamiątkę Bohdan kupił sobie **ciupagę**.

Zadanie 1. Wybierz z nawiasów prawidłowe formy. Jeśli nie masz pewności, sprawdź ich znaczenie w słowniku lub poszukaj w internecie.

- a) Górską **siklawą** to (kałuża, rzeka, wodospad, staw).
- b) **Bacówka** to (podhalańska willa, domek pasterski, garaż).
- c) **Bryndza** to ser z mleka (krowiego, koziego, owczego).
- d) Bohdan kupił **ciupagę**, czyli (małą siekierkę, scyzoryk, składany nóż, drewniany młotek, dużą miotłę).
- e) Bohdan był Podhalu (w, na, do).

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat gwary podhalańskiej.**Odpowiedz na pytania. Jeśli potrzebujesz, obejrzyj filmik jeszcze raz.**

1. Jakie miasto jest stolicą Podhala?
2. Co to są Krupówki? Co ciekawego można tam zobaczyć?
3. Dlaczego w Zakopanem rzadko można usłyszeć gwarę podhalańską (czyli góralską)? Gdzie na Podhalu jest ona bardziej popularna? Z czym to jest związane?

- 4. W jakich górach leży Zakopane?
- 5. Jakie cechy fonetyczne charakteryzują gwarę podhalańską (np. mazurzenie, labializacja)?
- 6. Jakie wskazówki dotyczące pielęgnowania gwary podhalańskiej daje językoznawca, prof. Kazimierz Ożóg?

Ćwiczenie 8. Czy wiesz, jakie słowa są charakterystyczne dla poszczególnych regionów Polski? Uzupełnij tabelę następującymi przykładami:

syry	jo	iść na szagę	glacaty	farfocle
hajcować	izba	wyjść na pole	bambaryła	siklawka
bańka	barachło	andrut	bełtać	bryndza
	bacówka	ciupaga	nygus	

Kaszuby	Śląsk	Podlasie	Wielkopolska	Małopolska	Podhale
		syry			

Ćwiczenie 9. Ułóż dialogi, w których użyjesz słów z tabeli w ćwiczeniu 8. Pracuj według wskazówek:

- a) Bohdan jest na Kaszubach i rozmawia ze sprzedawcą w sklepie. Chce kupić wodę.
- b) Jest zima. Bohdan spędza ferie zimowe na Śląsku. Zatrzymał się w pensjonacie u Ślązaków. W budynku jest zimno i Bohdan prosi gospodarza o włączenie ogrzewania.
- c) Bohdan odwiedza na Podlasiu koleżankę, która zaprasza go do domu i częstuje obiadem.
- d) Bohdan jest w Wielkopolsce. Wybrał się na spacer i się zgubił. Próbuje zapytać kogoś o drogę.
- e) Bohdan spędza Boże Narodzenie u znajomych w Małopolsce. Razem szykują się do świąt.
- f) Bohdan zwiedza Podhale. Chce kupić mamie prezent i pyta znajomego Podhalanina, co najlepiej nadać się na pamiątkę z gór.

Kulinarna mapa Polski

Ćwiczenie 10. Przeczytaj tekst o polskiej kuchni regionalnej i wykonaj zadania do każdego wydzielonego fragmentu.

Współczesna kuchnia polska jest dziedzictwem wielowiekowej tradycji. Opiera się ona na daniach mięsnych i mącznych. Często wykorzystuje się w niej ziemniaki i kapustę oraz wszelkiego rodzaju kiszonki. Wiele dań bazuje na składnikach, które daje polska ziemia, takich jak: zboża, kasze, fasola, groch oraz warzywa i owoce. W naszej kuchni nie brakuje także ryb. Z wieloma polskimi miastami i regionami kojarzą się różne charakterystyczne dania i przysmaki. Poznaj niektóre z nich i dowiedz się, jak samodzielnie je przyrządzić.

Danie 1: Obwarzanki krakowskie

Obwarzanek ma kształt spiralnie skręconego pierścienia. Jest to wytrawne pieczywo o średnicy kilkunastu centymetrów, posypane makiem, sezamem lub solą. Obwarzanki często bywają mylone z **bajglami** lub **preclami** – wypiekami o nieco podobnym kształcie, ale różniącymi się recepturą i smakiem.

W Krakowie znajduje się Żywe Muzeum Obwarzanka, w którym można poznać historię tego przysmaku, a nawet samodzielnie go wykonać. Na przełomie maja i czerwca mieszkańcy tego miasta obchodzą Święto Obwarzanka – festiwal poświęcony produktowi, który związany jest z Krakowem od kilkuset lat.

Krakowski obwarzanek jest tradycyjnym wyrobem regionalnym, który posiada europejski znak „Chronione Oznaczenie Geograficzne”. Oznacza to, że jeśli jakaś piekarnia chce wpisać do swojej oferty obwarzanki krakowskie, musi nie tylko produkować je w mieście i powiecie krakowskim, ale także zdobyć certyfikat. Jeżeli nie wybierasz się do Krakowa, a chcesz spróbować, jak smakują obwarzanki, możesz przygotować ich domową wersję według następującego przepisu:

Składniki:

500 g mąki pszennej
50 g świeżych drożdży
100 g masła
100 ml ciepłej wody
100 ml mleka
pół łyżeczki soli i szczypta cukru
dodatkowo: szczypta soli, sezam lub mak

Sposób przygotowania:

1. Przygotować zaczyn: drożdże rozkruszyć z cukrem, wymieszać z ciepłą wodą i mlekiem, zostawić do wyrośnięcia.
2. Mąkę przesiać przez sito i wymieszać z solą.
3. Rozpuścić masło i zostawić do ostygnięcia.

4. *Połączyć* zaczyn z mąką i masłem. *Wyrobić* ciasto. *Odstawić* na godzinę w ciepłe miejsce do wyrośnięcia.
5. Z ciasta *odrywać* niewielkie kulki i palcami *formować* z nich wałeczki (tzw. sulki). *Zlepić* końcówki dwóch wałeczków i spiralnie *owinąć* je wokół siebie. *Połączyć* końcówki spirali, formując z nich obwarzanka.
6. W szerokim garnku *zagotować* wodę. Każdy obwarzanek *zanurzyć* w gorącej wodzie na chwilę. *Wyłować*, *odsączyć* i *położyć* na blaszkę.
7. *Posypać* solą, sezamem lub makiem.
8. *Piec* 20–30 minut w temperaturze 180–190°C na złoty kolor.

Zadanie 1. Powiedz, co wiesz na temat obwarzanka. Ułóż wypowiedź, używając poniższych haseł w takiej kolejności, w jakiej zostały podane:

1. spirala
2. kilkanaście centymetrów
3. mak
4. muzeum
5. festiwal
6. certyfikat

Zadanie 2. Do poniższych czasowników niedokonanych dobierz z tekstu formy dokonane.

Wzór:

przygotowywać – przygotować

kruszyć – rozkruszyć

mieszać –

zostawiać –

siać –

rozpuszczać –

łączyć –

robić –

odstawiać –

lepić –

owijać –

gotować –

zanurzać –

łowić –

sączyć –

kłaść –

sypać –

Zadanie 3. Znajdź w internecie informacje na temat bajgli i precli. Ułóż krótkie opisy tych produktów:

Bajgle –

.....

.....

Precle –

.....

.....

Zadanie 4. Jak myślisz, dlaczego obwarzanki są często mylone z bajglami i preclami? Jakie są podobieństwa i różnice między tymi trzema produktami? Możesz posłużyć się kodem QR z ćwiczenia 7 (tekst o Małopolsce) i ponownie obejrzeć filmik o Krakowie. Znajdziesz w nim odpowiedzi.

Zadanie 5. Uzupełnij słowami z nawiasów przepis na precle. W puste miejsca wpisz czasowniki dokonane w trybie rozkazującym.

1. Świeże drożdże i cukier *rozetrzyj* (rozetrzeć) z odrobiną mleka (2–3 łyżki).
..... (Przykryć) ściereczką i (pozostawić) na 15 minut
w temperaturze pokojowej.
2. Mąkę (wsypać) do dużej miski. (Dodać) sól, miękkie
masło, zaczyn z drożdży i resztę mleka. (Zagnieść) na jednolite ciasto.
3. Miskę z ciastem (przykryć) ściereczką i (odstawić)
w ciepłe miejsce na ok. 30 minut.
4. Ciasto (podzielić) na 16 równych części. Z każdej części
(uformować) wałek o długości ok. 30–35 cm. Z wałka (ulepić) precla.
Precle (ułożyć) na lekko posypanej mąką desce. (Pozo-
stawić) na 15 minut.
5. Deskę z preclami (włożyć) na 1 godzinę do lodówki.

6. (Zagotować) litr wody. Następnie (dodać) 3 łyżki sody.
..... (Włożyć) precle do gotującej się wody i (zostawić) je
na 30 sekund.
7. (Wyjąć) łyżką cedzakową, ... (odsączyć) z wody
i (ułożyć) na blasze do pieczenia.
8. Od razu precle (posypać) solą i (naciąć) w miejscu,
gdzie ciasto jest najgrubsze.
9. (Nagrząć) piekarnik do 220°C i (włożyć) blachę z prec-
lami.
10. (Upiec) na złoty kolor.
11. Blachę z preclami (wyjąć) z piekarnika i (pozostawić)
do ostygnięcia.

Zadanie 6. Zeskanuj kod QR i obejrzyj film zrealizowany we współpracy z Żywym Muzeum Obwarzanka w Krakowie.

Następnie napisz tekst do przewodnika po Krakowie. Opisz w nim historię i tradycję wypiekania obwarzanków oraz zachęć turystów do odwiedzenia muzeum.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Danie 2: Proziaki

Te małe bułeczki są znane głównie na Podkarpaciu. Mają bardzo skromny skład, bo do ich przygotowania potrzeba tylko mąki, jajek, kwaśnego mleka, trochę sody i odrobiny soli. Kwaśne mleko można zastąpić maślanką lub kefirem. Ten podkarpacki rarytas najlepiej smakuje z masłem czosnkowym i szklanką mleka. Można go też posmarować słodkim dżemem.

Pyszne, przygotowane według tradycyjnej receptury proziaki najlepiej smakują w Przemyślu – turystycznym sercu Podkarpacia. Można je też przygotować samodzielnie w domu.

Zadanie 1. Na podstawie tekstu uzupełnij listę składników, potrzebnych do przygotowania proziaków.

Składniki:

500 gr
 1 szklanka
 1 średnie
 1 płaska łyżeczka
 szczypta

Zadanie 2. Uzupełnij opis przygotowania proziaków. Użyj w trybie rozkazującym następujących czasowników:

przełożyć	przesiać	używać	wyciąć	ułożyć
rozwałkować	przykryć	wsypać	odłożyć	usmażyć
	wbić	wyrabiać	wlać	

Do dużej miski *przesiej* przez sito mąkę. sól i sodę oczyszczoną. jedno jajko i szklankę maślanki. Całość dłońmi kilka minut, aż ciasto zrobi się jednolite. Będzie lekko klejące. Następnie ciasto na suchy blat. je na placek grubości około 1 cm. Przy pomocy szklanki z ciasta kółka i je obok siebie na drewnianej desce. Surowe proziaki

na 15 minut bawełnianą ściereczką i w ciepłe miejsce. Po tym czasie je na patelni z grubym dnem. Do smażenia nie oleju ani żadnego innego tłuszczu.

Zadanie 3. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik o tradycji wypiekania proziaków.

Odpowiedz na pytania:

1. Dlaczego proziaki są tak popularne na Podkarpaciu?
2. Skąd wzięła się ich nazwa?
3. Jakie proziaki są wypiekane w Domowej Piekarni i Spizarni na początku wiosny?

Danie 3: Fuczki

Ważnym miejscem na kulinarnej mapie Polski są Bieszczady. W tradycyjnej kuchni tego regionu sporo jest wpływów grup etnicznych w przeszłości zamieszkujących te tereny, czyli Bojków i Łemków. Wiedli oni skromne życie i taka też pozostawała ich kuchnia. Przygotowywane przez nich dania najczęściej były postne i składały się z tego, co rosło w przydomowych ogródkach, a także co można było znaleźć w okolicznych lasach i na polach. Jedną z przyrządzanych do dziś potraw łemkowskich są fuczki, znane też jako cudaki bieszczadzkie. Są to placki, które smaży się podobnie jak placki ziemniaczane, ale ich najważniejszym składnikiem jest kiszona kapusta. Najpierw trzeba ją odcedzić, a następnie posiekać i wymieszać z ciastem naleśnikowym. Ciasto robi się z jajka, mąki i mleka, można także dodać wody. Następnie miesza się je z kapustą i doprawia solą, pieprzem, cząbrem oraz kminkiem. Fuczki smaży się na oleju. Podaje się je z kwaśną śmietaną lub sosem czosnkowym. Tradycyjnie posypuje się je także siekanym świeżym koperkiem lub natką pietruszki. Te pyszne placki łemkowskie są w Bieszczadach bardzo popularne – można je kupić zarówno w wystawnej restauracji, jak i w przydrożnym zajeździe.

Zadanie 1. Na podstawie tekstu stwórz samodzielnie przepis na fuczki. Wymień składniki i opisz sposób przygotowania.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Znajdź w internecie kilka informacji o Łemkach. Przygotuj o nich krótką wypowiedź, w której odpowiesz na następujące pytania:

1. Skąd pochodzą?
2. Gdzie kiedyś mieszkali?
3. Czym się zajmowali?
4. Co się z nimi stało?
5. Skąd wzięła się nazwa „Łemkowie”?

Możesz skorzystać z filmiku o Łemkach, który obejrzysz po zeskanowaniu kodu QR.

Zadanie 3. Zeskanuj kod QR i przeczytaj tekst o jednej z bieszczadzkich restauracji mieszczącej się w Sanoku – Gospodzie pod Białą Górą.

W menu restauracji, oprócz cudaków bieszczadzkich (czyli fuczków) jest wiele potraw tamtejszej kuchni regionalnej. Wybierz tę, którą chciałbyś / chciałybyś spróbować. Uzasadnij swój wybór. Możesz poszukać w internecie informacji na temat tych dań.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Danie 4: Kwaśnica

Kwaśnica to zupa znana w kuchni podhalańskiej. Jest przygotowywana z kiszzonej kapusty i mięsa, spożywana z ziemniakami lub chlebem. Powinna być bardzo kwaśna. Najczęściej jest podawana z ziemniakami ugotowanymi osobno, w przeciwieństwie do kapuśniaku, gdzie ziemniaki są krojone w drobną kostkę i gotowane razem z zupą w jednym garnku. Nie-dopuszczalne jest dodawanie do kwaśnicy warzyw, takich jak marchewka czy pietruszka. Dodaje się je tylko do kapuśniaku, który czasem bywa błędnie serwowany jako kwaśnica.

Zadanie 1. Wypisz z tekstu wszystkie imiesłowy przymiotnikowe bierne i zastąp je formami opisowymi z czasownikiem.

Wzór:

znana – ta, którą znamy

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Zadanie 2. Przepisz tekst o kwaśnicy. Zmień go tak, żeby wszystkie imiesłowy przymiotnikowe bierne zastąpić czasownikami. Zwróć uwagę, że w niektórych sytuacjach wymusi to większe zmiany w tekście. Dla ułatwienia pierwsze zdanie jest już zmienione.

Kwaśnica to zupa, którą znamy z kuchni podhalańskiej.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. Opowiedz na podstawie tekstu, na czym polega różnica między kwaśnicą a kapuśniakiem.

Zadanie 4. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik, w którym znany polski dziennikarz i krytyk kulinarny, Robert Makłowicz, gotuje kwaśnicę.

Odpowiedz na pytania:

1. Jakich grzybów użył kucharz do przyrządzenia tego dania?
2. Jakie dodał mięso?
3. Jakie przyprawy wsypał do zupy?
4. Jak długo kwaśnica się gotowała?

Danie 5: Cebularze

Województwo lubelskie to miejsce, które coraz chętniej odwiedzają turyści z całego świata. Najważniejszą lubelską perełką turystyczną jest oczywiście stolica województwa, czyli Lublin. Osoby, które odwiedzają to miasto zachwycają się jego licznymi atrakcjami. Należą do nich również regionalne przysmaki zwane cebularzami. Są to pyszne pszenne placki drożdżowe, które pokrywamy aromatyczną mieszanką cebuli i maku, a następnie pieczemy. Danie wywodzi się z kuchni żydowskiej. Pierwsze wzmianki na jego temat, a także receptura, którą piekarze przekazują z pokolenia na pokolenie, sięgają XIX stulecia.

Zadanie 1. Przekształć podkreślone w tekście fragmenty według wzoru.

Wzór:
miejsce, które coraz chętniej odwiedzają turyści – miejsce coraz chętniej odwiedzane przez turystów

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Przekształć zdania, zastępując czasownik imiesłowem. Zwróć uwagę, że w niektórych przypadkach wymusi to większe zmiany w strukturze zdania.

Wzór:
Komisja Europejska zarejestrowała cebularza lubelskiego jako produkt o chronionym znaczeniu geograficznym.
Cebularz lubelski został zarejestrowany przez Komisję Europejską jako produkt o chronionym oznaczeniu geograficznym.

1. Cebularz to najsłynniejszy lubelski rarytas, który wywodzi się z kuchni żydowskiej.
.....
2. Na drożdżowe ciasto nakłada się farsz, który składa się z cebuli, maku i soli.
.....
3. Od kilku lat cebularz ma status produktu regionalnego, który jest chroniony prawem Unii Europejskiej.
.....

4. Jeśli chcemy poznać smak oryginalnego wypieku, musimy szukać piekarni, która posiada certyfikat.
.....
5. Legenda głosi, że pierwszy przepis na cebularz opracowała Esterka, która była słynącą z wyjątkowej urody Żydówką.
.....
6. Król Kazimierz, który wracał z polowania, odwiedził niespodziewanie dom Esterki.
.....
7. Kobieta, która nie była przygotowana na wizytę władcy, zrobiła szybko ciasto drożdżowe oraz farsz z cebuli i maku.
.....
8. Placek zapiekła w piecu i zaserwowała królowi, który zachwycił się jego smakiem.
.....
9. Mieszkańcy Lublina przez wiele lat kupowali o poranku cebularze, które były wypiekane przez żydowskich piekarzy.
.....
10. Mieszkańcy miasta i turyści do dziś uwielbiają smak tych bułeczek.
.....

Zadanie 3. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat tradycyjnego wypieku cebularzy lubelskich.

Odpowiedz na pytania:

1. Jaka jest legenda dotycząca powstania cebularzy lubelskich?
2. Jak przygotowuje się cebulę dodawaną do potrawy? Jakiego przyrządu się wtedy używa?
3. Z czego składa się ciasto na cebularze lubelskie?
4. Jak wyglądają poszczególne etapy przygotowania cebularzy?
5. Spróbuj na podstawie filmiku wyjaśnić, co znaczy „mieć miarkę w rękach”.

Danie 6: Rogale świętomarcińskie

Będąc w Poznaniu, musicie spróbować rogali świętomarcińskich. Wypieka się je z ciasta półfrancuskiego i nadziewa masą z białego maku, wanilii, cukru, orzechów, rodzynek, margaryny i skórki pomarańczowej. Autorzy przewodników turystycznych, tłumacząc pochodzenie przysmaku, powołują się na pewną legendę, zgodnie z którą kształt rogali przypomina podkowę zgubioną przez konia świętego Marcina. Ten święty jest symbolem dobroczynności, a tradycję wypiekania i jedzenia rogali świętomarcińskich kultywuje się co roku 11 listopada, czyli w dzień św. Marcina. Podobno w 1891 roku podczas jednego z listopadowych kazań pewien poznański proboszcz, powoławszy się na wzór świętego Marcina, wezwał wiernych do wsparcia potrzebujących. Jeden z cukierników, słuchając tego kazania, postanowił, że nakarmi biedaków. Upiekłszy kilka blach słodkich rogali, rozdał je głodnym i potrzebującym. W tę inicjatywę włączyli się też inni poznańscy cukiernicy, kontynuując tradycję wypiekania i rozdawania rogali świętomarcińskich przez wiele następnych lat. Nie wiadomo, ile prawdy w tej historii, ale jedno jest pewne – nie można wyjechać z Poznania, nie spróbowawszy wcześniej tego przysmaku.

Zadanie 1. Zdecyduj, czy poniższe zdania są prawdziwe (p), czy fałszywe (f).

- a) Rogale świętomarcińskie są tradycyjnym przysmakiem kaszubskiej kuchni. p / f
- b) Te rogalie nadziewa się makiem, orzechami, rodzynekami i kapustą. p / f
- c) Ich kształt przypomina końską podkowę. p / f
- d) Tradycja wypiekania rogali świętomarcińskich związana jest z 11 listopada. p / f
- e) Święty Marcin to patron wszystkich cukierników. p / f

Zadanie 2. Opowiedz legendę dotyczącą rogali świętomarcińskich. Ułóż wypowiedź, używając poniższych haseł w takiej kolejności, w jakiej zostały podane:

1. Poznań
2. ciasto i nadzienie
3. końska podkowa
4. symbol dobroczynności
5. 1891 r.
6. biedacy
7. słodkie rogalie
8. tradycja

Zadanie 3. Przekształć zdania z podkreślonymi w tekście imiesłowami przysłówkowymi według wzoru.

Wzór:

Będąc w Poznaniu, musicie spróbować rogali świętomarcińskich.

Kiedy będziecie w Poznaniu, musicie spróbować rogali świętomarcińskich.

Powołałszy się na wzór świętego Marcina, wezwał wiernych do wsparcia potrzebujących. Powołał się na wzór świętego Marcina i wezwał wiernych do wsparcia potrzebujących.

1. Autorzy przewodników turystycznych, tłumacz pochodzenie przysmaku, powołują się na pewną legendę.

.....

.....

2. Jeden z cukierników, słuchając tego kazania, postanowił, że nakarmi biedaków.

.....

.....

3. Upiekłszy kilka blach słodkich rogali, rozdał je głodnym i potrzebującym.

.....

.....

4. W tę inicjatywę włączyli się też inni poznańscy cukiernicy, kontynuując tradycję wypiekania i rozdawania rogali świętomarcińskich przez wiele następnych lat.

.....

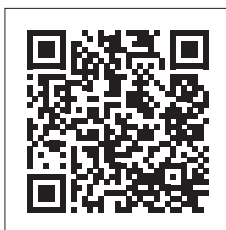
.....

5. Nie można wyjechać z Poznania, nie spróbowałszy wcześniej tego przysmaku.

.....

.....

Zadanie 4. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat tradycji wypiekania i spożywania rogali świętomarcińskich.

Odpowiedz na pytania:

1. Czy rogal świętomarciński są tanie? Z czego wynika ich cena?
2. Co na temat rogali powiedzieli przechodnie, którzy wypowiedzieli się w filmiku?
3. Czym charakteryzuje się oryginalny rogal świętomarciński?
4. Dlaczego ten przysmak jest taki kaloryczny?
5. Jak można spalić kalorie po zjedzeniu rogała świętomarcińskiego?

Danie 7: Toruńskie pierniki

Toruńskie pierniki to tradycyjne wypieki z mąki, wody, mleka, miodu i przypraw korzennych. Najpierw ręcznie wyrabia się ciasto, a następnie piecze się je w piecu. Kiedy mówimy o toruńskich piernikach, musimy wspomnieć, że istnieje kilka rodzajów tych słodkości – pierniki z nadzieniem i bez nadzienia, pierniki lukrowane i pierniki w czekoladowej polewie. Jednymi z najbardziej charakterystycznych są pierniki, których kształt tworzy sześć połączonych ze sobą kółek. Taki piernik jest nazywany „katarzynką”. Jego historia wiąże się z legendą o piekarzu i jego córce Katarzynie. Piekarz zachorował i poprosił Kasię, żeby zastąpiła go przy pracy. Katarzyna nie mogła znaleźć foremek do pierników i wyciągnęła okrągły kubek, którym wycięła w cieście sześć kółek. Ułożyła je obok siebie i włożyła do pieca. Kiedy piernikowe kółka się piekły, złączyły się w jedną całość i utworzyły ciastko o niespotykanym dotąd kształcie. Katarzynka włożyła wypieki do kosza i poszła na rynek. Pachnące pierniki o ciekawym kształcie złączonych ze sobą sześciu kółek zaciekały mieszkańców miasta i znane są do dziś. Kiedy będziecie w Toruniu, musicie ich spróbować.

Zadanie 1. Zadaj koledze / koleżance z grupy sześć dowolnych pytań dotyczących tekstu o toruńskich piernikach.

Zadanie 2. Przekształć poniższe zdania w taki sposób, żeby wystąpiły w nich imiesłow-przysłówkowe.

Wzór:

Najpierw ręcznie wyrabia się ciasto, a następnie piecze się je w piecu.

Wyrobiwszy ręcznie ciasto, piecze się je w piecu.

Kiedy mówimy o toruńskich piernikach, musimy wspomnieć, że istnieje kilka rodzajów tych słodkości.

Mówiąc o toruńskich piernikach, musimy wspomnieć, że istnieje kilka rodzajów tych słodkości.

1. Piekarz zachorował i poprosił Kasię, żeby zastąpiła go przy pracy.

.....

.....

2. Katarzyna nie mogła znaleźć foremek do pierników i wyciągnęła okrągły kubek, którym wycięła w cieście sześć kółek.

.....

.....

3. Ułożyła je obok siebie i włożyła do pieca.

.....

.....

4. Kiedy piernikowe kółka się piekły, złączyły się w jedną całość i utworzyły ciastko o niespotykanym dotąd kształcie.

.....

.....

5. Katarzynka włożyła wypieki do kosza i poszła na rynek.

.....

.....

6. Kiedy będziecie w Toruniu, musicie ich spróbować.

.....

.....

Zadanie 3. Zeskanuj kod QR i obejrzyj legendę dotyczącą powstania katarzynek.

Teraz wyobraź sobie, że jesteś Kasią – córką mistrza Bartłomieja. Napisz tekst, w którym opowiesz, jak powstały pierniki, które dziś noszą nazwę katarzynek. Zaczniij w następujący sposób:

Pewnego dnia mój tatuś zachorował.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. Jednym ze składników piernika są przyprawy korzenne. Uzupełnij tekst na ich temat poniższymi słowami. Pamiętaj o właściwych formach gramatycznych.

rozgrzać	imbir	piernik	kolendra	cynamon
goździki	zdrowie	smak ciast	ziele angielskie	kardamon
gałka muskatołowa		mózg		grzane wino
	aromatyczne	napoje		

Przyprawy korzenne są bardzo Jest to mieszanka ,
 , ... , ... , ...
 i
 Dodaje się ją do i
 Przyprawy korzenne to nie tylko doskonały sposób na wzbo-
 gacenie i
 Wpływają też na nasze i pracę , pomaga-
 ją się i działają antybakteryjnie.

Danie 8: Pasztecik i barszczyk

Nie każdy wie, że choć za początek rozwoju dań typu fast food w Polsce uznaje się lata 90., to w Szczecinie dużo wcześniej istniał bar z szybkim jedzeniem. I nie chodzi o budkę z hot dogami, hamburgerami czy frytkami, ale o lokal gastronomiczny, w którym można było kupić szczeciński specjał – pasztecik. Jego receptura do dziś jest ściśle przestrzegana, dzięki czemu produkt wciąż zachowuje swój unikalny smak. A wszystko zaczęło się pod koniec lat 60., kiedy to sprowadzono z radzieckiego demobilu maszynę służącą do wyrabiania tzw. pierożków. W Szczecinie ją nieco przerobiono i tak pojawił się kultowy pasztecik. Jest to rodzaj smażonego ciasta drożdżowego, wyglądem przypominającego małe roladki. W środku znajduje się mięsne lub jarskie nadzienie. Farsz najczęściej jest zrobiony z wołowiny i wieprzowiny, ale popularne są także wersje z pieczarek i sera, z kapusty i grzybów, a nawet z masy jajecznej. Pasztecik ma chrupiącą skórę, a w środku jest pulchny i mięciutki. Jego długość wynosi 12–14 cm. W Szczecinie podaje się go z kubkiem gorącego i pikantnego barszczyku, przyrządzonego na bazie naturalnych buraków. W 2010 roku szczeciński pasztecik znalazł się na liście produktów tradycyjnych, chronionych przez prawo unijne. Oznacza to, że wszyscy producenci muszą ściśle przestrzegać jego tradycyjnej receptury. O popularności dania świadczy fakt, że 20 października jest w stolicy województwa zachodniopomorskiego obchodzony jako Dzień Pasztecika Szczecińskiego. Każdy kto przyjeżdża do Szczecina, musi spróbować tego rarytasu, bo w żadnym innym miejscu w Polsce nie jest to możliwe.

Zadanie 1. Odpowiedz na pytania.

1. Kiedy zaczęła się historia szczecińskiego pasztecika i z czym była związana?
2. Z czego przyrządza się paszteciki?
3. Jaki kształt i jaką konsystencję ma pasztecik?
4. Jaki napój najlepiej smakuje z pasztecikiem?
5. Co jest gwarantem oryginalnego i tradycyjnego smaku pasztecika szczecińskiego?
6. Czy to danie jest popularne wśród mieszkańców Szczecina? Na jakiej podstawie można to stwierdzić?

Zadanie 2. Zeskanuj kod QR i posłuchaj utworu *Paszteciki*, który został wykonany przez muzyków Filharmonii Szczecińskiej.

Wykonaj zadania:

1. W tekście piosenki podano adres najstarszej działającej w Szczecinie pasztecikarni (baru z pasztecikami). Posłuchaj uważnie i wynotuj ten adres.

.....

2. Autorka tekstu w humorystyczny sposób przywołuje sytuacje, które mogą stać się okazją do zjedzenia pasztecika. Wymień co najmniej cztery z nich.

Wzór:

Gdy masz dziki (czyli zły) humor.

1.
2.
3.
4.

Zadanie 3. W tekście pt. „Pasztecik i barszczyk” występują zdrobnienia, np. pasztecik (zamiast: pasztet), skórka (zamiast: skóra), budka (zamiast: buda). Poniżej znajdują się przykłady zdrobnień, które zmieniają znaczenie w zależności od kontekstu. Wybierz prawidłowe znaczenie wydzielonych słów.

Wzór:

1. *pasztecik*:

- a) drożdżowa potrawa z farszem;
- b) mały pasztet.

Najbardziej lubię **paszteciki** z mięsnym nadzieniem.

a) / ~~b)~~

Miałeś kupić dużą porcję pasztetu, a nie taki **pasztecik**!

~~a)~~ / b)

2. pierożek:

- a) czapka z miękkiego materiału, bez daszka, składana podłużnie w prostokąt;
- b) mały pieróg.

Zobaczyłam młodego mężczyznę w żołnierskim mundurze i **pierożku** na głowie. a) / b)

Jej daniem popisowym są **pierożki** z mięsem i kapustą w sosie grzybowym. a) / b)

3. mleczko:

- a) kosmetyk do demakijażu;
- b) zdrobnienie od „mleko”.

Mamo, daj mi szklankę zimnego **mleczka**. a) / b)

Przetarłam twarz **mleczkiem** i poszłam spać. a) / b)

4. rogalik:

- a) bułka w kształcie półksiężyca;
- b) kształt ułożenia ciała.

Kotek zwinął się w **rogalik**. a) / b)

Zjedliśmy na śniadanie **rogaliki** z dżemem. a) / b)

5. kawka:

- a) napój;
- b) ptak z rodziny krukowatych.

Do karmnika codziennie przylatują **kawki**. a) / b)

Po obiedzie napiłbym się dobrej **kawki**. a) / b)

6. barszczyk:

- a) emocjonalnie o smacznym barszczu;
- b) mała porcja barszczu.

Ale pyszny **barszczyk**, palce lizać! a) / b)

Dostał mały **barszczyku** w plastikowym kubeczku. a) / b)

Zdrobnienia pełnią kilka funkcji:

1. nazywają małe rzeczy;
2. wyrażają emocjonalny stosunek (pozytywny lub negatywny);
3. zmieniają znaczenie słowa.

Zadanie 4. Zdarza się, że zdrobnienie nadaje słowu zupełnie nowe znaczenie lub nieco je modyfikuje. Uzupełnij zdania słowami podstawowymi lub zdrobnieniami, w zależności od kontekstu (użyj ich w prawidłowej formie).

1. mysz, myszka

- a) W naszej piwnicy grasuje
- b) Zepsuła mi się do komputera.

2. noga, nóżka

- a) Kupiłam szklany świecznik na wysokiej
- b) Uderzyłem się w, chyba jest złamana.

3. kapuśniak, kapuśniaczek

- a) Moja babcia gotuje najlepszy na świecie.
- b) Z nieba pada lekki

4. lampa, lampka

- a) Wznieśliśmy toast szampana.
- b) Kasia ma w salonie piękną

5. kanapa, kanapka

- a) Padła zmęczona na
- b) Zjemy na śniadanie z szynką?

6. kura, kurka

- a) Tata nazbierał w lesie całe wiaderko, zrobimy sos do pieczeni.
- b) Nasze przestały znosić jajka.

7. miecz, mieczyk

- a) ogrodowy należy do stosunkowo odpornych roślin.
- b) U mojego wujka na ścianie wisi stary samurajski.

8. oko, oczko

- a) Jan kupił Matyldzie pierścionez ze złotym
- b) Boli mnie, chyba muszę pójść do okulisty.

9. pióro, piórko

- a) Daliśmy naszemu tacie w prezencie wieczne
- b) To szare należało chyba do jakiegoś wróbelka.

10. skóra, skórka

- a) Dobry pasztecik to taki, który ma chrupiącą i miękki farsz w środku.
 b) Jednym z objawów anemii jest blada

11. buda, budka

- a) Przy głównej ulicy stoją z hamburgerami.
 b) Tata zbudował dla Burka nową ocieplaną

Zadanie 5. Zdrobnienia często pełnią funkcję tzw. czułych słówek, czyli nacechowanych pozytywnie form zwracania się do innych. Uzupełnij zdania, zmieniając słowo z nawiasu w czułe słówko. W niektórych przykładach może wystąpić kilka wariantów.

Wzór:

Pięknie dziś wyglądasz, ... (kot)

Pięknie dziś wyglądasz, kotku / koteczku / kotusiu.

Zrobisz mi śniadanie, ... ? (ryba)

Zrobisz mi śniadanie, rybko / rybeczko / rybeńko?

1., pojedźmy gdzieś razem na weekend. (słońce)
2., nie gniewaj się na mnie. (żaba)
3. Nie martw się, ..., jakoś sobie poradzimy. (robak)
4. Ech, ..., stęskniłem się za tobą! (morda)
5., chciałabym ci pomóc, ale nie umiem. (złoto)
6., jesteś przesłodka! (cukierek)
7., chodź na obiad. (anioł)
8. Pośpiesz się, ..., bo zaraz się spóźnimy. (ptak)
9., nie spodziewałam się tego po tobie. (tygrys)

Zadanie 6. Ułóż 6 zdań, w których wystąpią czułe słówka utworzone od następujących wyrazów.

gwiazda	róża	kwiatek
serce	bąbel	mysz

1.
2.
3.

4.
5.
6.

Ćwiczenie 11. Przeczytaj tekst z przewodnika po Polsce. Uzupełnij go słowami z ramki w prawidłowych formach.

fuczki	kwaśnica	obwarzanki	cebularze
paszteciki	proziaki	pierniki	degustacja
smaki		rogale świętomarcińskie	

Witaj w Polsce – kraju bogatym nie tylko w historię i piękne krajobrazy, ale także w wyjątkowe smaki i tradycje kulinarne. Podróżując po naszym kraju, nie możesz przegapić okazji do różnorodnych potraw i przysmaków charakterystycznych dla poszczególnych regionów. Pozwól nam zabrać Cię w podróż po polskiej kuchni regionalnej. Zaczniemy od Małopolski i tradycji wypiekania Są one popularne zarówno wśród mieszkańców Krakowa, jak i turystów, którzy często kupują je jako przekąskę podczas spacerów po Starym Mieście. Region, z którym sąsiadują Małopolskie, to Podkarpacie, z pięknym miastem Przemyśl. Jego malownicze położenie nad rzeką San oraz bliskość gór czynią z niego miejsce pełne naturalnych atutów i turystycznych atrakcji. Przyjemne kawiarnie i restauracje serwujące lokalne przysmaki, w tym Każdy mieszkaniec Przemyśla z pewnością wskaże Ci co najmniej kilka miejsc, gdzie możesz ich spróbować. W chłodny zimowy dzień rozgrzeje Cię, z której słyną górale. W Zakopanem można znaleźć wiele knajpek serwujących tę aromatyczną zupę. Podhalanie słyną z umiejętności przyrządzania kwaśnicy według starych, rodzinnych przepisów, które przekazują z pokolenia na pokolenie. W Bieszczadach natomiast koniecznie spróbuj, znanych również jako cudaki bieszczadzkie. Jest to tradycyjna potrawa kuchni Łemków. A czy wiesz, jak smakują lubelskie? To jedna z charakterystycznych potraw regionalnych Lubelszczyzny. Cebularze są symbolem lokalnej kuchni i cieszą się popularnością zarówno wśród mieszkańców Lublina, jak i turystów odwiedzających te tereny. A jeśli możesz odwiedzić Poznań późną jesienią, to koniecznie pojedź tam 11 listopada. Wtedy Wielkopolskie obchodzą Dzień Świętego Marcina i z tej okazji zajądają się nadziewanymi

białym makiem, wanilią, rodzynkami i orzechami. Kolejną deserową przekąską są przepyszne toruńskie Wśród mieszkańców Torunia znane są różne rodzaje tych słodkości. Popularnością cieszą się te z nadzieniem i polewą czekoladową lub lukrem. Jedna z najmłodszych kulinarnych tradycji w naszym kraju to niezwykle popularne wśród mieszkańców Szczecina Są one pyszne i sycące, a popite dobrze doprawionym barszczykiem dodadzą siły i energii na cały dzień. Każdy Polak, niezależnie od regionu, może być dumny z bogactwa i różnorodności swojej kuchni. Zapraszamy Cię do odkrywania tych podczas niezapomnianej podróży po Polsce!

Ćwiczenie 12. Połącz nazwę dania z nazwą regionu lub miasta.

1. paszteciki	a) Podhale
2. kwaśnica	b) Szczecin
3. fuczki	c) Toruń
4. rogate świętomarcińskie	d) Bieszczady
5. proziaki	e) Poznań
6. cebularze	f) Kraków
7. pierniki	g) Podkarpacie
8. obwarzanki	h) Lublin

Ćwiczenie 13. Wyobraź sobie, że prowadzisz blog kulinarny. Opisz w nim kilka dań regionalnych, związanych z twoim krajem. Wpis, który właśnie tworzysz ma być skierowany do Polaków, więc napisz go w języku polskim.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

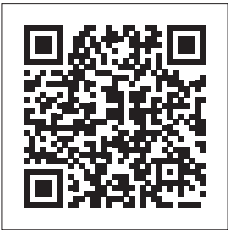
.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 14. Zeskanuj kod QR i obejrzyj filmik na temat tradycyjnych dań polskiej kuchni. Następnie uzupełnij tabelę, w której wypiszesz nazwy dań oraz informacje na ich temat. Dla ułatwienia wypełniono dane na temat pierwszej potrawy.

NAZWA DANIA	SKŁADNIKI	PRZYGOTOWANIE / SPOSÓB PODANIA	INNE WIADOMOŚCI
gołąbki	– mięsny farsz z dodatkiem ryżu lub kaszy – liść kapusty	– duszone w sosie pomidorowym	– głęboki smak – podawane na specjalne okazje – pracobłonne przygotowanie

NAZWA DANIA	SKŁADNIKI	PRZYGOTOWANIE / SPOSÓB PODANIA	INNE WIADOMOŚCI

Ćwiczenie 15. Na podstawie tabeli z poprzedniego ćwiczenia przygotuj menu restauracyjne. Napisz w nim krótki opis dania. Dla ułatwienia zaproponowano sposób podania gołąbków.

Restauracja SMAKI POLSKIE

MENU

ZUPY

1.

.....

.....

2.

.....

.....

DANIA GŁÓWNE

1. Gołąbki w sosie pomidorowym

- mięsne
- wegetariańskie (z ryżem lub kaszą)

2.

.....

.....

3.

.....

.....

4.

.....

.....

5.

.....

.....

Ćwiczenie 16. Na podstawie stworzonego menu dokończ dialog między kelnerem a gościem (lub gośćmi) restauracji. Dialog powinien się składać z co najmniej 12 replik i musi się zakończyć złożeniem zamówienia na dwudaniowy obiad.

Kelner: *Dzień dobry, czy mogę już przyjąć od państwa zamówienie?*

Gość: *Dzień dobry. Tak, ale mam kilka pytań. Czy barszcz czerwony jest zabieleny?*

Kelner: *Tak, podajemy go z kwaśną śmietaną.*

Gość: *A czy mogę poprosić bez śmietany?*

Kelner: *Oczywiście. Przekazę kucharzowi.*

Gość:

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 17. Przeczytaj tekst i odpowiedz na znajdujące się pod nim pytania.

Ira niedawno przyjechała do Polski w odwiedziny do swojej koleżanki Kasi, z którą poznała się na wymianie studenckiej. Słabo znała język i miała nadzieję, że trochę się podszkoli. Jeszcze przed wyjazdem dużo czytała na temat Polski i trafiła na informację o tradycyjnej kuchni. Była jej bardzo ciekawa, dlatego już drugiego dnia pobytu poprosiła Kasię, żeby poszły do jakiejś restauracji serwującej polskie dania. Dziewczyny przejrzały w internecie spis najbardziej polecanych restauracji w mieście i spośród miejsc oferujących dania z całego świata (m.in. włoskie, chińskie, indyjskie, brazylijskie czy francuskie) wybrały to, które wydało im się najwłaściwsze – restaurację POLSKA KUCHNIA. „Tu na pewno zjem coś typowo polskiego” – pomyślała Ira.

Zaraz po wejściu do lokalu dziewczyna poczuła się jak w domu. Panowała tu ciepła atmosfera, którą tworzył wystrój miejsca. W oknach wisały ażurowe firanki i haftowane zasłony. Na parapetach stały małe lampki ze słomkowymi abażurami, a ściany były przyozdobione kolorowymi wycinankami ludowymi.

Dziewczyny usiadły przy jednym ze stolików. Ira rozejrzała się – w restauracji stały tradycyjne drewniane meble, a pod jedną ze ścian zauważyła kredens kuchenny z ręcznie malowaną ceramiką. Przy wejściu znajdowała się podłużna komoda, z której kelnerzy wyciągali sztucze i haftowane w łowickie wzory serwetki. Ira poczuła się, jakby przeniosła się w czasie.

Do stolika podeszła kelnerka. Jej strój przypominał tradycyjny łowicki ubiór – miała na sobie rozkloszowaną pasiastą spódnicę, haftowaną koszulę i czerwone korale. Uśmiechnęła się szeroko i podała dziewczynom menu. Ira poprosiła Kasię, żeby przeczytała na głos spis potraw, a potem wspólnie coś wybiorą.

– Dziś szef kuchni poleca **barszcz ukraiński** i **placek po węgiersku** – zaczęła Kasia.
 – Barszcz jest w dwóch wersjach – mięsnej i wegetariańskiej, na wywarze z **włoszczyzny**. Jeśli nie chcesz barszczu, to polecam rosół z **kołdunami litewskimi**. Pycha! Na drugie danie możemy wziąć **fasolkę po bretońsku** albo **pierogi ruskie**. Jeśli wolisz rybę, to polecam **karpia po żydowsku** albo **rybę po grecku**. Możemy jeszcze zamówić coś na przystawkę.

Myślę, że posmakowałby ci **tatar** z ogórkiem i cebulką. Widzę, że mają tu też **jajka po wiedeńsku**, ale podają je tylko na śniadanie, więc chyba już nie uda się nam dziś spróbować. To co – na co masz ochotę?

Ira przez krótką chwilę milczała, a po chwili powiedziała tylko – No... ciekawa ta kuchnia polska...

1. Jak sądzisz, dlaczego Ira powiedziała, że kuchnia polska jest ciekawa? Czy ma to związek z nazwami dań? Czy te nazwy sugerują obce pochodzenie potraw? Czy w wypowiedzi Iry była ironia? Uzasadnij odpowiedź.
2. Czy wśród tradycyjnych dań w twoim kraju również można znaleźć takie, których nazwa sugeruje obce pochodzenie?

Ćwiczenie 18. Uzupełnij tabelę. Dopasuj słowa i wyrażenia z ramki do ich opisów.

jajka po wiedeńsku	włoszczyzna	karp po żydowsku
placek po węgiersku	kołduny litewskie	fasolka po bretońsku
pierogi ruskie	barszcz ukraiński	ryba po grecku
	tatar	

NAZWA		OPIS
1.		Sposób podawania jajek na miękko
2.		Duży placek ziemniaczany podawany z gulaszem
3.		Jest to zestaw warzyw, służący do przygotowania wywaru do zup. Składa się on najczęściej z marchwi, pietruszki, selera i pora
4.		Jest to potrawa przyrządzona z drobno siekanego surowego mięsa wołowego, doprawionego olejem, musztardą, solą, pieprzem i świeżą cebulą. Często podaje się ją z surowym żółtkiem położonym na wierzchu

NAZWA		OPIS
5.		To danie pochodzi z Polski, a swoją nazwę zawdzięcza naszemu postrzeganiu kuchni śródziemnomorskiej. Jest to smażona ryba podawana z sosem, w skład którego wchodzi jarzyny, takie jak pomidory, marchew, seler, pietruszka i cebula, duszone w oleju z małą ilością wody
6.		To danie zawdzięcza swoją nazwę Rusi Czerwonej, która kiedyś obejmowała północno-zachodnią Ukrainę i południowo-wschodnią Polskę. Są to pierogi z nadzieniem z twarogu i ugotowanych ziemniaków, z dodatkiem pieprzu (najlepiej ziołowego) oraz zeszkłonej cebuli
7.		Jest to tradycyjna postna potrawa polskich Żydów – karp na słodko. Często pojawia się na polskich stołach wigilijnych. Do ryby dodaje się rodzynki i płatki migdałów i podaje się na zimno w galarecie
8.		Zupa z buraków, w skład której wchodzi także: kapusta, ziemniaki, marchew, pietruszka, czosnek, koncentrat pomidorowy i słodka papryka. Najczęściej jest gotowana z dodatkiem mięsa, ale można przyrządzić także wersję wegetariańską
9.		Są to małe pierożki o okrągłym kształcie, nadziewane mięsnym farszem
10.		Jest to danie z ugotowanej białej fasoli, boczku, kiełbasy i cebuli w sosie pomidorowym

Ćwiczenie 19. Czy znasz potrawy z poprzedniego ćwiczenia? Smakują ci? A jeśli nie znasz, to których z nich chciałbyś / chciałybyś spróbować? Dlaczego?

Ćwiczenie 20. Jak wyglądała restauracja, którą odwiedziły Ira i Kasia? Uzupełnij tabelę, wpisując elementy, które nadawały wnętrzu tradycyjny charakter. Dla ułatwienia uzupełniono pierwszą linijkę.

Atmosfera	<i>ciepła jak w domu</i>
Meble	
Wystrój i dekoracje	
Oświetlenie	
Kolorystyka	
Obsługa	

Ćwiczenie 21. Wyobraź sobie restaurację, która jest urządzona w stylu minimalistycznym. Uzupełnij tabelę, wpisując elementy, które nadadzą temu miejscu nowoczesnego charakteru. Użyj słów z ramki w dowolnych kombinacjach z innymi słowami.

jasny	naturalny	kinkiety	ascetyczny	stonowany
elegancki	sterylny	harmonijny	prosty	~~spokojny~~
plakaty	stal / stalowy	nastrojowy	szkło / szklany	materiał
beton / betonowy			nowoczesność / nowoczesny	

Atmosfera	<i>spokojna</i>
Meble	
Wystrój i dekoracje	
Oświetlenie	
Kolorystyka	
Obsługa	

Ćwiczenie 22. Napisz krótki opis restauracji urządzonej w stylu nowoczesnym i minimalistycznym. Wymyśl jej nazwę i zaproponuj dania, które mogłyby być w niej serwowane. Użyj słownictwa z tabeli z poprzedniego ćwiczenia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 23. Jednym z elementów wystroju w restauracji, którą odwiedziły Ira i Kasia były wycinanki ludowe. Zeskanuj kod QR i obejrzyj film na temat wycinanek łowickich. Następnie odpowiedz na pytania.

Pytania:

1. W jakich kulturach, oprócz polskiej, można spotkać wycinanki?
2. W których rejonach Polski popularne było robienie wycinanek?
3. Kiedy pojawiła się pierwsza wycinanka w Łowiczu?
4. Na czym polega technika robienia wycinanek w różnych kolorach?
5. Czego kiedyś używano jako kleju?
6. Jaki przyrząd służył do robienia wycinanek?
7. Ile jest rodzajów tradycyjnej wycinanki łowickiej? Czym one się charakteryzują?
8. Skąd pochodzi nazwa wycinanki typu „gwiazda”?
9. Co symbolizuje kogut, który jest jednym z najczęściej występujących motywów na wycinankach łowickich?
10. Kto wykonywał wycinanki – kobiety czy mężczyźni? Z jakiej okazji?

Ćwiczenie 24. Zeskanuj kod QR i obejrzyj film na temat wycinanek kurpiowskich. Następnie ułóż co najmniej 5 pytań do filmu. Zadaj je koledze / koleżance z grupy i odpowiedz na jego / jej pytania.

Pytania:

1.
2.
3.
4.
5.

Ćwiczenie 25. Opowiedz, jakie cechy wspólne mają wycinanki łowickie i wycinanki kurpiowskie. Zwróć uwagę na następujące elementy: nazwy, narzędzia, wzory i motywy, materiały, cel wykonywania wycinanek.

Kulinaria w literaturze polskiej

Ćwiczenie 26. Przeczytaj fragment „Pana Tadeusza” – polskiej epopei narodowej, którą w połowie XIX wieku napisał Adam Mickiewicz. Opowiada ona o życiu polskiej szlachty pod zaborem rosyjskim i o przybyciu wojska napoleońskiego na Litwę. Przytoczony poniżej fragment opisuje szlacheckie śniadanie, którego głównym punktem jest picie kawy.

UWAGA! Trudne słowa zostały oznaczone gwiazdką* i wytłumaczone pod tekstem.

Takiej kawy jak w Polsce nie ma w żadnym kraju:
 W Polsce, w domu porządnym, z dawnego zwyczaju,
 Jest do robienia kawy osobna niewiasta*,
 Nazywa się kawiarka; ta sprowadza z miasta
 Lub z wicin* bierze ziarna w najlepszym gatunku
 I zna tajne sposoby gotowania trunku*,
 Który ma czarność węgla, przejrzystość bursztynu,
 Zapach moki* i gęstość miodowego płynu.
 Wiadomo, czym* dla kawy jest dobra śmietana;

Na wsi nietrudno o nią*: bo kawiarka z rana,
Przystawiwszy imbryki, odwiedza mleczarnie
I sama lekko świeży nabiału kwiat garnie
Do każdej filiżanki w osobny garnuszek,
Aby każdą z nich ubrać w osobny kożuszek*.

Adam Mickiewicz, „Pan Tadeusz”

* niewiasta – kobieta

* wicina – tratwa albo łódź rzeczna, na której transportowano przeróżne towary

* trunek – napój (współcześnie odnosi się do napoju alkoholowego)

* moka – napój skomponowany na bazie kawy, gorącego mleka i czekolady

* czem – czym

* o nią – o nią

* kożuszek – tu: pianka na powierzchni kawy

Zadanie 1. Przeredaguj ten tekst tak, aby był bardziej zrozumiały. Opisz w nim dawny sposób parzenia kawy w szlacheckim domu. Użyj czasu przeszłego. Kontynuuj według wzoru.

W żadnym innym kraju nie było takiej kawy, jak w Polsce. Zgodnie z dawnym zwyczajem w każdym porządnym domu mieszkała kobieta, która zajmowała się parzeniem kawy. Nazywano ją kawiarką.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Współcześnie słowo *kawiarka* funkcjonuje w innym znaczeniu, a parzeniem kawy zawodowo zajmuje się ktoś inny. Przeczytaj króciutki tekst i wykonaj polecenie poniżej.

Parzenie kawy to proces, który wymaga precyzji i wiedzy. Kawiarka jest tu niezastąpionym narzędziem. To dzięki niej zmielone ziarna kawy łączą się z wodą, uwalniając bogactwo aromatów i smaków. W tej sztuce dużą rolę odgrywa także barista. To on doskonale zna techniki i proporcje, by stworzyć napój o idealnym smaku i konsystencji, dostosowany do

preferencji każdego klienta. Dzięki jego umiejętnościom każdy łyk kawy jest wyjątkowym doznaniem smakowym.

Podkreśl właściwą odpowiedź:

1. Kawiarka to:
 - a) ciśnieniowy czajniczek do parzenia kawy;
 - b) młynek do kawy.
2. Barista to:
 - a) pracownik baru szybkiej obsługi;
 - b) osoba zawodowo zajmująca się parzeniem oraz podawaniem kawy.

Zadanie 3. Ułóż dialog składający się z minimum 5 replik. Użyj słów *kawiarka* i *barista*.

[illegible]

Ćwiczenie 27. Przeczytaj fragment powieści Stefana Żeromskiego pt. „Przedwiośnie”. Książka została napisana w pierwszej połowie XX wieku i opowiada o sytuacji społeczeństwa polskiego zaraz po odzyskaniu niepodległości. Przytoczony fragment opisuje moment picia kawy podczas śniadania.

UWAGA! Trudne słowa zostały oznaczone gwiazdka* i wytłumaczone pod tekstem.

Wniesiono uroczyście tacę z kamiennymi imbrykami*. W jednym była kawa, kawa jednym słowem – nie jakiś sobaczy* ersatz* niemiecki – „kawusia”, rozlewająca aromat swój na dom cały. W kamiennych także garnuszkach podsuwano porcje śmietanki. Z kozuszkami

zagorzałymi od ognia* uśmiechały się do gościa te kamienne garnuszki, przypiekane przez ogień zewnętrzny.

Stefan Żeromski, „Przedwiośnie”

* ersatz – namiastka jakiejś rzeczy lub podróbka, coś gorszej jakości

* imbryk – naczynie, w którym przygotowuje się i serwuje kawę lub herbatę, czajniczek

* sobaczy – psi, gorszy

* zagorzały od ognia – gorący, rozpalony

Zadanie 1. Jaką funkcję w powyższym fragmencie pełni zdrobnienie *kawusia*? Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 2. Wypisz z poniższych zdań zdrobnienia od wyrazu *kawa*, które wyrażają pozytywny stosunek nadawcy do tego napoju.

1. Co powiesz na ploteczki przy kawusi?
2. A my właśnie idziemy na kawkę, przyłączysz się do nas?
3. Robimy przerwę – szybka kawunia i papierosik.
4. Ktoś mi tu chyba obiecał kawę... Jeny! Kawka, kawunia, kaweczka! Mniam!
5. Mój poranek wygląda tak – wstaję, kawuńcia i do pracy!
6. Piekę serniczek i wpadam do ciebie na kawcię!

Zdrobnienia:

Zadanie 3. Co znaczą słowa *kawosz* i *kafejka*? Przeczytaj poniższe zdania, a następnie wybierz i podkreśl właściwe odpowiedzi.

1. Klasycznym prezentem dla kawosza będzie dobra kawiarka i aromatyczna kawa.

Kawosz to:

- a) osoba, która lubi kawę i często ją pije;
- b) właściciel kawiarni.

2. Po drodze wstąpimy do kafejki za rogiem. Robią tam pyszne cappuccino.

Kafejka to:

- a) ogródek restauracyjny wyłożony kafelkami;
- b) mała kawiarnia.

3. Kilkanaście lat temu, kiedy dostęp do sieci nie był jeszcze powszechny, można było skorzystać z kafejki internetowej.

Kafejka internetowa to:

- a) miejsce, w którym za opłatą można skorzystać z komputerów z dostępem do internetu;
- b) rodzaj komunikatora internetowego.

Zadanie 4. Z piciem kawy kojarzą się także następujące słowa i wyrażenia: *lura*, *szatan*, *mała czarna*, *duża czarna*. Większość z nich, w zależności od kontekstu, może mieć jednak więcej niż jedno znaczenie. Przeczytaj poniższe zdania, a następnie wybierz i podkreśl właściwe odpowiedzi.

1. Zrób mi, kochana, prawdziwej kawusi, dobrze? W pracy dostałam straszną *lurę* – ani to smaku nie miało, ani zapachu żadnego.

Lura to:

- a) bardzo słaba i niesmaczna kawa;
- b) napój energetyczny.

2. Ale mi *szatana* zaparzyłeś! Nie zasnę po nim do jutra!

Szatan to:

- a) zioła o właściwościach halucynogennych;
- b) bardzo mocna czarna kawa.

3. Karty tarota przez wielu są uważane za narzędzie *szatana*.

Szatan to:

- a) mitologiczny stwór z dwiema głowami;
- b) zły duch, diabeł.

4. W szafie każdej kobiety powinna być *mała czarna* – to klasyk!

Mała czarna to:

- a) krótka wizytowa sukienka w kolorze czarnym;
- b) czarna marynarka z bufiastymi rękawami.

5. A w drodze z zakupów skoczmy jeszcze na *małą czarną*.

Mała czarna to:

- a) niewielka filiżanka czarnej kawy;
- b) szklanka coca-coli.

6. Poproszę *dużą czarną* i porcję sernika z malinami.

Duża czarna to:

- a) duży talerz czerniny;
- b) duża filiżanka kawy bez mleka.

Zadanie 5. W języku polskim istnieje frazeologizm *kawa na ławę* – mówić otwarcie i niczego nie ukrywać. W poniższych zdaniach zastąp tę formę innymi propozycjami.

Wzór:

Proszę – kawa na ławę – co panią powstrzymuje przed wyjazdem z kraju?

Proszę powiedzieć szczerze, co panią powstrzymuje przed wyjazdem z kraju.

1. Kawa na ławę, pani Agnieszko.

2. Musisz mu wszystko wyłożyć kawa na ławę. Inaczej zawsze będzie cię tak traktował.

3. Po dwóch dniach nie wytrzymałam. Zadzwoiłam do niego i wyłożyłam mu kawa na ławę, co mi się nie podoba.

Ćwiczenie 28. Zadanie dla tych, którzy chcą wiedzieć więcej.

Obejrzyj film w reżyserii Jacka Bromskiego pt. „U Pana Boga za piecem”. Jego akcja rozgrywa się na Podlasiu. W filmie można usłyszeć podlaską gwara i poznać niektóre regionalne zwyczaje, również te związane z kulinariami. Po obejrzeniu filmu napisz esej na temat „Polskie smaki na podlaskiej wsi”. Wspomnij w nim o tradycjach związanych z przygotowywaniem i spożywaniem jedzenia, które można zobaczyć w filmie. Nie zapomnij opisać sposobu kiszenia kapusty, wędzenia kiełbasy i szynki oraz podawania na obiad młodych ziemniaków z kwaśnym mlekiem.

Słowniczek

atut – zaleta, która daje szansę powodzenia

blacha do pieczenia – blaszane naczynie, które służy do pieczenia w piekarniku

blok mieszkalny – wielopiętrowy budynek mieszkalny o prostej formie

ciasto półfrancuskie – ciasto drożdżowe o warstwowej strukturze w postaci cieniutkich listków

cząber – przyprawa otrzymywana z suszonych liści i łodyg rośliny o tej samej nazwie

demobil – wycofany z użytkowania sprzęt wojskowy, przekazywany do użytku cywilnego

dostrzec – zauważyć, uświadomić sobie istnienie kogoś / czegoś

dziedzictwo – to, co pozostało po minionych czasach i pokoleniach

farsz – mielona lub drobno siekana masa, używana do nadziewania mięs, ryb, warzyw lub ciasta

gałka muszkatołowa – ostra aromatyczna przyprawa

gmina – jednostka podziału administracyjnego

goździki – tu: aromatyczna przyprawa stosowana do wyrobów cukierniczych, do pierników, przetworów mięsnych, marynat, win i likierów

góral – osoba mieszkająca w górach lub pochodząca z gór

grupa etniczna – grupa ludzi, którą łączy wspólne doświadczenie historyczne, społeczne, narodowe i kulturowe

jarski – bez mięsa

kasza – ziarna zbóż bez łusek; po ugotowaniu przeznaczone do jedzenia, np. kasza gryczana (z gryki), kasza jęczmienna (z jęczmienia), kasza manna (z pszenicy)

kazanie – przemowa nawiązująca do nauki Kościoła i wyjaśniająca treści religijne, wygłoszona przez duchownego do wiernych

kiszonki – kiszone warzywa

kminek – bardzo aromatyczna przyprawa, która jest używana między innymi do wypieków, zup, kapusty i tłustych potraw; pomaga na problemy trawienne; otrzymuje się ją z suszonych owoców rośliny o tej samej nazwie

kolendra – roślina używana jako przyprawa w wielu potrawach

kotlet schabowy – kotlet panierowany ze schabu

kredens kuchenny – mebel służący do przechowywania zastawy stołowej i ścierek kuchennych; jego dolna część to komoda, a górna – szafki ze szklanymi drzwiczkami i półki

kultywować – utrzymywać i rozwijać jakiś element kultury

lokal gastronomiczny – miejsce, w którym się przygotowuje i sprzedaje posiłki do spożycia na miejscu lub na wynos; restauracja

lukier – polewa z cukru rozproszanego w wodzie; opcjonalnie można dodać sok z owoców (najczęściej cytryny) lub mleko

łyżka cedzakowa – duża łyżka z dnem w formie sita, służąca do wyjmowania z wody różnych produktów (np. pierogów z wrzątku)

maślanka – kwaskowaty, gęsty napój mleczny

mieć coś / kogoś na myśli – przywoływać w swojej wypowiedzi kogoś / coś

nadać miano – nazwać kogoś / coś jakoś

nadzienie – posiekana lub zmielona masa, którą wypełnia się np. pierogi, wewnątrz mięs, ryb, niektórych warzyw, ciast, ciastek i słodczy

nadziewać – tu: wypełniać nadzieniem (farszem) jakiś produkt żywnościowy

natka pietruszki – łodygi i liście pietruszki

okraszać – dodawać na wierzch dania jakiś składnik, np. śmietanę, tłuszcz, skwarki

perełka turystyczna – szczególne ważne, cenne lub wyjątkowe pod kątem turystyki miejsce / obiekt

plotka – kłamstwo lub niesprawdzona informacja na czyjś temat; zwykle negatywnie wpływa na wizerunek osoby, której dotyczy

podkowa – metalowa osłona w kształcie litery U przybijana do końskich kopyt

postny – bezmięsny

powiat – jednostka podziału administracyjnego i samorządu terytorialnego; jednostką wyższego szczebla jest województwo, a niższego – gmina

prawo unijne – prawo obowiązujące na terenie Unii Europejskiej

przechodzień – osoba idąca ulicą / chodnikiem; pieszy

przedział – tu: wydzielona część wagonu kolejowego; osobne pomieszczenie w wagonie

przekąska – niewielkie danie, które służy zaspokojeniu głodu między głównymi posiłkami

przyozdobić – upiększyć ozdobami, udekorować

przyprawa korzenna – aromatyczna mieszanka imbiru, cynamonu, gałki muszkatołowej, goździków, kolendry, kardamonu i ziela angielskiego; wykorzystywana głównie do dań bożonarodzeniowych

przyrządzić – przygotować, sporządzić

przysmak – smaczne jedzenie, które jest szczególnie przez kogoś lubiane

pulchny – wypukły i miękki, uginający się pod delikatnym naciskiem

rarytas – tu: coś niezwykle smacznego; nie jest to powszechnie dostępne

rolada – potrawa ze zwiniętego w rulon mięsa (rzadziej ciasta)

rozkloszowany – taki, który przypomina klosz; szeroki

sączyć – bardzo powoli łąć jakiś płyn

serwować – podawać do stołu

sezam – jadalne nasiona rośliny o tej samej nazwie

słodkości – coś słodkiego; słodczyce; słodkie przekąski

soda oczyszczona – biały proszek wykorzystywany do spulchniania ciast

specjał – wyszukane, charakterystyczne dla danego miejsca danie

spiralnie – w kształcie spirali

sterylny – nieskazitelny; nie ma w nim brudu, zbędnych przedmiotów ani elementów dekoracyjnych

sycący – taki, którym można się najeść

średnica – długość odcinka przechodzącego przez środek okręgu

wałkować – spłaszczać coś przy pomocy wałka, czyli przedmiotu o kształcie walca

włoszczyzna – zestaw warzyw, służący do przygotowania wywaru do zup; składa się on najczęściej z marchwi, pietruszki, selera i pora

wykopki – wykopywanie z ziemi ziemniaków

wypiek – upieczone pieczywo lub ciasto

wyrobić ciasto – ugniatając i ściskając, połączyć ze sobą składniki ciasta, aż do uzyskania odpowiedniej konsystencji

wystrój – wygląd jakiegoś wnętrza

wytrawny – tu: niesłodki

wzmianki – krótkie informacje

zabielany – z dodatkiem mleka lub śmietany

zajazd przydrożny – restauracja nastawiona na osoby będące w podróży; znajduje się przy drodze

zatrzasnąć – zamknąć i nie móc z powrotem otworzyć; zamknąć coś gwałtownie

zioła – rośliny, które mają zastosowanie w lecznictwie i w przemyśle spożywczym; świeże lub suszone

zyskać na popularności – zostać zauważonym, stać się popularnym

żydowski – związany z kulturą i religią Żydów; odnoszący się do Żydów

Człowiek we frazeologii

Poznanie frazeologii to ekscytująca podróż, która wzbogaci twoje słownictwo, poprawi umiejętności komunikacyjne i otworzy nowe aspekty postrzegania świata. Dowiedz się, jak we frazeologii może być przedstawiany człowiek.

Człowiek – wygląd

Szereg jednostek służy do wyrażenia stopnia intensywności cechy „piękny”. O bardzo pięknej kobiecie mówi się: **piękna jak bogini; piękna jak Wenus; piękna jak królowna; piękna jak gwiazda; dziewczyna (rzadko chłopiec) jak malina; dziewczyna jak róża**. Na przykład: *Nie wiem, dlaczego się jej czepiasz, dziewczyna jak malina, każdy facet się za nią ogląda.*

Mówi się, że ktoś lub coś jest bardzo piękny / piękne: **piękny jak marzenie; piękny jak sen; piękny jak anioł; piękny jak cherubin; piękny jak Apollo; piękny jak młody bóg; piękny jak bóstwo; piękny jak wiosna; ładny jak obrazek; ktoś piękny jak obrazek (jak z obrazka); ktoś / coś jest jak ta lala; ładny jak lalka; śliczny jak laleczka (lalka)**. Na przykład: *Przy barze stał najprzystojniejszy mężczyzna jakiego w życiu widziała. Z lekko falowanymi blond włosami był piękny jak młody bóg. Otaczał go wianuszek dziewczyn, a wszystkie jak z obrazka, jedna piękniejsza od drugiej. W ten tłum ja się wpychać nie będę.*

Polski frazeologizm **pod muchą**, w przeciwieństwie do ukraińskiego, ma dwa znaczenia¹: 1. pot. „będąc elegancko ubranym z muchą (kokardą) na szyi” 2. pot. „będąc nietrzeźwym” [WSJP]. Na przykład: *Kasia i Paweł przyszli eleganccy jak nigdy – ona w długiej sukni, on pod muchą.*

Istnieje również frazeologizm **jak stróż w Boże Ciało** – „o osobie ubranej przesadnie elegancko” [WSJP]. Używany ze słowami: *odstawić się, ubrać się, wystroić się; wyglądać jak stróż w Boże Ciało* [WSJP]. Na przykład: *Odstawił się jak stróż w Boże Ciało – biała koszula, spodnie w kant, wypolerowane lakierowane buty.*

Ukraińskie i polskie porównania z komponentem *noc* – **jak noc** i **як ніч** różnią się znaczeniem. W języku ukraińskim jest to. 1. „Смутний, насуплений, похмурий” 2. „зі сл. п'яний. Дуже, надзвичайно” [СУ]. Zamiast tego, w języku polskim występuje: „brzydki,

¹ Źródła eksplicacji i przykładów zostały oznaczone skrótami, których rozwinięcie znajduje się na końcu książki.

ciemny, czarny, mroczny, ponury; długi jak noc” [WSJP]. Na przykład: *Jego dziewczyna była brzydka jak noc, ale przynajmniej dało się z nią sensownie pogadać.*

Prototypem czegoś brzydkiego w polskim językowym obrazie świata jest **brzydki jak nieszczęście**. Na przykład: *Pies był mądry, kochany i dobrze wychowany, ale przy tym brzydki jak nieszczęście.*

Mówi się też, że ktoś / coś jest **brzydki / brzydkie jak cholera**: *O co wam chodzi, może i ma on żonę brzydką jak cholera, ale niesamowicie pracowitą.*

O kimś bardzo szczupłym mówi się, że jest **chudy jak śmierć; chudy jak gałąź; chudy jak patyk; chudy jak patyczek; chudy jak tyka (tyczka); chudy jak kościotrup; chudy jak szkielet; chudy jak nieszczęście; chudy jak szkapa; chudy jak szczapa**. Na przykład: *Nie wiem czym oni karmili syna, ale przy swoich 190 centymetrach był chudy jak tyczka.*

Ćwiczenie 1. Przetłumacz na język polski.

Вони випивали в ресторані неподалік офісу й уже були добряче під мухою.

.....
.....

Ćwiczenie 2. Uzupełnij zdania najbardziej pasującymi słowami.

1. Spoglądałam na stadion piękny jak (anioł, marzenie).
2. Jesteś piękna jak (ta lala, Apollo).
3. W młodości Marek był piękny jak (Wenus, cherubin).
4. Młodzieniec był piękny jak (młody bóg, róża).

Ćwiczenie 3. Przetłumacz zdania na język ukraiński.

1. Chirurg Kudłacz był chudy jak szkapa i bardzo wysportowany.
2. Bez owijania w bawełnę: jestem chudy jak tyka, słabo umięśniony, noszę okulary, nie ubieram się w nowoczesne ciuchy...
3. Był chudy jak śmierć i do tego chciał zrobić sobie na ramieniu i na łokciu tatuaż!
4. Mimo że je dwa razy więcej niż ja, wciąż jest chudy jak kościotrup.
5. Z autobusu wysiada dziwny pan: chudy jak patyk, ponad dwa metry wzrostu, targa skrzynkę pomarańczy.
6. Pies był chudy jak szczapa i prawie umierający. Czy ci, którzy zadają tak wielkie cierpienia zwierzętom, nie zasługują na odpowiednią karę?
7. Jestem wysoki, chudy jak tyka, mam krzywe zęby, odstające uszy i dołki w policzkach jak pięciolatek.
8. Okazało się, że kotek jest już bardzo odwodniony, chudy jak szkielet i okropnie brudny.
9. Rysiek jest chudy jak nieszczęście. Moja mama z koleżanką zaczęły chłopaka dokarmiać.

Ćwiczenie 4. Opisz osobę o doskonałej urodzie. Użyj co najmniej 3 frazeologizmów.

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 5. Skrytykuj wygląd jakiejś osoby. Użyj co najmniej 3 frazeologizmów.

.....

.....

.....

.....

.....

Człowiek – goły, brudny

Po polsku mówi się o nagiej osobie: **ktoś rozbiera się do rosołu** – „ktoś zdejmuję z siebie prawie całe ubranie”: **ktoś rozebrał się do rosołu** – „ktoś zdjął z siebie prawie całe ubranie”. [WSJP] Możliwa jest też forma **rozbierać / rozebrać się jak do rosołu**: *Rozebrał się jak do rosołu i poszedł kupić wino w wiejskim sklepie. To miał być tylko żart. A tu ksiądz grzmi z ambony, policja robi śledztwo.* [NKJP, Zbigniew Marecki. *Goło, ale niewesoło*. 2006. Głos Pomorza]

W języku polskim używa się porównań oznaczających „bardzo brudny”: **brudna jak ścierka**; **umorusany jak kominiarz**; **brudny jak nieboskie stworzenie**; **brudny jak święta ziemia**²; **brudny jak świnia**. Na przykład: *Synek, gdzieś ty latał, jesteś brudny, jak nieboskie stworzenie; Rano patrzyłem z niesmakiem na przyjaciela – leżał cuchnący piwskim i brudny jak świnia. Kiedy on zdążył się tak schlać? Jak wieczorem od niego wychodziłem, był trzeźwy.*

² W porównaniu *brudny jak święta ziemia* chodzi o kolor ziemi, a słowo *święty* służy jedynie celom ekspresyjnym, podobnie jak w wyrażeniach *święta cierpliwość*, *święta racja*, *święta prawda* itp. [SP, s. 22].

Człowiek – głodny, pijany

Głód jest kojarzony ze zwierzętami i istotami duchowymi: **głodny jak wilk; być głodnym jak pies; głodny jak diabli. Funkcjonuje również forma głodny jak cholera.** Na przykład: – *Co jest na obiad? Jestem głodny jak wilk.* – *A kiedy nie jesteś? Zupę sobie odgrzej.*

We frazeologii wiele uwagi poświęca się stanowi nietrzeźwości, potępianemu przez społeczeństwo: **pijany jak bela; pijany jak szewc; pijany jak bambus; pijany jak bąk; pijany jak świnia (bydlę); pijany jak nieboskie stworzenie.** Na przykład: *Pijany jak świnia Zenek dobijał się do drzwi. Pewnie znowu gdzieś zostawił klucze. Oj, da mu żona popalić.*

Znaczenie „pijany” jest werbalizowane poprzez porównania: **nawalony jak stodoła; nawalony jak messerschmitt.** Na przykład: *Nawalonego jak stodoła kierowcę autokaru z Mazowsza wiozącego dzieci z wypoczynku w Wierchomli przyłapali sądeccy policjanci.* [NKJP, Wojciech Chmura. *Od soboty do piątku*. 2008. Dziennik Polski]

Aby wyrazić stopień upojenia alkoholowego, stosuje się pojęcie filmu: **film urwał się komuś** – pot. „ktoś stracił świadomość z powodu nadużycia alkoholu, narkotyków, omdlenia, nagłego zaśnięcia lub urazu” [WSJP]. Na przykład: *Mnie urwał się film – odpłynąłem po prostu. Niewiele pamiętam z tego wieczoru.*

Ćwiczenie 6. Uzupełnij zdania dowolnym pasującym frazeologizmem z powyższego tekstu.

1. Dopiero wołania babci wymuszały mój powrót do domu. Tam było mycie brudnego jak wnuka, kolacja i spanie.
2. Dziecko było brudne jak Dałam mu pieniądze i kazałam kupić sobie mydło.
3. Ten chłopak jest brudny jak – używa tych samych ubrań przez tydzień i się nie myje.

Ćwiczenie 7. Przeczytaj wyrażenia dotyczące pośpiechu i szybkości w wykonywaniu różnych czynności. Które należą do stylu potocznego, a które do literackiego? Które z nich mogą wystąpić zarówno w wypowiedzi potocznej, jak i w tekście literackim? Napisz 5 zdań z wybranymi wyrażeniami.

Pędzić (biec) ile sił w nogach: biegiem; błyskawicznie; bystro; chyżo; co prędzej; co tchu; czym prędzej; ekspresowo; galopem; gazem; ile fabryka dała; ile sił; ile tchu; jak błyskawica; jak burza; jednym susem; lotem błyskawicy; lotem strzały; na jednej nodze; na łeb na szyję; pędem; pośpiesznie; prędko; prędziutko; rach-ciach; rachuciachu; szast-prast; szybko; śpiesznie; trzask-prask; w kilku susach; w mgnieniu oka; w okamgnieniu; w podskokach; w te pędy; z kopyta; z szybkością błyskawicy; żwawo.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 8. Uzupełnij zdania wybranym pasującym słowem lub wyrażeniem.

1. Dzisiaj miałam w portfelu parę groszy, więc pobiegłam do piekarni, bo byłam głodna jak (kot; sowa; wilk).
2. Ojciec zawsze przychodził z pracy głodny jak (mysz; cholera; dzuma), a wtedy mama stawiała na stole wazę pełną ciepłej zupy.
3. Pędziłam (ile kosztuje; ile sił w nogach), żeby nie spóźnić się na zajęcia.
4. Jan i Marysia pędzili ile (dała mama; dała fabryka), ale nie zdążyli na pociąg.
5. Kierowca był nie tylko nawalony jak (stajnia; stodoła; ganek), ale też zbiegł z miejsca wypadku.
6. Sanitariusz powiedział, że pacjent jest pijany jak (messerschmitt; komar; helikopter), ale mimo to udzielił mu niezbędnej pomocy.

Ćwiczenie 9. Przetłumacz na język polski.

1. Роман, похмурий і розгублений, сидів на нараді. Його думки були далеко від обговорюваних питань, адже шлунок нагадував про себе гучним бурчанням. Не в змозі більше терпіти, він, голодний, як вовк, кинув нараду і помчав їсти.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Брудний і п'яний як чіп сторож не міг стримати радості. Він вигукував щось незрозуміле й розмахував руками.

.....

.....

.....

3. Из ресторана вышла юрба п'яних як ніч молодиків.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 10. Zeskanuj kod QR i posłuchaj piosenki grupy Skaldowie *Z kopyta kulig rwie*.

Zadanie 1. Wypisz słowa i zwroty, które wskazują na poruszanie się z dużą prędkością.

.....

.....

.....

Zadanie 2. Czy znana jest ci tradycja *kuligu*? Poszukaj informacji w internecie.

Czynności – jedzenie i picie

Gdy ktoś wypije zbyt dużo, to mówi się **opił się czymś jak bąk** – „napił się czegoś w dużej ilości” [SJP]. Na przykład: *Często jednak się zdarzało, że objedzony i opity jak bąk zasypiał w jakichś krzakach i nie wracał do domu przez kilka dni.*

Polacy mówią o pysznych daniach **niebo w gębie** – „żart. coś bardzo smacznego” [WSJP]. Na przykład: – *Mmm. Spróbuj, Aniu. Niebo w gębie. Nie jadłem nigdy w życiu czegoś tak dobrego.*

Ćwiczenie 11. Podkreśl ciąg wyrazów, w którym podano synonimy frazeologizmu *niebo w gębie*.

- a) pychota, pyszota, pyszności, palce lizać;
- b) miód w gębie, smętny, miód-malina, mniam;
- c) nektar, pokarm bogów, smakołyk, biały kruk;
- d) nieapetyczny, niejadalny, niestrawny, niezjadliwy.

Czynności – zamykanie

W języku polskim występuje jednostka **ktoś zamknął** lub **pozamykał** coś **na cztery spusty** – 1. „ktoś zamknął coś bardzo dokładnie”; 2. „ktoś sprawił, że coś stało się niedostępne i nie można z tego korzystać” [WSJP]. Istnieje również wariant tego frazeologizmu: **zamknąć na siedem spustów**. Na przykład: *Biuro byłego posła Józefa Skowry na tyłach ulicy Śródmiejskiej w Pile jest już zamknięte na siedem spustów*. [NKJP, *Z ziemi pilskiej*. 2005. Gazeta Poznańska]. Porównaj: *Бахкаю дверима: ненавиджу! Зачинити, **замкнути на всі замки!** Не бачити, не чути! Біжу в найглухіший кут салону, забиваюся, закриваю вуха долонями, тільки би не чути ані звуку, ані шереху. Нічого!* (Люко Дашвар, *Ініціація*).

Ćwiczenie 12. Jakie znaczenie ma frazeologizm użyty w tekście? Czy spodobałyby ci się takie „wakacje”? Uzasadnij swoją wypowiedź.

Od niedawna w Europie Zachodniej panuje moda na niby-wakacje. Polega ona na udawanej wyprawie na urlop. Najpierw należy uprzedzić znajomych i rodzinę, że planujemy wyjazd, na przykład dwutygodniowy, dlatego jeśli chcą się z nami spotkać, to musimy się umówić jak najszybciej. Potem organizujemy osobę, do której wynosimy nasze kwiatki (żeby je podlewała), a jeśli mamy psa, kota lub innego pupila – zawozimy go do hotelu dla zwierząt lub do kogoś, kto zajmie się nim podczas naszej nieobecności. Dzień przed planowanym urlopem uprzedzamy sąsiadów, że wyjeżdżamy wczesnym rankiem, ale wyjdziemy po cichu, żeby nikogo nie obudzić. Następnie jedziemy do sklepu i robimy zapas jedzenia i picia na dwa tygodnie. W zaplanowanym dniu zamykamy drzwi na siedem spustów, wyłączamy telefon i „wakacjujemy”, czyli głównie oglądamy telewizję, śpimy, czytamy zaległe książki, jemy i pijemy na przemian. Naszym jedynym ograniczeniem jest konieczność zachowania względnej ciszy – przecież nie ma nas w domu. Warto też przestudiować przewodniki turystyczne opowiadające o miejscu, gdzie „byliśmy”, żeby potem opowiedzieć o nich znajomym. Po „powrocie” organizujemy przyjęcie, na którym chwalimy się szczegółami naszej wyprawy. Uprzedzamy, że nie robiliśmy żadnych zdjęć, bo chcieliśmy jak najwięcej zapamiętać. Takie wakacje są w sumie ze trzy razy tańsze niż prawdziwy wyjazd.

Czynności – praca

W języku polskim znaczenie „ktoś ma bardzo dużo pracy” można wyrazić w następujący sposób: **ktoś ma roboty po łokcie**. Na przykład: *Pójdź lepiej na dentystę. Ludziom się zębów przez wojnę napsuje, to miałbyś roboty prawdziwie po łokcie*. [NKJP, Wiesław Myśliwski. *Kamień na kamieniu*. 1984. Państwowy Instytut Wydawniczy]; **po same pachy** – pot. „w bardzo intensywnym stopniu lub w dużej ilości” [WSJP]. Na przykład: *Cały dzień sprzątałem dom. Urobiłem się po pachy, a porządku i tak nie widać*.

Ukraiński frazeologizm **не знати, за що хапатися** odpowiada polskiemu frazeologizmowi **nie wiedzieć / nie wiadomo, w co ręce włożyć** – „ktoś ma do zrobienia tak wiele, że nie wie, od czego zacząć” [WSJP]. Na przykład: *W godzinach szczytu, kiedy nie wiadomo było, w co ręce włożyć, atmosfera stawiała się nerwowa*.

Polskie wyrażenie **z sercem** oznacza „pilnie, starannie”. Natomiast ukraińskie wyrażenie **з серцем**, зі сл. **сказати, зробити** oznacza „сердито, з гнівом, зі злістю” („gniewnie, ze złością, ze złośliwością”) [CY]. Na przykład: *Jeśli wykonasz swoją pracę z sercem, to na pewno przyniesie radość tobie i innym*.

Polacy mówią o sumiennej pracy, że **ktoś zapiął / dopiął coś na ostatni guzik** – „ktoś przygotował coś bardzo starannie, zwracając uwagę na najdrobniejsze szczegóły” [WSJP]. Na przykład: *Mamy jeszcze tydzień, żeby wszystko dopiąć na ostatni guzik*.

Wyrażenie **urwanie głowy** oznacza „zamieszanie”. Na przykład: *Mam z tobą prawdziwe urwanie głowy. Najpierw mówisz jedno, potem robisz drugie. Jak tak można? Zdecyduj się wreszcie*.

Wyrażenia **po godzinach** może wystąpić w dwóch znaczeniach: „1. tak, że robi się coś już po upływie czasu, który obowiązkowo należy spędzać w danej pracy, 2. taki, który jest wykonywany już po upływie czasu, który obowiązkowo należy spędzać w danej pracy” [WSJP]. Jest ono używane w związkach: **dorabiać; pracować; siedzieć; zostać / zostać po godzinach**. Na przykład: *Kiedyś męczyłam się z trudnym projektem. Antek został po godzinach, żeby mi go wytłumaczyć. Pomógł, poprawił, ale później chciał, żebym zrobiła za niego jego robotę*.

Polacy często używają formy **najwyższy czas**: „1. ostateczny moment, w którym należy coś zrobić, bez dalszego zwlekania; 2. używane do zakomunikowania, że nie można już zwlekać z wykonaniem jakiejś czynności” [WSJP]. Na przykład: *Najwyższy czas iść spać; Najwyższy czas zabrać się za zadanie domowe*.

Ukraińskie wyrażenie **як (раз) плюнути / раз плюнути** – дуже просто, легко, швидко [CY] jest odpowiednikiem polskiego **bułka z masłem** – „coś bardzo łatwego do zrobienia” [WSJP]. Na przykład: *I wreszcie zdałam egzamin na prawo jazdy. Dzisiaj przejazd w którąkolwiek stronę przez rondo to bułka z masłem*.

W języku polskim również występuje synonimiczny frazeologizm **kaszka z mlekiem** – „sprawa łatwa, nieskomplikowana” [PSJP, s. 199]. Na przykład: *O prawdziwym pechu mogą mówić także pracownicy poligrafii. Przez wiele lat pracowali w oparach ołowiu, stykali się ze szkodliwymi chemikaliami, a teraz dowiedzieli się, że*

praca w drukarni to kaszka z mlekiem. [NKJP, Bożena Wiktorowska. *Pieniądze dla wybranych*. 2000. Gazeta Ubezpieczeniowa. Agencja Wydawniczo-Promocyjna OPOKA]

Ukraińskie wyrażenie **як по маслу** (rzadziej **по маслі**), najczęściej ze słowem **іти**, **пйти** itd.: „легко, успішно, чітко, без перешкод; дуже добре” [CY] odpowiada polskiemu: **coś idzie / poszło jak z płatka** lub **jak po maśle** – „coś odbywa się sprawnie i bez kłopotów” [WSJP]. Na przykład: *W drugiej połowie meczu poszło jak z płatka. Pokonaliśmy przeciwnika z ogromną przewagą punktów. Nigdy bym nie pomyślał, że już w tym roku to będzie możliwe.*

Polacy mówią o niepowodzeniu, że **coś spaliło na panewce** – książk. „coś się nie powiodło” [WSJP]. Na przykład: *Kolejne pomysły spalały jednak na panewce, głównie ze względu na nieprzygotowanie zespołu i brak właściwego zarządzania.*

W języku ukraińskim o osobie, która potrafi naprawić wiele sprzętów czy przedmiotów mówi się, że ma **золоті руки** – „1. Той, хто бездоганно знає свою справу, професіонал; вправна, уміла, здібна людина. 2. у кого. Хто-небудь уміє зробити, змайструвати все, за що не візьметься; хтось кмітливий, спритний у роботі. 3. перев. зі сл. ма́ти. Бути вправним, умілим в усякій роботі, виявляти кмітливість у ремеслах, високу професійну майстерність” [CY]. W języku polskim o takiej osobie mówi się **złota rączka** – „osoba, która potrafi wykonywać różne prace rzemieślnicze i remontowe w domu” [WSJP]. Na przykład: *Mój mąż zajmuje się za to wszystkimi naprawami. To złota rączka. Nie ma sprzętu, z którym by sobie nie poradził.*

Polacy powiedzą o słabym fachowcu, że jest **od siedmiu boleści** – „taki, który jest bardzo kiepski, beznadziejny pod jakimś względem i nie nadaje się do tego, do czego powinien się nadawać ze względu na swoją profesję” [WSJP]. Na przykład: *Po latach wychodzą na wierzch błędy, które nagminnie popełniano, budując domy z wielkiej płyty. Szczeliny między płytami zamiast zalać betonem, fachowcy od siedmiu boleści, zapychali „starymi workami” po cemencie lub gazetami.* [NKJP, Tomasz Siemieniec. *Remont czy fuszka?*. 2005. Dziennik Zachodni. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Śląska”]

W języku polskim funkcjonuje forma **na całego** – pot. „tak, że nie istnieje już większy stopień zaangażowania w czynność lub stan, o którym mowa” [WSJP]. Na przykład: *Ostatecznie zawodnik wybiegł na boisko, choć pewnie odczuwał jeszcze skutki ostatniej kontuzji. Trzeba jednak przyznać, że harował na całego, występując tym razem bliżej linii pomocy.*

Wiele wyrażen frazeologicznych dotyczy nieróbstwa. W większości przypadków odnoszą się one do lenistwa lub kiepskiej pracy. Polacy mówią na przykład, że **ktoś nie kiwnął palcem** – „ktoś nie zdobył się na najmniejszy wysiłek, żeby coś zrobić w jakiejś sprawie” [WSJP]. Na przykład: *Paweł nawet nie kiwnął palcem, żeby mi pomóc. Wszystko musiałam zrobić sama.*

O kimś, kto kiepsko pracuje mówi się, że robi coś **na łapu-capu** – pot. pejorat. „szybko i bez należytej staranności i wcześniejszego namysłu” [WSJP]. Na przykład: *Jeśli idziemy na Wigilię do rodziców czy rodzeństwa, również pamiętamy o prezentach. I też dobrze jest pomyśleć o nich wcześniej, nie na łapu-capu, bo nic gorszego niż prezent nietrafiony.* [NKJP,

Ptasińska Iwona. *Prezent musi być trafiony*. 2007. Dziennik Bałtycki. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Bałtycka”]

W języku ukraińskim **робити за (кого)** oznacza „pracować zamiast kogoś innego”. W języku polskim **robić za** może również oznaczać „spełniać w danym momencie określoną funkcję, wcielać się w kogoś lub coś”: *robić za błazna, za konferansjera, za przewodnika*. Na przykład: *Zabierzemy ryby, na miejscu wytargamy jakiś krzaczek, który będzie robił za choinkę...* [NKJP, Wojciech Trzcionka, *Naga Góra będzie nasza!*. 2006. Dziennik Bałtycki. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Prasa Bałtycka”]

Ukraiński frazeologizm **хтось б'є байдики** to odpowiednik polskiego frazeologizmu **ktoś zbija bąki** – pot. „ktoś próżnuje przez dłuższy czas” [WSJP]. Na przykład: *Na rodziców nie liczyła; ojciec już żałował zgody na naukę w liceum i dogadywał, że zamiast zbijać bąki, powinna przyuczyć się do jakiegoś zawodu*. [NKJP, Grażyna Plebanek. *Dziewczyny z Portofino*. 2017. Znak Literanova]

Ćwiczenie 13. W wielu kulturach serce jest symbolem miłości. Co według ciebie oznacza forma *stracić serce* w poniższych zdaniach?

1. Marek Belka **stracił serce do premierowania**, orzekł „Super Express” na podstawie obserwacji miny, z jaką szef Rady Ministrów idzie do pracy. [NKJP, *Polityka i obyczaje*. 2021. Polityka]
2. Niektórzy się wściekali, ale siedzieli cicho, tylko ja narzekałem. Wiedziałem, że za jakiś czas sprawy się unormują, ale **straciłem serce do pracy** w instytucji, gdzie najpierw każdy szef popisuje się głupotą, a potem musi nastąpić solidna czystka, żeby firma zaczęła działać jak należy. [NKJP, Eugeniusz Dębski, *Aksamitny Anschluss*. 2013. Wydawnictwo Solaris]

Ćwiczenie 14. Przetłumacz na język ukraiński.

Dopłynęli do brzegu. Ogień zdążył się rozprzestrzenić po prawie całej łodzi. Próbowano ją potem odbudowywać, ale jakoś **bez serca** i zapału.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 15. W poniższych zdaniach użyto frazeologizmów *stawać na rzęsach* i *stawać na głowie*. Spróbuj wytłumaczyć ich znaczenie na podstawie kontekstu.

1. Nie mamy teraz środków, by poszerzyć zakres naszego działania. Będziemy **stawać na rzęsach**, żeby kontrakt sukcesywnie był zwiększany. Mamy nadzieję, że znajdą się na to pieniądze.
2. I choćbyśmy **stawali na głowie**, nigdy nie będziemy dość idealni, żeby występować na światowych scenach.

Ćwiczenie 16. Przetłumacz na język polski.

1. Зрозуміло, що в подорожі не завжди є можливість годувати дитину по годинах саме тим, що ти задумав у раціоні.
2. Ви ж мені розписали все лікування майже по годинах.
3. Увечері він затримався після роботи.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 17. Uzupełnij zdania frazeologizmami *bułka z masłem* i *jak po maśle*.

1. W zgodnej opinii uczestników wyprawy trasa okazała się trudniejsza niż zakładano. Wiele stromych podejść powodowało, że dla wspinaczy nie była to przysłowiowa
.....
2. W tej kadencji wszystko szło właściwie
Nie oznacza to jednak, że nie pojawiły się pewne komplikacje w realizacji obietnic wyborczych.

Ćwiczenie 18. W języku polskim istnieje szereg określeń na lenistwo: *ktoś leży do góry brzuchem*; *lenić się*; *leniuchować*; *objać się*; *próżnować*.

Przepisz tekst. Wydzielone fragmenty zamień przytoczonymi powyżej sposobami nazywania lenistwa.

Studenci przez długi czas **zaniedbywali swoje obowiązki związane z nauką**. **Odkładali zadania na później**, nie zdając sobie sprawy z konsekwencji swoich działań. **Spędzali godziny na robieniu rzeczy mało istotnych**, zamiast koncentrować się na nauce. W efekcie liczba niezaliczonych egzaminów zaczęła wzrastać, co jeszcze bardziej obniżało ich motywację. Wykładowcy starali się im przypominać o konieczności systematycznej nauki, ale studenci ignorowali te rady i wciąż **się nie uczyli**.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Czynności – uprawianie sportu

Polscy komentatorzy sportowi i kibice używają wyrażenia **obrona Częstochowy**³ – żart. „skupienie się przez drużynę w czasie meczu wyłącznie na obronie własnej bramki przed atakami przeciwnika, aby nie dopuścić do zmiany korzystnego dla niej wyniku” [WSJP]. Na przykład: *Tuż po rozpoczęciu drugiej połowy miejscowi stracili bramkę. Natomiast ostatnie minuty w ich wykonaniu to była po prostu obrona Częstochowy.*

Następujące zwroty mają podobne, ale nie identyczne znaczenie: ukr. **лоб (лобом) у лоб**, „1. Дуже близько один біля одного; віч-на-віч; лоб до лоба. 2. Безпосередньо, впритул” i pol. **łeb w łeb** „1. tak, że poruszające się w tym samym tempie obiekty nie wyprzedają się (biec, iść łeb w łeb); 2. osiągając wyniki na równi z kimś (iść, walczyć łeb w łeb)” [WSJP]. Na przykład: *Przed ostatnią kolejką ciągle nie wiemy, która drużyna zajmie pierwsze miejsce w tabeli i będzie najwyżej rozstawiona w play-offach.*

Ukraińscy kibice wyrażają swoje niezadowolenie z sędziego, krzycząc „Суддю – на мило!”, a polscy kibice krzyczą: „Sędzia kalosz!”.

Ćwiczenie 19. Uzupełnij poniższy tekst formami: *obrona Częstochowy, łeb w łeb, sędzia kalosz.*

W pierwszej połowie obie drużyny szły
Niestety po przerwie gra w wykonaniu naszych reprezentantów to była po prostu
..... Ostatecznie wygrali przeciwnicy, a z trybun rozległy się okrzyki niezadowolonych kibiców: !

Ćwiczenie 20. Przetłumacz uzupełniony tekst z poprzedniego ćwiczenia na język ukraiński.

.....

.....

.....

.....

³ Nawiązanie do obrony klasztoru na Jasnej Górze w Częstochowie przed przeważającymi liczebnie wojskami szwedzkimi w 1655 r. [WSJP].

Życie i śmierć

Polski frazeologizm **pod kloszem** ma znaczenie „w odizolowaniu od otoczenia i codziennych trudności, które mogłyby okazać się nieprzyjemne lub szkodliwe” [WSJP]. Jest używany w połączeniach z czasownikami: **chować, trzymać, wychowywać** (kogoś), **żyć**. Na przykład: *Należy bardzo uważać i starać się nie dopuścić do kontaktu z uczulającymi pyłkami. Oczywiście nie znaczy to, że trzeba żyć pod kloszem.*

Następujące jednostki mają różne znaczenia w ukraińskiej i polskiej frazeologii: ukraińskie **гризти землю** oznacza „докладати неймовірних зусиль, щоб досягти чогось”, zaś polskie **ktoś gryzie ziemię** – pot. „ktoś nie żyje i został pochowany” [WSJP]. Na przykład: – *Co u twojego byłego męża? – Zaczął pić i od trzech lat już gryzie ziemię.*

Polski system frazeologiczny posiada szereg jednostek, które oznaczają śmierć: **ktoś kopnął w kalendarz; ktoś poszedł do piachu; ktoś posłał do piachu kogoś; Bóg powołał do siebie kogoś; ktoś dokonał żywota; ktoś położył się do grobu; ktoś przeniósł się na łono Abrahama; ktoś rozstał się z życiem; ktoś wyciągnął kopyta; ktoś wydał ostatnie tchnienie; ktoś wyzionął ducha; ktoś zasnął na wieki; ktoś zszedł z tego świata; życie uszło z kogoś; ktoś wacha kwiatki od spodu**. Na przykład: *W dniu 5 marca zasnął na wieki nasz Drogą Dziadek. Msza pogrzebowa odbędzie się w 10 marca w kościele parafialnym.*

Ćwiczenie 21. Uzupełnij zdania następującymi przykładami: **wachać kwiatki od spodu; pod kloszem; zejść z tego świata**. Pamiętaj o właściwych formach gramatycznych.

Całe życie była trzymana i w ogóle nie wyrobiła sobie odporności. Któregoś dnia zaraziła się jakąś bakterią i
..... . Mogłaby jeszcze pożyć, ale już

Ćwiczenie 22. Przetłumacz uzupełniony tekst z poprzedniego ćwiczenia na język ukraiński.

.....

.....

.....

.....

.....

Działalność intelektualna człowieka

Frazeologizm **trafić w sedno** lub **trafić w punkt** ma znaczenie „ktoś określa coś bardzo trafnie i w zwięzły sposób” [WSJP]. Na przykład: *Po meczu wściekły trener Daniło mówił bez ogródek o gwiazdorstwie i zadufaniu swoich podopiecznych. Trafił w sedno, bo w tej klasie rozgrywkowej (i nie tylko) punktów nie przyznaje się za zajmowanie określonego miejsca w tabeli, za szyld i klubowe tradycje.* [NKJP, *Zgubna mentalność zwycięzców*. 2002. Dziennik Polski. Wydawnictwo Jagiellonia SA]

Systemy frazeologiczne języka ukraińskiego i polskiego zawierają dużą liczbę jednostek frazeologicznych, które werbalizują pojęcia inteligencji i głupoty. Ukraińskiej jednostce frazeologicznej **як (мов, ніби) з неба впасти (звалитися)** „1. Несподівано, зненацька з'явитися. 2. Не усвідомлювати того, що зрозуміле для всіх. 3. Дістатися кому-небудь легко, без особливих зусиль” [CY] odpowiadają frazeologizmy polskie **ktoś spadł z księżycy; ktoś urwał się z choinki** – pot. „ktoś zachowuje się w dziwny sposób, zazwyczaj dlatego, że zupełnie nie orientuje się w danej sytuacji i nie wie, co się dzieje” [WSJP]. Na przykład: *Piszesz, jakbyś się z choinki urwał, tyle razy sprawa była wątkowana na zebraniach, że szkoda do tego wracać.*

Ukraińcy mówią, że **хтось валяє дурня** – „1. Робити дурниці, безглузді вчинки; поводитися не так, як слід. 2. Прикидатися таким, що нічого не розуміє, не знає. 3. Нічого не робити, байдикувати” [CY]), a Polacy powiedzą: **ktoś udaje idiotę / ktoś rżnie głupa** – pot. pejorat. „ktoś zachowuje się tak, jakby nie wiedział, o co w danej sytuacji chodzi, mimo że wie” [WSJP]. Na przykład: *Gdyby wczoraj wpadł cały roztrzęsiony i wyznał, łkając, że rozbił samochód (w końcu nie kompletnie, był tylko podrapany), sprawa rozeszłaby się po kościach. Trup w windzie, takie emocje, i jeszcze dziecko miało wypadek. On postanowił jednak rżnąć głupa. Poszedł do siebie bez słowa, a rano udawał, że śpi, i słuchał, jak ojciec wychodzi z domu.* [NKJP, Zygmunt Miłoszewski. *Domofon*. 2014. Wydawnictwo W.A.B.]

Polacy powiedzą **głupszy niż ustawa przewiduje** o bardzo głupiej osobie, na przykład: *Chciałam po dobroci, ale ty jesteś głupsza, niż ustawa przewiduje – wysyczała, nachylając się do mnie nad stolikiem.* [NKJP, Ewa Siarkiewicz. *Kuźnia głupców*. 2009. Wydawnictwo Świat Książki]

W języku polskim jest wiele porównań, które dotyczą głupoty: **głupi jak pień; głupi jak ciełe; głupi jak baran; głupi jak wół; głupia jak gęś; wysoki jak brzoza, a głupi jak koza; głupi jak osioł; głupi jak but; głupi, jak but z lewej nogi**. Na przykład: *Wszyscy mi mówili, że Marcin jest głupi jak but i że bym do projektu wzięła kogoś innego. Ale ja się zaparałam i ostatecznie wszystko robiłam sama. I kto tu jest głupi?*

Ćwiczenie 23. Uzupełnij zdania następującymi przykładami: *trafić w sedno; urwać się z choinki; głupi jak but*. Pamiętaj o właściwych formach gramatycznych.

Nazwała go tępakiem i, bo chociaż skończył studia, to jest Wczoraj na przykład zapytała go o zestawienia roczne, a on nawet nie wiedział, że musi je przygotować. Jakby Nie wie, że zawsze w grudniu należy przygotować zestawienie roczne?!

Ćwiczenie 24. Przetłumacz uzupełniony tekst z poprzedniego ćwiczenia na język ukraiński.

.....

.....

.....

.....

.....

Orientowanie się i intuicja

Frazeologizm **ktoś czuje bluesa** ma znaczenie – pot. „ktoś orientuje się w sytuacji, wy-czuwa nastrój i umie się do niego dostosować” [WSJP]. W języku potocznym używana jest również jednostka **co jest grane** – pot. „co się dzieje i dlaczego tak się dzieje” [WSJP]. Często stosowana jest także forma **co w trawie piszczy** – książk. „używane do określenia tego, co naprawdę się dzieje, a o czym osoby, o których mowa, mogą nie wiedzieć”. [WSJP]. Na przykład: *Bożenka była osobą towarzyską, a przy tym lubiła wiedzieć, co w trawie piszczy. Z tego względu wielce sobie chwaliła centralne umiejscowienie swego biurka; Nie wiem, co jest grane między nimi, ale mi się to nie podoba.*

W języku polskim funkcjonuje forma **na czuja** – pot. „zdolność stwierdzania czegoś lub uzyskiwania wiedzy o jakimś stanie rzeczy dzięki przewidywaniu lub intuicji” [WSJP]. Na przykład: *Wchodzi się na ten szlak ładną leśną drogą, która po chwili zmienia się w niewyraźną leśną ścieżkę, potem idzie się właściwie na czuja, przechodząc przez powalone drzewa i krzaki.*

Odpowiednikiem ukraińskiego frazeologizmu **мозковий штурм** jest polska forma: **burza mózgów** – „metoda grupowego rozwiązywania problemów, polegająca na tym, że członkowie grupy zgłaszają wszelkie nasuwające się im pomysły na rozwiązanie danego problemu, a ocena tych pomysłów przeprowadzana jest dopiero później.” [WSJP]. Na przykład: *Raz na jakiś czas Łepkowska spotyka się z grupką scenarzystów pracujących przy serialu. Odbywa się wtedy burza mózgów, w czasie której wspólnie próbują wymyślać, co mogłoby*

się zdarzyć w następnych 20, 30, 50 odcinkach. [NKJP, Marcin Meller. *Ciekawie jak w życiu*. 2003. Polityka]

Ukraińcy ironicznie powiedzą o osobie, która nie wie nic o niczym, że **хтось розбирається, розуміється, кумекає як цап (вовк) у зорях; розуміється як ведмідь на зорях**, a Polacy: **ktoś zna się na czymś jak wilk na gwiazdach** – „ktoś w ogóle nie zna się na czymś”. Synonimicznymi formami są następujące frazeologizmy: **ktoś nie ma bladego pojęcia; ktoś nie ma najmniejszego pojęcia; ktoś nie ma pojęcia; ktoś nie ma większego pojęcia; ktoś nie ma zielonego pojęcia; ktoś nie ma żadnego pojęcia**. Na przykład: *Dla wszystkich, oprócz niego, było wiadomo, że nowy nabytek nie ma zielonego pojęcia o księgowości. Jednak on widział tylko jej długie nogi.*

O czymś w pełni zrozumiałym Ukraińcy powiedzą **як [Божий] день** ze słowem **ясно, зрозуміло**, a Polacy – **jasne jak słońce**. Na przykład: *Było jasne jak słońce, że nikt w ministerstwie nie kiwnie palcem, żeby nam pomóc.*

Porozumienie między osobami można opisać przy pomocy następującej jednostki frazeologicznej: **ktoś nadaje / odbiera na tych samych falach** – „ktoś dobrze się rozumie z drugą osobą” [WSJP]. Na przykład: *Marcin i jego teściowa nigdy nie nadawali na tych samych falach, ale wydaje się, że teraz dzieli ich ocean; Kiedyś poznałem świetną dziewczynę. Od samego początku odbieraliśmy na tych samych falach, lubiliśmy te same filmy, czytaliśmy te same książki. Po jakimś czasie zwykła znajomość przerodziła się w miłość.*

Ukraińcy mówią o niespełnionych pragnieniach **пожева мрія**, podczas gdy Polacy używają wyrażenia **pobożne życzenie** – „życzenie, które nie ma szans się spełnić” [WSJP]. Na przykład: *Po firmie od dwóch tygodni krążyły plotki o podwyżkach. Niestety, były to jedynie pobożne życzenia szeregowych pracowników. Podwyżki były, ale tylko dla kierownictwa.*

Ćwiczenie 25. Czy sytuację opisaną w tekście można nazwać *burzą mózgów*? Uzasadnij odpowiedź.

Ania, Kuba i Marek zasiedli razem w przytulnym pokoju, popijając herbatę i dyskutując o możliwych scenariuszach wydarzeń. Ania zaczęła: „A może założymy naszą własną firmę eventową?” Kuba entuzjastycznie się zgodził: „Brzmi świetnie! Zorganizujemy koncert pod chmurką?” Na to wtrącił się Marek: „To byłoby coś! A potem otworzymy restaurację na dachu z widokiem na miasto!”

Ćwiczenie 26. Uzupełnij zdania przykładami z tabeli w odpowiedniej formie.

marzenia ściętej głowy	na czuja	odbierać na tych samych falach
------------------------	----------	--------------------------------

1. Nie znaliśmy drogi i nie mieliśmy ze sobą mapy, dlatego szliśmy
2. Na dowóz pizzy przez telefon trzeba czekać godzinę, a porządna restauracja w naszym mieście to

3. Od początku, dlatego nic dziwnego, że do dziś jesteśmy ze sobą tak blisko.

Ćwiczenie 27. Przetłumacz uzupełniony tekst z poprzedniego ćwiczenia na język ukraiński.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 28. Napisz krótką historię o tym, jak dwie osoby spełniły swoje jedno wspólne marzenie. Użyj następujących frazeologizmów: *nie mieć zielonego pojęcia; jasne jak słońce; odbierać na tych samych falach.*

.....

.....

.....

.....

Zachowanie. Pamięć

O człowieku zachowującym się niestandardowo mówi się, że **ma nie po kolei w głowie / ma coś z głową / ma nierówno pod sufitem / brak mu (jej) piątej klepki** – pogard. „ktoś jest chory psychicznie lub tak się zachowuje” [WSJP]. Na przykład: *Nigdy nie przyszło mi głowy, żeby stąd wyjechać i się gdzieś przeprowadzić. Chyba miałabym nie po kolei w głowie!* Synonimicznym określeniem takiego człowieka jest słowo **świr** – pot. „osoba, która zachowuje się nieobliczalnie i sprawia wrażenie niezrównoważonej lub psychicznie chorej” [WSJP].

W języku polskim używana jest jednostka frazeologiczna **palma odbija / odbiła komuś** – pot. „1. ktoś zaczyna / zaczął zachowywać się jak człowiek niezrównoważony psychicznie; 2. ktoś po odniesionym sukcesie staje / stał się zarozumiały i ocenia siebie zbyt wysoko” [WSJP]. Na przykład: *Niektórym nauczycielom palma odbija i wydaje im się, że nie mamy nic innego do roboty, tylko siedzieć i się uczyć.*

W języku polskim istnieją również formy synonimiczne: **odbija komuś; szajba odbija komuś; woda sodowa uderzyła komuś do głowy**. Na przykład: *Siedzi się na tej ławce i czasem szajba odbija. Prawdziwa szajba. A wtedy różne rzeczy się mogą zdarzyć.* [NKJP, Wojciech Harpula. *Dlaczego w Nowej Hucie giną ludzie?*. 2005. Gazeta Krakowska. „Polska-prresse”. Oddział „Prasa Krakowska”]; *Ale stosunkowo szybko woda sodowa uderzyła mu do*

głowy, przestał wstydzić się tego, że ma trudności nawet z własnym podpisem. Rozwiódł się z żoną i wstąpił w związek małżeński z własną sekretarką, której tatuś był nie byle kim, bo szefem Urzędu Bezpieczeństwa. [NKJP, Maria Nurowska. *Księżyc nad Zakopanem*. 2009. Wydawnictwo W.A.B.]

O kimś, kto doszukuje się wad i braków w czymś, co ich nie ma, Polacy powiedzą, że **szuka dziury w całym**. Na przykład: *Tak chyba jeszcze nie było, żeby Najwyższa Izba Kontroli szukała uparcie dziury w całym, gdy cała reszta jest z takiego obrotu sprawy zadowolona*. [NKJP, Paweł Zieliński. *Sprawy duże i małe*. 2005. Dziennik Polski. Jagiellonia]; *Szukali dziury w całym i twierdzili, że nie dopełniliśmy wymogów formalnych...*

O człowieku, który chce zrobić coś ponad swoje siły mówi się, że **porwał się / rzucił się z motyką na słońce / na księżyc** – „ktoś podjął się zadań przekraczających jego siły lub niemożliwych do wykonania” [WSJP]. Na przykład: *W końcu udało się przecież oświetlić kościół i wyremontować zabytkowe organy, choć sceptycy twierdzili, że proboszcz porywa się z motyką na słońce*. [NKJP, Taras widokowy na kościelnej wieży?. 2003. Express Ilustrowany. Oddział Prasa Łódzka]

Ukraiński frazeologizm **впасти у вуха кому** – „хто-небудь почув про щось; стати відомим кому-небудь” [СУ] odpowiada polskiej jednostce frazeologicznej **dojść do uszu**. Na przykład: *Kto wie, a kto nie? Gdyby miał obstawiać, postawiłby, że nikt z nich. Ktoś na Kapitolu, skoro doszło do uszu Tito – ale też nie na pewno. Być może w ogóle nikt*. [NKJP, Jacek Dukaj. *Czarne oceany*. 2008. Wydawnictwo Literackie]

Natomiast frazeologizm **coś wpada / wpadło w ucho** ma znaczenie „coś (melodia lub piosenka) podoba się i łatwo zostaje / zostało zapamiętane” [WSJP]. Jest on używany w związkach: *coś wpada w ucho publiczności, słuchaczom; coś wpada w ucho od razu; coś wpada w ucho łatwo, szybko; kawałek, utwór; kompozycja, melodia, muzyka, piosenka wpada w ucho*. Na przykład: *Nad nazwą dla naszej grupy myślał założyciel zespołu Kuba Płacisz. Chciał on, aby było to słowo, które będzie łatwo wpadać w ucho i efektownie brzmiało w ustach skandujących fanów. Swoje poszukiwania zaczął w słowniku łacińskim. Spodobało mu się słowo Ira, które w tłumaczeniu oznacza gniew i złość. I tak też zostało*. [NKJP, Kraszewska Iza. *Gniew w nazwie*. 2005. Dziennik Bałtycki. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Bałtycka”]

Ćwiczenie 29. Jak myślisz, jaka jest etymologia frazeologizmu **palma odbija / odbiła**? Zeskanuj kod QR i sprawdź swoje przypuszczenia, czytając tekst na ten temat.

Ćwiczenie 30. Zastąp frazeologizmy w zdaniach innymi słowami lub wyrażeniami.

1. Strach jest reakcją naturalną. Kto się niczego nie boi, temu z pewnością brakuje **piętej klepki**.
2. Kompletnie jej odbija w tych sprawach. W ogóle jej odbija. Sam pan widział: rzuciła do ludzi z okna. **Ma nierówno pod sufitem**. Do psychiatry z tym nawet chodziła.
3. Mój kochany dziadek ma trochę **nie po kolei w głowie**.
4. Trzeba **być kompletnym świrem**, żeby robić takie rzeczy!

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 31. Zadanie dla aktywnych: obejrzyj film z 2002 r. pt. „Dzień świra” w reżyserii Marka Koterskiego. Zastanów się, jak można wytłumaczyć jego tytuł. Jeden z widzów opublikował w internecie następujący komentarz na temat tego filmu: *Kiedys myślałem, że to komedia, później, że dramat. Teraz wiem, że to dokument. Jak rozumiesz ten komentarz? Czy się z nim zgadzasz?*

Ćwiczenie 32. Zastąp wydzielone fragmenty tekstu frazeologizmami *porwać się z motyką na słońce; odbiła palma; szukać dziury w całym* w odpowiedniej formie. Gdzie trzeba, odpowiednio zmodyfikuj zdanie.

Po osiągnięciu sukcesu **Maria nagle stała się zarozumiała**. Zaczęła krytykować swoich przyjaciół, **doszukując się w nich wad**. Stała się zbyt pewna siebie i wszystko chciała robić sama, bo nie wierzyła, że inni też coś potrafią. Szybko się jednak okazało, że **zadania, których się podejmowała przekraczały jej możliwości**.

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 33. Połącz zdania o synonimicznym znaczeniu.

1. Nie przesadzaj, nic takiego przecież się nie stało.	a) Ta piosenka wpadła mi w ucho.
2. Cały dzień podśpiewuję tę piosenkę.	b) Ta informacja doszła do moich uszu.
3. Dowiedziałam się, że przyjeżdżasz.	c) Robisz z igły widły.
4. Przecież to dla ciebie za trudne!	d) Woda sodowa uderzyła jej do głowy.
5. Nie mogę spotykać się z Anią. Zrobiła się bardzo zarożumiała.	e) Porywasz się z motyką na księżyc.

Wola, postawy i usposobienie człowieka

W języku polskim używa się frazeologizmu **bułkę przez bibułkę** w odniesieniu do osoby, którą mówiący uważa za przesadnie delikatną i wykwinłą lub w odniesieniu do czynności i zachowań typowych dla takiej osoby [WSJP]. Na przykład: *U niej w domu jest jak w muzeum. Boję się czegokolwiek ruszyć, żeby nie posądziła mnie o robienie bałaganu. Po prostu bułkę przez bibułkę. Nie wyobrażam sobie życia w takim domu.*

SAMOLUBNY. W odniesieniu do osoby dbającej tylko o swoje interesy mówi się **każdy sobie rzepkę skrobie** [SFJP, t. 2, s. 84]. Na przykład: *Ta sytuacja pokazała, że u nas każdy sobie rzepkę skrobie. Nie było mowy o żadnej współpracy czy wzajemnej pomocy.*

ZACHŁANNY. Ukraińskie jednostki frazeologiczne **і сам не гам і дрюгому не дам** oraz **собака на цині** są odpowiednikami polskiego wyrażenia **pies ogrodnika** – „osoba, która nie pozwala innym skorzystać z czegoś, mimo że sama z tego nie korzysta.” [WSJP]. Na przykład: *Zawsze się znajdą tacy, co będą jak pies ogrodnika: sami nie zarobią i innym nie pozwolą.*

UPARTY. W niektórych kontekstach przymiotnik **rogaty** ma następujące znaczenie: „właściwy osobie, która stanowczo się przeciwstawia, gdy ktoś chce ją podporządkować swojej woli” [WSJP]. W takim znaczeniu jest stosowany w połączeniach: **rogaty charakter**, **rogata dusza** [SJP]. Na przykład: *Marcin to rogata dusza, która lubi chodzić własnymi drogami.*

NIECZUŁY – WRAŻLIWY. W języku polskim istnieje frazeologizm, który w zależności od kontekstu może oznaczać albo człowieka nieczułego, albo człowieka wrażliwego. Chodzi o formę **ktoś nie ma serca** – „1. ktoś jest nieczuły i bezwzględny. 2. ktoś jest na tyle wrażliwy lub współczujący, że nie potrafi czegoś przykrego zrobić lub powiedzieć komuś” [WSJP]. Na przykład: *Misiek to kundel, który wciąż szuka domu. Jerzy Czeżyk nie miał serca, by przepędzić psa. Skoro Misiek wybrał jego gospodarstwo, postanowił zaopiekować się nim.* [NKJP, Historia Miśka. 2009. Tygodnik Siedlecki. Wydawnicza Spółdzielnia Pracy „STOPKA”]; *Czy ty nie masz serca? Dlaczego ciągle robisz mi na złość?!*

SPOKOJNY – PORYWCZY. W języku polskim istnieje przysłowie **Cicha woda brzegi rwie** – „osoba z pozoru cicha, spokojna i nieśmiała w rzeczywistości często zaskakuje zachowaniem, którego nikt by się po niej nie spodziewał” [WSJP], które ma ukraiński odpowiednik **У тихому болоті чорти водяться**. Można też o kimś powiedzieć **cicha woda** – „ktoś, kto tylko sprawia wrażenie cichego i spokojnego, a w rzeczywistości jest zupełnie inny” [WSJP]. Na przykład: *Myślałem, że jesteś zamknięty w sobie, ale tu, widzę, cicha woda brzegi rwie. Nigdy nie gustowałam w nieśmiałych chłopakach, ale wydaje mi się, że Maciek to cicha woda.*

Niecierpliwość w języku polskim jest wyrażana za pomocą frazeologizmu **w gorącej wodzie kąpany** – „necierpliwy i porywczy” [WSJP]. Na przykład: *Stasiek jest w gorącej wodzie kąpany – często ma oryginalne pomysły, ale nie starcza mu wytrwałości w ich realizacji.*

Entuzjazm, który szybko mija, jest określany jako **słomiany zapal** – „szybko przemijająca wielka chęć robienia czegoś” [WSJP]. Na przykład: *Ambitny to ty może i jesteś, ale masz słomiany zapal.*

PRZEBIEGŁY. Ukraiński frazeologizm **голими руками не візьмеш** кого – „1. хто-небудь надзвичайно спритний, хитрий, досвідчений. 2. З ким-небудь важко справитися без особливих зусиль або когось, щось нелегко побороти, перемогти, здолати” [СУ] odpowiada polskiemu: **kuty na cztery nogi (łapy)** – pejorat. „bardzo sprytny, zaradny i przebiegły” [WSJP]. Na przykład: *Na każdym kroku szydził z ludzi, ale potrafił nimi manipulować. To był kombinator kuty na cztery nogi.*

Ćwiczenie 34. Opisz za pomocą frazeologizmu osobę, która jest:

1. zbyt delikatna –
2. samolubna –
3. skąpa –
4. uparta –
5. nieczuła –
6. porywczą –
7. przebiegłą –

Ćwiczenie 35. Przetłumacz na język polski z użyciem frazeologizmów *cicha woda brzegi rwie, kuci na cztery nogi* w odpowiedniej formie

1. Хто б міг подумати, що цей скромний і тихий хлопчик, який ніколи не потрапляв у халепу, виявиться злодієм? Як то кажуть, у тихому болоті чорти водяться...
2. Юрій витер піт з чола і підморгнув Романові. „Не хвилюйся” – прошепотів він. – Ми не такі вже й беззахисні. Нас голими руками не візьмеш.

.....

.....

.....

.....

.....

Podobieństwo

Znaczenie „ktoś bardzo dobrze dopasował się z kimś i razem tworzą udaną, zgraną parę lub zespół” w języku ukraińskim wyraża się za pomocą formy **два чоботи пара**, a w polskim – **dobrać się jak w korcu maku (dobrać się w korcu maku)** [WSJP]. Na przykład: *Dobraliśmy się w korcu maku – uważa pan Edward. – Dlatego długo się nie zastanawialiśmy. Poznaliśmy się podczas śniadania, a w obiad stanęliśmy przy ołtarzu. No, może trochę później...* [NKJP, *Mają żony na medal*. 2001. Wieczór Wybrzeża. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Bałtycka”]; *Różnych znam ludzi, lepszych, gorszych, ci się dobrali jak w korcu maku, tacy materialisci, że aż niedobrze się robi. Dla nich tylko forsa, forsa!* [NKJP, Maria Nurowska. *Sprawa Niny S*. 2013. Wydawnictwo W.A.B.]

Polski zwrot **wypisz wymaluj** „używany w sytuacji, gdy mówiący chce powiedzieć, że obiekt, o którym mowa, jest tak bardzo podobny do czegoś lub kogoś innego, że prawie nie zauważa się różnicy między nimi” [WSJP] jest odpowiednikiem ukraińskiego **один в один**. Na przykład: *Monika i Sebastian pochodzą ze skłóconych ze sobą rodzin – wypisz wymaluj Romeo i Julia*.

Przetłumacz na język polski z użyciem frazeologizmów *dobrać się w korcu maku* oraz *wypisz wymaluj*.

1. Можливо, ви маєте рацію. Її поведінка не дуже приємна, і її цинізм може дратувати. Але я не думаю, що ми — два чоботи — пара. Ми різні люди, і в нас різні погляди на життя.
2. Цього року соняшники добре вродили: високі, стрункі, з пишними золотими шапками, усі один в один.
3. Сюжет цього фільму мало не один в один нагадує відомий роман.

.....

.....

.....

.....

.....

Człowiek w społeczeństwie – narodowość

Frazeologia odzwierciedla sposób postrzegania świata przez poszczególne narody, siebie i swoich sąsiadów. W polskiej frazeologii używa się wielu etnonimów (nazwa narodu, plemienia lub grupy etnicznej).

Częstym składnikiem jednostek frazeologicznych jest słowo Polak, np. **jak Polak z Polakiem** – „szczerze, zwłaszcza o trudnych sprawach publicznych” [WSJP]. Frazeologizm ten jest używany z czasownikami: **dogadać się**, **pogadać**, **porozmawiać**, **rozmawiać**. Na przykład: *Niech pan się nie obawia i przyjdzie do mnie. Pogadamy jak Polak z Polakiem.*

W języku polskim występuje także frazeologizm **mądry Polak po szkodzie**, który mówi o tym, że Polacy uświadamiają sobie po fakcie, że zaistniałemu złu można było zapobiec [WSJP]. Na przykład: *Jak zwykle dopiero gdy stanie się nieszczęście, znajdują się mądrzy. Mądry Polak po szkodzie.*

Inną jednostką tego typu jest frazeologizm **jak Polska długa i szeroka**, czyli „w całej Polsce” [WSJP]. Na przykład: *A w lipcu jak Polska długa i szeroka zajadamy się fasolką szparagową i młodymi ziemniaczkami z koperkiem.*

W języku polskim występuje szereg jednostek frazeologicznych z odniesieniami do innych narodowości, np.:

- **musi to na Rusi**, co oznacza, że człowiek ma wolną wolę i niczego nie robi pod przymusem [WSJP]. Na przykład: – *Musisz wreszcie pomyśleć o założeniu rodziny. – Musi to na Rusi, a ja będę żyć według własnych zasad.*
- **ruski miesiąc**, który kojarzy się z czymś długotrwałym i ma charakter złorzeczenia; ktoś popamięta ruski miesiąc – pot. „ktoś zostanie ukarany za coś tak dotkliwie, że zapamięta to bardzo dobrze i na długo” [WSJP]. Na przykład: *Jak cię dopadnę, to ruski miesiąc popamiętasz!* Podobną funkcję pełni wyrażenie **ruski rok**, które może oznaczać coś trwającego bardzo długo lub być używane w formie **raz na ruski rok**, czyli bardzo rzadko. Na przykład: *Nie dość, że widzimy się raz na ruski rok, to jeszcze masz dla mnie tylko godzinkę? Żartujesz sobie?*
- **wolna amerykanka** – „sposób postępowania polegający na nieprzestrzeganiu żadnych zasad” [WSJP]. Frazeologizm ten występuje w następujących połączeniach: wolna amerykanka obowiązuje, panuje gdzieś. Na przykład: *Tak jest przy targowisku, w Rynku Głównym i na osiedlowych parkingach. Tam już w ogóle panuje wolna amerykanka, a strażnicy nie zwracają uwagi, jakie samochody parkują na miejscach inwalidzkich.* [NKJP, Zajmują miejsca inwalidzkie. 2006. Gazeta Krakowska. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Krakowska”]

- **czeski błąd** – błąd polegający na przestawieniu liter lub cyfr [WSJP]. Na przykład: *Okazało się, że księgowa zrobiła czeski błąd i zamiast 786 zł, wypłaciła 768 zł.*
- **czeski film**, czyli coś zupełnie niezrozumiałego. Na przykład: *Na drzwiach powinna być wywieszka, kiedy dokładnie pracuje lekarz w pracowni rentgenowskiej, a tak to mamy czeski film, czyli nikt nic nie wie.*
- **jak na tureckim kazaniu** (być, siedzieć), czyli słuchać czegoś, nic nie rozumiejąc. Na przykład: *Siedzieliśmy na tym spektaklu dwie godziny jak na tureckim kazaniu. Ani słowa nie zrozumieliśmy.*
- **goły jak święty turecki** – całkiem nagi lub taki, który nie ma w ogóle pieniędzy i jest bardzo biedny [WSJP]. Na przykład: *Był goły jak święty turecki, ale bardzo szczęśliwy. Do życia potrzebował tylko obecności swojej narzeczonej.*
- **udawać Greka** – ktoś zachowuje się tak, jakby nie wiedział, o co w danej sytuacji chodzi, mimo że wie [WSJP]. Na przykład: *Przestań wreszcie udawać Greka i powiedz, co wiesz o tej sprawie.*
- **egipskie ciemności** – „całkowite, nieprzeniknione ciemności” [WSJP]. Na przykład: *Wyłączyli prąd i w całym miasteczku zapadły egipskie ciemności. Błąm się wyjść na ulicę.*
- **francuski piesek** – pejoratywnie o osobie nadmiernie wybrednej i rozpieszczonej [WSJP]. Na przykład: *Taki już z niego francuski piesek – wybredny i wiecznie kapryszący. Trudno go znieść.*
- **Kochajmy się jak bracia, liczymy się jak Żydzi** oznacza, że nawet serdeczni przyjaciele powinni między sobą skrupulatnie się rozliczać; zwykle używane w sytuacji, gdy ktoś nie chce, aby mu ktoś inny coś fundował [WSJP].

Ćwiczenie 36. Uzupełnij zdania następującymi frazeologizmami:

czeski błąd	czeski film	ruski miesiąc	raz na ruski rok
egipskie ciemności	francuski piesek	jak na tureckim kazaniu	

1. Zachowujesz się jak Nie wydziwiał, tylko jedz, bo innego obiadu dziś nie ma.
2. Jak cię dorwę, to popamiętasz!
3. Bardzo lubię żeglować, niestety robię to
4. Odcięli prąd i w całym domu zapadły
5. Nic nie zrozumiałem z tego wykładu. Siedziałem tam
6. Pomyliliśmy daty przez klasyczny
7. Nikt nic nie wie, wszyscy biegają bez sensu – istny

Bieda, ubóstwo

Ukraińcy mówią o biednej osobie, że [аж] свистить (гуде, гуляє і под.) у кишені (у кишенях) у кого [СУ]. Polacy mówią o osobach, które mało zarabiają lub mają niedużo pieniędzy, że **klepią biedę / bidę** – pot. „ktoś jest biedny” [WSJP]. Na przykład: *Nie pozwolę, żeby wyjechała do innego kraju. Jeśli klepać biedę – to tylko u siebie* [NKJP, Alicja Giedroyc. *Wrócić na Ukrainę*. 2003. Gazeta Wrocławska. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Wrocławska”]. Nierzadko można też spotkać wyrażenie, że **ktoś nie śmierdzi groszem** – pot. „ktoś w ogóle nie ma pieniędzy lub ma ich bardzo mało” [WSJP]. Na przykład: *Pierogi mogą być potrawą prostą, dla tych, którzy nie śmierdzą groszem, ale równie dobrze – na przykład nadziewane dziczyzną czy rybą i kawiozem – wyglądają na stołach bogaczy*.

Ukraińska jednostka frazeologiczna **знімати (стягати)/зняти (стягти) останню сорочку з кого** [ФСУМ] odpowiada polskim jednostkom **puszczać kogoś z torbami** lub **w skarpetkach** – pot. „ktoś powoduje, że jakaś osoba traci majątek” [WSJP]. Na przykład: *Prezydent wie, prezydent nie od dzisiaj mówił i mówi: „Należy ich rozliczyć, w skarpetkach puścić, na diabelskie katusze skazać, bo to diabły nad diabłami. Nie będzie sprawiedliwości na ziemi, póki nie zostaną grzechy ich zgładzone”*. [NKJP, Józef Łoziński. *Holding i reszta albo Jak zostać bogatym w biednym państwie*. 2006. Warszawa: Jacek Santorski & CO]

Polacy często używają również wyrażenia **sierotka Marysia**, które nawiązuje do postaci z baśni Marii Konopnickiej „O krasnoludkach i o sierotce Marysi”. Na przykład: *W młodości wyglądała ja sierotka Marysia, ale potem wyrosła na piękną, elegancką kobietę*.

Ćwiczenie 37. Opisz, jak rozumiesz znaczenie poniższych zdań. Jakimi słowami można zastąpić wydzielone frazeologizmy. Zapisz swoją wersję.

1. Znany przedsiębiorca budowlany z naszego regionu **poszedł z torbami**, kiedy wzrosły ceny materiałów.
2. Będący na spotkaniu literaci podkreślali, że z pisania poezji dziś się nie wyżyje i wielu dobrych autorów albo **klepie biedę**, albo pożegnało się z pisaniem.
3. W niebieskiej sukience, którą wybrała mi mama czułam się jak **sierotka Marysia**, za to czerwona pasowała idealnie.
4. Nie wyjdę za mąż za kogoś, kto **nie śmierdzi groszem** i nie będzie w stanie utrzymać rodziny.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Rzeczy o dużej i małej wartości. Wartościowanie pozytywne

Na określenie dużych wydatków w polskiej frazeologii można użyć frazeologizmu **płacić za coś jak za zboże**, pot. „ktoś płaci za coś bardzo dużo pieniędzy” [WSJP]. Na przykład: *W pociągach jest brudno i ciasno, a za bilet trzeba płacić jak za zboże*. Natomiast stałe połączenie wyrazowe **bajońskie sumy** oznacza duże, często nieosiągalne, kwoty pieniędzy, przen. „niewyobrażalnie dużo pieniędzy” [WSJP]. Na przykład: *Firmy farmaceutyczne, które dawniej bez zmruczenia oka płaciły naukowcom bajońskie sumy za pomoc w pracach nad nowym lekiem, teraz powierzają prace szybszym i tańszym prywatnym ośrodkom badań*.

Jeśli mówimy o tym, że **у когось грошей кури не клюють**, to znaczy, że ten ktoś **leży, siedzi lub śpi na forsie / pieniądzach**, a także że ma **forsy / pieniądze / kasy jak lodu** – pot. „ktoś ma bardzo dużo pieniędzy” [WSJP]. Na przykład: *Moim zdaniem przesiadywanie w knajpie przy coraz droższym piwie, to nie tylko strata czasu, ale i pieniędzy. A ja na forsie przecież nie leżę; Nie wierzę, że to jego auto, przecież na forsie nie śpi; Całe życie robiła interesy za granicą, to pewnie ma kasy jak lodu*.

Ukraiński frazeologizm **гріш ціна** (чомусь) jest odpowiednikiem polskiej jednostki **coś nie jest warte funta kłaków** – „coś jest bezwartościowe” [WSJP]. Równie często w tym znaczeniu można usłyszeć wyrażenie **coś nie jest warte złamanego grosza**. Na przykład: *Przecież to stary grat! Nie dałabym za niego złamanego grosza, a ty wydałeś fortunę*.

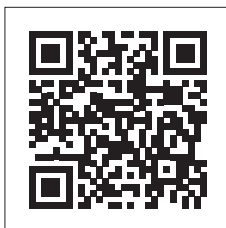
Innym synonimem rzeczy niewiele wartiej jest wyrażenie **psu na budę** – pot. pejorat. „bezwartościowy i nieprzydatny do niczego” [WSJP]. Ukraińcy w takim przypadku powiedzą **не приший кобилі хвіст**. Na przykład: *Okazuje się, że wieloletnia akcja, mająca nauczyć turystów „obchodzenia się” z niedźwiedziem – zdała się psu na budę. Po Tatrach chodzą ludzie, którzy nie mają pojęcia, jak zachowywać się przy spotkaniu z dzikimi zwierzętami*. [NKJP, Przemysław Bolechowski. *Miś czy niedźwiedź?*. 2005. Gazeta Krakowska. „Polska-presse”. Oddział „Prasa Krakowska”]

Ukraiński frazeologizm **ніякий (ніяка, ні одна, жодна) собака** odpowiada polskiej jednostce frazeologicznej **pies z kulawą nogą** – pot. „nikt” [WSJP]. Na przykład: *Cały rok remontowaliśmy tę knajpę, wydaliśmy na nią wszystkie nasze oszczędności, a teraz nawet pies z kulawą nogą tu nie zagląda*.

Chcąc podkreślić, że jakaś osoba lub rzecz wywołuje duże wrażenie używa się frazeologizmu **zwalać z nóg** – „1. coś powoduje czyjeś silne osłabienie fizyczne. 2. coś robi na kimś bardzo silne wrażenie” [WSJP]. Ukraiński odpowiednik – **валити (звалювати, валяти) / звалити з ніг кого** niesie ze sobą dwa znaczenia – „1. змушувати кого-небудь лягати, падати або позбавляти когось можливості триматися на ногах (перев. про хворобу, втому і т. ін.); 2. змучувати кого-небудь або призводити до великого виснаження, хвороби” [СУМ-20]. Jak widać przenośne znaczenie oznaczające coś wartościowego nie ma swojego odzwierciedlenia w języku ukraińskim. Na przykład: *Ta książka po prostu zwala z nóg. Historia jest niesamowita. Kilka razy musiałam przerywać czytanie, bo emocjonalnie nie dawałam rady*.

O byciu w dobrej sytuacji Ukraińcy powiedzą **бути в шоколаді**, polskim odpowiednikiem jest wyrażenie **było / jest / będzie super lub git**. Znaczenia słowa **git** – „1. pot. zrobić coś tak, że podoba się mówiącemu. 2. pot. mówiący pozytywnie ocenia stan rzeczy, o którym komunikuje dalsza część zdania” [WSJP]. Na przykład: *Kupimy chipsy, włączymy serial, walniemy się na kanapę i będzie git*.

Ćwiczenie 38. Zeskanuj kod QR i obejrzyj wideo. Powiedz, jak Polacy potocznie mówią o określonej kwocie pieniędzy?

1 zł –

10 zł –

50 zł –

100 zł –

1000 zł –

1000000 zł –

Ćwiczenie 39. Ułóż 3 dialogi, w których koleżanka / kolega prosi się o pożyczenie określonej kwoty pieniędzy. W dialogach użyj frazeologizmów: *klepać biedę, nie śmierdzić groszem, bajońskie sumy, spać na pieniądzach, forsy jak lodu*.

Ćwiczenie 40. Posłuchaj piosenki *Złamany grosz* grupy Uvaga. Powiedz, w jakim znaczeniu użyto w nim frazeologizmu *złamany grosz*.

Opowiedz, co sądzisz o tym utworze? Czy umiesz określić, jaki to gatunek muzyczny?

Ćwiczenie 41. Przeczytaj i uzupełnij dialogi. W odpowiedziach użyj jednego z frazeologizmów z ramki w odpowiedniej formie:

będzie git	pies z kulawą nogą	zwać z nóg	funta kłaków niewarte
------------	--------------------	------------	-----------------------

1. – Wyglądasz dziś inaczej niż zwykle, coś robiłaś z włosami?
 - Tak, wyprostowałam je nową prostownicą.
 - Dziewczyno, ekstra wyglądasz!
2. – Musiałem kupić słuchawki.
 - Po co ci? Niedawno się chwaliłeś, że bratu zabrałeś.
 - I teraz wiem, dlaczego nie chciał ich z powrotem. Były
.....
 - A teraz on dostał nowe od taty, a ty, biedaku, musiałeś sobie kupić sam.
3. – Za tydzień mam egzamin na prawo jazdy.
 - Nie martw się, ...
 - Ale słyszałam, że nikt nie zdaje za pierwszym razem.
 - Zawsze musi być ten pierwszy raz!
4. – Znalazłam działkę na dom. 20 km od Szczecina, przy lesie.
 - do ciebie nie przyjedzie.
 - I o to chodzi! Potrzebuję ciszy, żeby w spokoju się cieszyć emeryturą.
 - Ale do emerytury masz jeszcze 30 lat.
 - Więc mam nadzieję, że zdążę zbudować dom na czas.

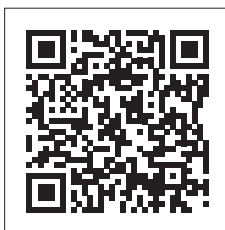
Ćwiczenie 42. O czym możesz powiedzieć, że w ostatnim czasie zwało cię z nóg? Może to był nowy film, a może książka?

Wahanie

Polacy mówią o braku wątpliwości i wahania się – **jak w dym** – pot. „śmiało i bez żadnego wahania” [WSJP], które najczęściej występuje z czasownikami **iść, lecieć, pójść, walić**. Na przykład: *Jak będziesz mieć jakiś problem, to wal do mnie jak w dym. Wiesz, że tobie nigdy nie odmówię.* Co ciekawe w języku ukraińskim słowo **dym**, występując w wyrażeniu przyimkowym **в дим** łączy się ze słowem **п’яний** i znaczy „1. bardzo mocno pijany, do nieprzytomności; 2. całkowicie, w pełni, bez reszty”.

Jako określenie rzeczy trudnej i złożonej stosowane jest ukraińskie wyrażenie **закови́ка в то́му**, którego odpowiednikiem jest polski frazeologizm **sęk (tkwi) w tym** – pot. „na tym, o czym mowa, polega trudność” [WSJP]. Na przykład: *Sęk w tym, że nie umiem podejmować decyzji. Muszę się masę czasu zastanawiać, zanim coś postanowię. Czasem kończy się tym, że nie robię nic.*

Ćwiczenie 43. Posłuchaj piosenki Krzysztofa Krawczyka *Jak na bal*.

Zadanie 1. Jak ci się wydaje, co miał na myśli Krzysztof Krawczyk, kiedy śpiewał „Za Tobą pójde jak na bal”?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. W tekście piosenki można znaleźć również inne frazeologizmy. Sprawdź w słowniku ich znaczenia i ułóż z nimi zdania.

z przymrużeniem oka	śmiać się w głos	kraść z kimś konie
wyjscie na plus	zrozumieć się bez słów	

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Trudna sytuacja

Duża grupa frazeologizmów pozwala na opisanie trudnych sytuacji, w których człowiek może się znaleźć. Ukraińcy używają wyrażenia **зачароване / хибне коло**, czego odpowiednikiem jest polskie **błędne koło**, definiowane w sposób następujący: „nieprzerwany ciąg niekorzystnych zjawisk lub sytuacji, które wzajemnie się wywołują i w związku z tym okresowo powtarzają, co uniemożliwia zmianę” [WSJP]. Na przykład: *Dziewczyna wpadła w błędne koło odchudzania, ciągle rozpoczynała jakąś nową dietę i ciągle ją przerywała, bo nie mogła w niej wytrwać. I tak w kółko.*

Pokonywanie trudności w języku polskim można wyrazić używając frazeologizmu **odbijać / odbić się od dna** – „ktoś przewycięża / przewyciężył dotychczasowe trudności, które sprawiły, że znalazł się w bardzo niekorzystnej sytuacji” [WSJP]. Na przykład: *Wreszcie można być zadowolonym z wyniku i z postawy całej drużyny, w końcu odbijamy się od dna.*

W języku ukraińskim **kasza** jest symbolem trudnej sytuacji – **заварилася каша (катавасія)** [ФСУМ, s. 367]; **наварити каші; заварити кашу** [ФСУМ, s. 367]; **в кашу вкипіти** [ФСУМ, s. 135]. Podobnymi do siebie znaczeniowo jednostkami frazeologicznymi są ukraiński zwrot **заварити кашу (пиво, халепу)** oraz polskie **nawarzyć sobie kaszy** czy **nawarzyć piwa** – pot. „ktoś swoim postępowaniem doprowadził do trudnej lub kłopotliwej sytuacji” [WSJP]. Na przykład: *Ania jest dorosła, wiedziała, co robi. Nawarzyła piwa, niech sama teraz je wypije!*

W języku polskim istnieje szereg frazeologizmów ze składnikiem bigos: **narobić bigosu** [SFJP] czy **mieć bigos w głowie** – „mieć w głowie dużo nieporządkowanych myśli”. **Bigos** jest tu używany jako synonim słowa **chaos** – pot. „sytuacja, w której nastąpiło zakłócenie jakiegoś porządku” [WSJP]. Na przykład: *Po co ruszałeś tę sprawę?! Teraz dopiero narobiłeś bigosu! Nie wygrzebiemy się z tego do końca życia.*

Ukraińcy, o kimś, kto znalazł się w trudnej sytuacji mówią, że **упав (ускочив) в біду як курка в борщ** [ФТС], podczas gdy Polacy powiedzą, że **wpadł jak śliwka w kompot** – pot. „ktoś staje się uczestnikiem jakiejś kłopotliwej sytuacji, takiej, z której już zwykle nie ma wyjścia” [WSJP]. Na przykład: *Wpadłeś, chłopie, jak śliwka w kompot. Nie ma wyjścia, musisz się jej teraz oświadczyć.*

Krytyczną sytuację Polacy często nazywają **sytuacją podbramkową**, określając w ten sposób „stan, w którym wystąpił poważny problem, wymagający natychmiastowego działania” [WSJP]. Wyrażenie to odnosi się do trudnej sytuacji pod bramką w trakcie meczu piłkarskiego. Jako frazeologizm związek ten występuje w połączeniach: **być / znaleźć się w sytuacji podbramkowej** lub **sytuacja podbramkowa się robi, staje, wytwarza**. Na przykład: *Zanim odcięto jej prąd, zaciągnęła kredyty na opłacenie wysokich rachunków. Teraz znalazła się w sytuacji podbramkowej. Oprócz odciętego zasilania, ma długi w banku i w zakładzie energetycznym.* [NKJP, Hubert Ochmański. *Zostało jej siedzenie przy świeczce*. 2009. Życie Podkarpackie]

O człowieku w niełatwej lub skomplikowanej sytuacji mówi się, że **jest w kropce** – „ktoś jest w sytuacji, z której nie widzi dobrego wyjścia” [WSJP]. Na przykład: *Teraz jestem w kropce. Z jednej strony nie chcę łamać prokuratorskiego zakazu, z drugiej chciałbym dokończyć sprawę.* [NKJP, Budych Zbigniew. *Na bocznym torze*. 2006. Słowo Polskie Gazeta Wrocławska]

Ukraińskie wyrażenie **битися як риба об лід**, oznaczające „robić coś bezskutecznie”, ma swój odpowiednik w polskim **walić głową w mur** – „ktoś stara się przezwyciężyć trudności nie do pokonania” [WSJP]. Na przykład: *Na wiosnę przegraliśmy tylko ten jeden, jedyny mecz. Już w pierwszej minucie straciliśmy bramkę z wolnego, a drugą z karnego. Biliśmy dosłownie głową o mur.* [NKJP, *Już byli w ogródku*. 2005. Gazeta Krakowska. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Krakowska”]

Kiedy ktoś szkodzi samemu sobie, mówi się, że **strzela sobie w stopę** lub **w kolano** – „ktoś, działając nierozważnie, sam sobie szkodzi” [WSJP]. Na przykład: *Mogą sobie planować wydatki, ale najpierw muszą dostać pieniądze. A przede wszystkim udowodnić, że naprawdę ich potrzebują. Sami strzelili sobie w stopę, i to z grubej rurki.*

Ukraińskie **сідати/сісти в калюжу** odpowiada polskiemu frazeologizmowi **ktoś daje / dał plamę** lub **ciała** – pot. „ktoś kompromituje się/ skompromitował się, nie zachowując się zgodnie z oczekiwaniami” [WSJP]. Na przykład: *Starałam się jak mogłam, żeby nie dać ciała. Dlatego przygotowywałam się do tego spotkania chyba dwa miesiące.*

Wyrażenia **dwoić się i troić** używamy, gdy „ktoś stara się wywiązać z jakiegoś zadania jak najlepiej, wkładając w to wiele wysiłku i wykonując wiele czynności w tym samym czasie” [WSJP]. Ukraińskim odpowiednikiem jest fraza **розриватися надвоє**. Na przykład: *W niedzielę odbył się koncert charytatywny. Widziałam, jak organizatorka dwoiła się i troiła, żeby poruszyć serca ludzi dobrej woli i zebrać przynajmniej połowę sumy niezbędnej do leczenia chłopca.*

Ćwiczenie 44. Do podanych znaczeń dopasuj jeden z frazeologizmów z ramki.

walić głową w mur	wpaść jak śliwka w kompot	dać ciała
dwoić się i troić	być w swoim żywiole	strzelić sobie w stopę
	być w sytuacji podbramkowej	

1. działając nierozważnie, samemu sobie zaszkodzić –

.....

2. o kimś, kto nie ma dużego wyboru –

.....

3. podejmować działania, które nie przynoszą oczekiwanych rezultatów –

.....

4. na ogół żartobliwie o kimś, kto znalazł się w kłopotliwej sytuacji –

.....

5. o sytuacji, kiedy ktoś nie wywiązał się ze zobowiązań, zadań –

.....

6. bardzo dobrze się czuć w danej sytuacji, wykonując dane czynności –

.....

Ćwiczenie 45. Użyj w zdaniu pasującego frazeologizmu z ramki w odpowiedniej formie.

być w sytuacji podbramkowej	dwoić się i troić	dać plamę
strzelić sobie w stopę	bić głową w mur	odbić się od dna

1. Szczecińscy zawodnicy mogą być wdzięczni swojemu bramkarzowi, który
, aby utrzymać jednobramkowy wynik.

2. Dziesiątki razy występowałam na scenie. Wstyd byłoby
 dzisiaj, kiedy na widowni siedzieli moi bliscy.

3. Nie trzeba było opowiadać wszystkim o swoich planach inwestycyjnych. A tak, to
 i ktoś wykupił akcje przed tobą.

4. Mam dość i ciągłego tłumaczenia ci, że nie mam pojęcia, kto walnął w twój samochód.

5. Antoni, już trzy miesiące szukał pracy, a w domu dwuletnie dziecko i żona w ciąży. W końcu zdecydował, by wyjechać do pracy za granicę.

6. Większość skazańców po wyjściu z więzienia ma problem ze znalezieniem pracy. Pomóc im mogą kursy doszkalające.

Ćwiczenie 46. Ułóż zdania z poniższymi frazeologizmami.

Czuć się jak ryba w wodzie

.....

Narobić bigosu

.....

Nawarzyć piwa

Ćwiczenie 47. Obejrzyj reklamę, w której występują frazeologizmy *wpaść w kompot, mieć bigos*. Powiedz, na czym polega zastosowana w niej gra słów.

Niepowodzenie – powodzenie

Wyrażenie przymkowe z **kwitkiem**, czyli „nie uzyskawszy tego, co chcieliśmy załatwić” [WSJP], najczęściej używa się w połączeniu z takimi czasownikami jak **odejść / odchodzić, wrócić / wracać; odesłać / odsyłać kogoś, odprawić / odprawiać kogoś**. Jego odpowiednikiem jest frazeologizm **спіймати (вхопити, схопити, ловити, хапати) облизня**, co znaczy – „stracić coś, na co się liczyło, czego się spodziewano, a także otrzymać odmowę przy załatwieniu, oświadczeniach”. Na przykład: *Pacjent nigdy nie powinien być odprawiony z kwitkiem. Pacjent powinien być przyjęty, zdiagnozowany i leczony w zależności od terapii zaordynowanej przez lekarza.* [NKJP, Bożena Wiktorowska. *Dylematy lekarza bez kasy*. 2000. Gazeta Ubezpieczeniowa]

W momencie, kiedy podjęta została ostateczna decyzja Polacy mówią **klamka zapadła** – „wydarzyło się coś, czego nie można odwołać ani zmienić” [WSJP]. Na przykład: *Jeśli ktoś spóźni się i nie złoży dokumentu przed 26 października będzie mógł jeszcze udowodniać, że nie stało się to z jego winy. Po 7 listopada klamka zapadnie i na miejsce spóźnialskiego wskoczy kolejna osoba z niższą średnią.* [NKJP, *Stypendium to nie nagroda!*. 2007. Gazeta Krakowska. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Krakowska”]

Mówiąc, że **coś wisi w powietrzu** – „istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że to, o czym mowa, wkrótce się wydarzy” [WSJP], Polacy najczęściej mają na myśli coś nieprzyjemnego. Podczas gdy ukraińskie wyrażenie **висіти (повисати) / повиснути в повітрі** zostanie użyte, jako opisanie kogoś, kto pozostaje w stanie niepewnym lub gdy coś pozostaje niejasne, niewyjaśnione [CYM-20]. Na przykład: *Konflikt wisi w powietrzu: sąsiedni Iran pozostaje wrogi chrześcijaństwu, a od zachodu nadciągnie niedługo islam, wrogi i jednym, i drugim.* [NKJP, Ryszard Kapuściński, *Imperium*. 1997. Wydawnictwo Czytelnik]

Ukraińska jednostka **бути / почуватися у своїй стихії** odpowiada polskiej **ktoś jest w swoim żywiole** – „ktoś czuje się w danej sytuacji bardzo swobodnie i pewnie, ponieważ bardzo dobrze sobie w niej radzi” [WSJP]. Jako synonim można też spotkać frazeologizm **czuć się jak ryba w wodzie**. Na przykład: *Uwielbiasz czuć się w miejscu pracy jak*

w wielkiej rodzinie, ochoczo wyjeżdżasz na obozy integracyjne i lubisz wypad z kolegami na piwko. Poszukaj pracy w mediach – prasie, agencjach informacyjnych, telewizji, radiu. Po-
czujesz się jak ryba w wodzie w działach public relations, firmach doradztwa personalnego.
[NKJP, Joanna Keszka. *Warto być sobą*. 2000. Cosmopolitan]

Znaczenie „albo albo” oddaje polskie wyrażenie **albo rybki, albo akwarium** – pot.
„używane, gdy mówiący chce powiedzieć, że trzeba dokonać wyboru, ponieważ nie można
jednocześnie mieć lub robić obu tych rzeczy, o których mowa” [WSJP]. Na przykład: *My
oczywiście będziemy grali o zwycięstwo. Nie mamy nic do stracenia: albo rybka, albo akwa-
rium. To nasz ostatni mecz w tym roku i musimy wypruć z siebie wszystko, co mamy.* [NKJP,
Wielka gra „Kolejorza”. 2008. Dziennik Polski. Jagiellonia]

**Ćwiczenie 48. Wybierz prawidłowe znaczenie frazeologizmu. Uwaga, może być kilka
dobrych odpowiedzi. Ułóż zdanie z danymi wyrażeniami.**

1. Być w swoim żywiole:
 - a) Andrzej nie ma tremy, występując przed dużą publicznością.
 - b) Strażak potrafi wejść w ogień w stroju ognioodpornym.
 - c) Nasze dzieci latem całe dnie biegają po dworze.
2. Klamka zapadła:
 - a) Zepsuły się nam drzwi.
 - b) Zastanawiamy się, na jaki kolor pomalować paznokcie.
 - c) Kupiliśmy dom na wsi.
3. Coś wisi w powietrzu:
 - a) Oglądaliśmy dziś pierścionki u jubilera, Andrzej mi się chyba oświadczy.
 - b) Od samego rana widział wkurzoną żonę, przeczuwał kłótnię.
 - c) Całą noc słyszałam bzyczenie komara nad uchem.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 49. Ułóż krótkie opowiadanie dotyczące wyboru pracy. Użyj w tekście wyrażen: *klamka zapadła; odprawić z kwitkiem; albo rybka, albo akwarium.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uczucia – sympatia, miłość, radość, szczęście

W języku polskim jest wiele jednostek frazeologicznych oznaczających pozytywny stosunek do ludzi i rzeczy. Jedną z nich jest **oczko w głowie** – „ktoś lub coś szczególnie lubiane, wyróżniane i faworyzowane przez kogoś” [WSJP]. Na przykład: *Matka o wiele bardziej była związana ze swoimi synami Maćkiem z pierwszego małżeństwa i Jurkiem, jej oczkiem w głowie. Ona zaś była oczkiem w głowie swojego ojca, to on stanowił centralną postać jej dzieciństwa.* [NKJP, Maria Nurowska, *Anders*. 2016. Wydawnictwo Prószyński i S-ka]

Frazeologizm **ktoś czuje miętę do kogoś / czegoś** oznacza, że „ktoś czuje sympatię, a nawet pociąg do kogoś lub czegoś” [WSJP]. Na przykład: *Nic dziwnego, że kobiety czują miętę do mundurowych, nawet jeśli to tylko kolejarz. Mundur to oznaka przynależności do ostatniego bastionu prawdziwych mężczyzn.* [NKJP, Ewa Siarkiewicz. *Kuźnia na rozdrożu*. 2008. Świat Książki]

W języku polskim występuje wyrażenie **papuzki nierozłączki**, żartobliwie określające osoby, które bardzo się lubią i często przebywają razem [WSJP]. Na przykład: *Popłakała się na wiadomość o śmierci Terry. – Byłyśmy jak papuzki nierozłączki – powtarzała przez łzy.* [NKJP, Marek Nowakowski, *Moa* Warszawa. *Powidoki*. 2010. Wydawnictwo Iskry]; *Są małżeństwa typu papuzki nierozłączki, u których każda decyzja dotycząca którejkolwiek ze stron musi być omówiona i zaakceptowana przez oboje małżonków.* [NKJP, Zofia Milska-Wrzosińska. *Para z dzieckiem czyli niezupełnie poprawne politycznie uwagi o rodzicielstwie*. 2005. Wydawnictwo Jacek Santorski & Co]

Polskiemu frazeologizmowi **być w siódmym niebie** odpowiada ukraińska fraza **на сьомому небі бути, відчувати себе**, które posiadają znaczenie „być bardzo szczęśliwym” [WSJP]. Na przykład: *Gdy go zobaczyła, nie mogła powstrzymać uśmiechu. Była w siódmym niebie i sama nie wierzyła w swoje szczęście.*

Frazeologizmy **ubawić się po pachy** lub **mieć ubaw po pachy** posiadają znaczenie – „w związku z jakąś sytuacją zostać rozweselonym i doprowadzonym do stanu, w którym bardzo się chce śmiać” [WSJP]. Na przykład: *Mali chłopcy zadowalali się rzucaniem ładunków*

pod okna mieszkań. Nieco starsi mieli ubaw po pachy, podkładając wybuchające kulki pod nogi ludziom idącym do kościoła. [NKJP, Alicja Renkiewicz, *Bardzo wybuchowe święto*. 2005. Gazeta Krakowska. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Krakowska”]

O szczęściarzu Polacy mówią, że **jest w czepku urodzony** lub że **urodził się pod szczęśliwą gwiazdą** – „ktoś ma szczęście w życiu” [WSJP]. Na przykład: *Jemu zawsze się udaje, bo chyba urodził się pod szczęśliwą gwiazdą; Ponoć jestem w czepku urodzony, ale myślę, że szczęściu jednak trzeba dopomóc.*

O kimś, kto jest „bardzo radosny i szczęśliwy” Polacy powiedzą **cały w skowronkach**. Na przykład: *Dostał paszport i wyjechał do Anglii. Tam zaproponowano mu studia doktoranckie na londyńskiej politechnice. Cały w skowronkach wrócił do kraju, by połatwiać sprawy osobiste, spakować się i pojechać na te wymarzone studia.* [NKJP, Jerzy Karaszkiewicz. *Słodkie lata*. 1998. Gazeta Wyborcza]

Ćwiczenie 50. Połącz w pary frazeologizmy z opisami.

1. w czepku urodzony –
 2. oczko w głowie –
 3. czuć miętę –
 4. papużki nierozłączki –
 5. być w siódmym niebie –
 6. cały w skowronkach –
 7. mieć ubaw po pachy –
- a) Od chwili pojawienia się na świecie córki Anna czuje się bardzo szczęśliwa.
 - b) Kasia i Tomek większość czasu po zajęciach spędzają razem.
 - c) Olaf całe życie miał szczęście, a teraz jeszcze wygrał milion w loterii.
 - d) Dziś od rana Martyna ma dobry humor, chodzi po mieszkaniu i śpiewa.
 - e) Cała rodzina wiedziała, że Michalina jest ulubienicą babci.
 - f) Na pierwszy rzut oka widać, że coś jest między nimi.
 - g) Na wczorajszym występie znanego standupera wszyscy się dobrze bawili.

Ćwiczenie 51. Ułóż dialogi z 3 wybranymi przez siebie frazeologizmami.

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 52. Posłuchaj piosenki grupy Skaldowie *Cała jesteś w skowronkach*. Wypisz z niej wyrażenia, które opisują stan szczęścia.

Uczucia – zazdrość, wstyd, nuda

Uczucie zazdrości lub niezadowolenia może być określane poprzez użycie frazeologizmu **kłuć w oczy** – „1. coś jest tak bardzo widoczne lub intensywne, że aż drażni; 2. coś wywołuje u kogoś zazdrość lub niechęć” [WSJP]. Na przykład: *Dwa lata temu Krzemieniowie wzięli kredyt i postavili dom, który zamożnością kłuć w oczy całą wieś*. [NKJP, Jacek Brzuszkiewicz. Dobrzy ludzie z Zawadowa. 1995. Gazeta Wyborcza]. Należy pamiętać, że w języku ukraińskim funkcjonuje wyrażenie **колоти (випікати) очі** кому, ale ma inne, niż w języku polskim znaczenia: „1. В’їдливо дорікати, докоряти кому-небудь чимсь, кимсь. 2. Дратувати когось, не давати комусь спокою” [СУ].

Różne są również znaczenia jednostek frazeologicznych **być solą w oku** oraz **як (мов, ніби) сіль в оці**. W języku polskim używa się jej, kiedy mowa o niechęci lub zazdrości, podczas gdy w języku ukraińskim, znaczy „być dla kogoś niemiłym, robić mu przykrość”, a ze słowem **любити** stanowi ironiczne zaprzeczenie znaczenia tego o czym mowa. Na przykład: *Dla MSW niekonwencjonalne otwarcie się Polski na kapitalistyczny Zachód było od początku solą w oku*. [NKJP, Janusz Rolicki. *Edward Gierek: życie i narodziny legendy*. 2002. Wydawnictwo Iskry]

Ukraińcy i Polacy podobnie mówią o wstydzie. **Наїстися сорому** oraz **najeść się wstydu** oznaczają „doznać silnego, negatywnego uczucia” [WSJP]. Na przykład: *Najadłam się przez ciebie tyle wstydu, że nie wiem, jak teraz pokażę się między ludźmi*.

Uczucie wstydu może być również wyrażone przy pomocy formy **świecić oczami** – „ktoś wstydzi się z powodu czyjegoś postępowania i czuje się zmuszony tłumaczyć się z zarzutów, które powinny być skierowane do kogoś innego” [WSJP]. Na przykład: *Koniec chlania za moje pieniądze! Nie będę świecił oczami za jakiegoś pijaczka!* Należy zauważyć, że w języku ukraińskim frazeologizm **світити / засвітити очима** ma odmienne znaczenia: „1. Пильно дивитися, поглядати на кого-небудь. 2. Виявляти поглядом якесь почуття

(перев. гніву, роздратування). 3. тільки недок. **світíти очíма**, без додатка, перев. ірон. Не мати чим освітлювати приміщення” [СУ].

Znaczenie „nudzić się” (ukr. нудити нудом) w języku polskim jest wyrażone zwrotem **nudzić się jak mops**. Na przykład: *Marek nudził się jak mops, więc był spragniony jakiegokolwiek towarzystwa*.

O kimś kapryśnym po polsku powie się, że **strzela** lub **ma focha / fochy** – pot. „ktoś zachowuje się kapryśnie i łatwo się obraża” [WSJP]. W języku ukraińskim stosuje się w takiej sytuacji wyrażenie **надувати (надимати) губи** – pot. „1. Гніваючись, ображаючись і т.ін., надавати обличчю незадоволеного вигляду. 2. Виразати зверхність, поважність; пишатися, зазнаватися” [СУ]. Na przykład: *Może wreszcie zrozumiesz, że zamiast strzelać fochy, powinnaś racjonalnie porozmawiać i spróbować go zrozumieć*. W języku polskim funkcjonuje również fraza **wydać wargi**, używane głównie jako wyrażenie oburzenia lub pogardy. Na przykład: *Pogardliwie wydmął wargi, odwrócił się i odszedł bez słowa pożegnania*.

Na określenie kogoś lub czegoś bardzo nudnego używa się wyrażenia **nudny jak flaki z olejem**. Na przykład: *Film był długi i ciągnął się jak flaki z olejem. Zasnęłam w połowie*.

Ćwiczenie 53. Opisz, używając odpowiedniego frazeologizmu, wydarzenie ze swojego życia, które było:

- a) radosne;
- b) śmieszne;
- c) nudne;
- d) wstydlive.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 54. Opisz własnymi słowami znaczenie frazeologizmów *kłuć w oczy* i *być solą w oku*. Jak myślisz, czy można wyjaśnić, dlaczego pojawia się tam słowo *sól*? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 55. Opisz na czym polega gra słów w poniższym tekście.

Wczorajszy dzień to była masakra! Zamiast **najeść się wieczorem kielbasek** na firmowym grillu **najadłem się wstydu**. Cały tydzień w pracy ustalaliśmy, kto i co przyniesie na coroczne majowe spotkanie pracowników naszego biura. Ja, jak zwykle, poszedłem na łatwiznę i zgłosiłem się, że kupię węgiel i podpałkę. Planowałem napić się piwa, dlatego przyjechałem na miejsce taksówką. Kiedy przyszedł czas na grilla, to mnie **oświeciło**, że cały węgiel został w bagażniku mojego samochodu. **Świecąc oczami** przed naszą księgową, która jako jedyna nie piła alkoholu i przyjechała swoim autem, poprosiłem ją, by zawiozła mnie do najbliższego sklepu. Kobieta, rzecz jasna **strzeliła focha**, że robię z niej kierowcę, ale mi pomogła. Mnie za to humor tak się zepsuł, że nawet nie pomogło to, że **strzeliłem gola** w naszych minizawodach piłki nożnej.

Relacje międzyludzkie – zdrada, spory

Polskiemu **skok w bok** – pot. „zdrada małżeńska, zwykle jednorazowa i nieprzeradzająca się w dłuższy romans” [WSJP] odpowiadają ukraińskie frazeologizmy **скакати (вскакувати)/скочити (вскочити) в гречку** oraz **ходить наліво**. Na przykład: *Najbardziej cyniczni wyznawali mi teorię o terapeutycznym, wręcz zbawiennym działaniu na małżeństwo męskiego skoku w bok: oto mąż i ojciec, posmakowawszy zakazanego owocu, tym skwapliwiej wraca na łono rodziny i przez jakiś czas zachowuje się tak wzorowo, aż staje się to podejrzane.* [NKJP, Hop-siup, zmiana żon. 2001. Dziennik Polski]

Polacy mówią, że **ktoś bierze się za łby**, kiedy zaczyna się bójka, albo głośna kłótnia, awantura. Na przykład: *Byłem świadkiem jak dwaj kierowcy wzięli się za łby, bo jeden drugiemu zajechał drogę; Tak jak się nasi politycy brali się za łby z powodów ideologicznych w wyborach '93 i w wyborach prezydenckich, tak samo będzie w przyszłych wyborach parlamentarnych.* [NKJP, Anna Bikont. Martwy sezon. 1996. Gazeta Wyborcza]

Ukraińskie wyrażenie **наступити (комусь) на мозоль** to odpowiednik polskiego **ktoś nadepnął na odcisk komuś / ktoś nastąpił na odcisk komuś** – pot. „ktoś uraził kogoś i przez to mu podpadł” [WSJP]. Na przykład: *Nadal uważam ciebie za swojego przyjaciela i nie mam zamiaru zmieniać swojego zdania na twój temat tylko dlatego, że komuś nadepnąłeś na odcisk.*

Polacy używają frazeologizmu **coś poszło w pięty komuś** w sytuacji, kiedy „ktoś poczuł się urażony czyimiś słowami lub działaniami, które sprawiły mu przykrość” [WSJP]. Na przykład: *Przez wszystkie lata naszego małżeństwa nie usłyszałem od nich ani jednego*

dobrego słowa. Nawet podczas życzeń świątecznych, kiedy z musu spotykaliśmy się przy stole, formułowali je tak, aby poszło mi w pięty. Na przykład życzyli mi lepszej pracy, większych zarobków, awansu, żebym wreszcie znalazł swoje miejsce w życiu. [NKJP, Waldemar Borzestowski. *Bulterier Samson i ja*. 2008. Wydawnictwo W.A.B.]

W języku potocznym spotkać można wyrażenie **dostać** lub **dać w kość**, jako określenie sytuacji, w której doznaje się jakichś trudnych przeżyć albo komuś się takie przeżycia zapewnia. Na przykład: *Pamiętam, że pierwszy rejs dał mi nieźle w kość, ale to właśnie wtedy pokochałam żeglarstwo*. Synonimicznie można też użyć frazeologizmu **dać do wiwatu**. Na przykład: *Nie możemy z rodziną wytrzymać w domu, tak nam sąsiad daje do wiwatu*. [NKJP, Dorota Nyk. *Usługi nieuciężliwe*. 2002. Gazeta Wrocławska]

Ćwiczenie 56. Przeczytaj poniższy tekst i na jego podstawie wyjaśnij, co oznacza wyrażenie *skok w bok*?

Reżyser Z. Jankowski uczynił nawet mały „**skok w bok**” od treści komedii, zezwalając głównej bohaterce na zaśpiewanie jednej ze sztandarowych piosenek w regionie – „Kaszebszczé jezora”*. Rodzimy akcent pojawił się także w stroju. Złośliwa Kasieńka miała na sobie aksamitną, wyszywaną w miejscowe motywy kamizelkę – taką, w jakich pokazują się członkinie zespołów folklorystycznych. [NKJP, Iwona Joć. *Szekspir po kaszubsku*. 2007. Dziennik Bałtycki. „Polskapresse”. Oddział „Prasa Prasa Bałtycka”]

* Kaszebszczé jezora – z języka kaszubskiego, znaczy kaszubskie jeziora.

Ćwiczenie 57. Użyj w poniższych zdaniach frazeologizmów z ramki w odpowiedniej formie.

dostać w kość	dać do wiwatu	wziąć się za łby
w pięty poszło	nadepnąć na odcisk	

- Po meczu nerwy puściły nie tylko kibicom przegranej drużyny, ...
..... nawet zawodnicy w szatni.
- Wszyscy na mieście wiedzieli, że szef lokalnej mafii jest mściwy. Jak ktoś mu
....., to było po człowieku.
- Ostatnia sesja wszystkim nam Od razu po ostatnim egzaminie cała grupa poszła do pubu się zrelaksować.
- Wiedziałem, że nie będzie dobrze, jak tylko usłyszałem, że menager mnie wzywa. Skrytykował mój projekt tak, że aż mi
- Natalia ledwo wyszła z treningu. Solidnie
od nowego trenera.

Relacje międzyludzkie – życzenia

Ukraińcy, życząc komuś powodzenia w jakimś działaniu, **тримають кулаки за когось або за щось**, Polacy powiedzą w takiej sytuacji, że **trzymają (ściskają) za niego kciuki** – „ktoś życzy komuś powodzenia w danym przedsięwzięciu” [WSJP]. Na przykład: *Do rozgrywek zgłosiło się aż dziesięć drużyn i należy tylko trzymać kciuki, aby wszyscy dotrwali do końca sezonu.*

Ukraińskie życzenie **скатертю дорога**, stosowane jest, na pożegnanie kogoś, za kim nie będzie się tęsknić. Frazeologizm ten odpowiada polskiemu wyrażeniu **krzyżyk na drogę** – „używane, aby przekazać, komuś, że mówiący nie będzie się przejmował rozstaniem z nim” [WSJP]. Na przykład: *Jeśli komuś nie podoba się w jego własnym kraju, to granice się otwarte – krzyżyk na drogę.*

Ćwiczenie 58. Przeczytaj poniższe teksty. Ustal, kiedy wydzielone frazeologizmy zostały użyte prawidłowo, a kiedy nie. Uzasadnij swoją odpowiedź. Zaproponuj wersję odpowiadającą sytuacji.

1. Michał Andrzejczak przeczytał list od pracownicy, który rano otrzymał drogą mailową:
„Szanowny Panie Kierowniku,
uprzejmie informuję, że nie będę dziś obecna w pracy z powodu pogrzebu bliskiej mi osoby.
Z poważaniem
Jadwiga Natkowiak”

Pan Michał grzecznie odpisał:
„Szanowna Pani Jadwigo,
uprzejmie dziękuję za informację. **Krzyżyk na drogę.**

Łączę wyrazy szacunku
Michał Andrzejczak”
2. Bartkowi już od bardzo dawna nie podobało się, jak Andrzej traktuje Marysię. Kiedy dowiedział się, że Marysia wniosła o rozwód, pomyślał o Andrzeju „**krzyżyk ci na drogę**” i pojechał zaprosić kobietę na kolację.
3. Moja córka pisze jutro maturę z matematyki. Najbardziej denerwuje się babcia, która najmocniej ze wszystkich **trzyma za nią kciuki**.
4. Wszyscy w pracy mówili dziś tylko o wczorajszym meczu i awansie naszej drużyny do finału mistrzostw świata. Największe emocje budziła niepewność, kto będzie naszym przeciwnikiem. Zagorzały kibic, Tomek, wyjęczał – „Jak trafimy na Hiszpanów, to się za-biję”. Przejęta pani Irenka odpowiedziała mu – „Będę za to **trzymać kciuki**”.

Ćwiczenie 59. Napisz własne dialogi, w których użyjesz frazeologizmów z życzeniami: *trzymać kciuki i krzyżyk na drogę*.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Relacje międzyludzkie – sposób mówienia

Różne znaczenia mają wyrażenia: **[від слова] до слова** – „1. Все підряд, нічого не пропускаючи, від початку до кінця. 2. Точно, дослівно, без змін” [СУ] oraz polskie **od słowa do słowa** – „tak, że dzieje się to w miarę rozwijania się danej rozmowy, dyskusji lub kłótni” [WSJP]. Na przykład: *Kiedyś, spacerując w czasie zorganizowanego przez Krzysztofa symposium w Dubrowniku, od słowa do słowa wpadliśmy na pomysł stworzenia stałej bazy dla tych działań, które on od jakiegoś czasu prowadził. Tak powstała myśl powołania w Wiedniu Instytutu Nauk o Człowieku*. [NKJP, Adam Michnik, Józef Tischner, Jacek Żakowski. *Między Panem a Plebanem*. 1995. Wydawnictwo Agora]

W języku polskim, gdy chce się negatywnie ocenić czyjąś wypowiedź, używa się porównań: **bredzić, chrzanić, gadać, pieprzyć jak potłuczony**. Na przykład: *Nie obraż się, ale pieprzysz jak potłuczony. Weź ty się czymś zajmij*. Natomiast o człowieku, który mówi długo, nierzadko podniesionym głosem mówi się, że **gada, papla lub wrzeszczy jak najęty**. Na przykład: *W drodze powrotnej nie zamykały jej się usta, gadała jak najęta, opowiadała o swojej karierze, o bankructwie i o Staśku*.

Ukraińskie wyrażenie **попасти пальцем у небо**, oznaczające żartobliwe określenie na sytuację, kiedy człowiek powie lub zrobi coś niedorzecznego, albo się pomyli w odpowiedzi, ma swój polski odpowiednik: **trafić / strzelić (jak) kulą w płot**. Na przykład: *Jeżeli chciał w ten sposób przekonać ich do swoich racji, to strzelił kulą w płot*.

O czymś bezsensownym Ukraińcy powiedzą **ні в тин ні в ворота**, a Polacy – **ni w pięć, ni w dziewięć** – pot. „bezsensowny i niepasujący do danej sytuacji” [WSJP]. Jego synonimami są frazeologizmy: **ni przypiął, ni przyłatał** oraz **ni z gruszki, ni z pietruszki**. Na przykład: *Maria zagadnęła mnie o coś i coś jej odpowiedziałem, zresztą ni w pięć, ni w dziewięć, tak byłem zajęty własnymi myślami*. [NKJP, Włodzimierz Odojewski. *Kwarantanna*.

2009. Wydawnictwo Czytelnik]; *Twoja wypowiedź jest ni przypiął, ni przyłatał do tematu, o którym rozmawiamy.*

O osobach toczących bezsensowne dyskusje mówi się, że **biją pianę** – pot. „ktoś prowadzi dyskusje niewnoszące niczego nowego do sprawy” [WSJP]. Na przykład: *Możemy tak dyskutować do wieczora i będzie to tylko zwykłe bicie piany. Tu musi się wypowiedzieć specjalista.*

Ukraińskie wyrażenie **сказати / говорити прямо в лоб** odpowiada polskiemu **mówić, palnąć, powiedzieć, spytać, walić prosto z mostu** – „tak, że nie ukrywa się niczego i nie dbając o to, co sobie pomyśli lub jak się poczuje odbiorca” [WSJP]. Na przykład: *Powiedziałam mu prosto z mostu, żeby zajął się w życiu czymś poważnym, a nie tą nikomu niepotrzebną muzyką.*

Frazeologizm **wyłożyć kawę na łąwę / kawa na łąwę**, tj. mówić „otwarcie, zrozumiale i nie ukrywając niczego” [WSJP], ma swój odpowiednik w ukraińskim wyrażeniu **пизати правду в очі**. Na przykład: *Gospodarze we wsi są zgodni: ci panowie w garniturach oszukują polską wieś, nie mówią jej prawdy, nie tłumaczą kawa na łąwę. Tak jak trzeba do rolnika: prosto i uczciwie.* [NKJP, Agata Pustułka. *Kieleczka nie chce do Unii*. 2002. Trybuna Śląska]

Ćwiczenie 60. Zapoznaj się z synonimami poniższych wyrażen. Zastanów się, których użyjesz w rozmowie z przełożonym (komunikacja formalna), a których w rozmowie z rówieśnikami (komunikacja nieformalna). Ułóż 5 zdań z wybranymi formami z grupy A i 5 zdań z wybranymi formami z grupy B.

A) **ni z gruszki, ni z pietruszki**: bez uprzedzenia, dziwnym trafem, gwałtownie, jak grom z jasnego nieba, jak nożem uciął, nagle, naraz, nieoczekiwanie, nieprzewidzianie, przypadkowo, raptem, raptownie, znienacka.

B) **bicie piany**: banały, bełkot, drętwa mowa, gadanina, gadka szmatka, mowa-trawa, ogólniki, paplanina, puste słowa, tere-fere, trele-morele, wodolejstwo.

Ćwiczenie 61. Zastąp wydzielone słowa odpowiednimi frazeologizmami. Tam, gdzie jest to konieczne, odpowiednio zmodyfikuj zdanie.

od słowa do słowa	prosto z mostu	ni stąd ni zowąd
wyłożyć kawę na łąwę	wrzeszczał jak najęty	trafić kulą w płot

1. Wczoraj **wprost** poprosiłem szefa o podwyżkę. Dziwnie na mnie spojrzał, powiedział krótko „nie” i spytał, czy oddałem już raport miesięczny.

.....

.....

2. Gadaliśmy już dwie godziny, kiedy Andrzej **nagle** wstał z krzesła, przyklęknął i wyciągnął w moją stronę pierścione.

.....

.....

3. Na egzaminie ze statystyki nie znałem odpowiedzi na większość pytań. Przypadkowo zaznaczałem odpowiedzi, ale okazały się w większości **nietrafione**.

.....

.....

4. Na rocznicy ślubu znajomych siedziałam obok bardzo sympatycznej kobiety. **W miarę rozmowy** okazało się, że skończyłyśmy tę samą szkołę średnią.

.....

.....

5. Prezes **niczego nie ukrywał** w sprawie powodów rozwiązania umowy z przedstawicielem handlowym.

.....

.....

6. Marek **głośno krzyczał**, domagając się od sędziego uznania bramki.

.....

.....

Relacje społeczne

Aby opisać ważną osobę (**велике цабе**) w języku polskim, mówi się **gruba ryba** „wpływową osobą mającą wysoką pozycję w jakimś środowisku” [WSJP]. Na przykład: *Zatrudnił się w ministerstwie i został grubą rybą.*

Osoba, która nie jest szanowana lub zajmuje bardzo niską pozycję określa się jako **chłopca (chłopaka) na posyłki** – „osoba, która wykonuje polecenia innej osoby i jest przez nią wykorzystywana i traktowana lekceważąco” [WSJP]. Język ukraiński posiada frazeologizm **бути на побігеньках** – „1. у кого і без додатка. Перебувати у залежному становищі, виконуючи чий-небудь незначні, дрібні доручення, роблячи послуги комусь. 2. Виконувати нескладну роботу” [СУ]. Na przykład: *Był zwykłym chłopcem na posyłki. Nic nie znaczył w firmie i nikt nie liczył się z jego zdaniem.*

Jeśli Ukraińcy używają słowa **відставка**, oznacza to osobę, która została zwolniona ze służby. Polskie słowo **odstawka** ma jednak wiele znaczeń: „1. pozbawienie kogoś do tymczasowej funkcji lub pracy (pójść/iść w odstawkę). 2. odrzucenie osób, które przestały

być dla kogoś ważne lub rezygnacja z dotychczas wykonywanych czynności albo regularnego używania czegoś” [WSJP]. W połączeniu **pójść w odstawkę** (rzadziej **być w odstawce**) określone są osoby lub przedmioty, które zostały zaniedbane i przestały być potrzebne. Na przykład: *Do władzy dorwali się wojskowi, cała nasza ekipa [...] poszła w odstawkę.* [NKJP, Mariusz Ziomecki. *Lato nieśmiertelnych*. 2002. Wydawnictwo W.A.B.]

Ćwiczenie 62. Przeczytaj zdania i ustal, kiedy wydzielone wyrażenia zostały użyte w bezpośrednim znaczeniu, a kiedy występują jako frazeologizm.

1. Pracę w wydawnictwie zaczynałem jako **chłopak na posyłki**: roznosiłem pocztę i biegałem po kawę.
2. Zajmujemy z Marcinem te same stanowiska i nie będę jego **chłopcem na posyłki**.
3. Przez miasto przejechał konwój samochodów z jakąś **grubą rybą** z ministerstwa.
4. Nie udało mi się dziś złowić żadnej **grubej ryby**, tylko same płotki.

Ćwiczenie 63. Ułóż krótki tekst, w którym opowiesz o swojej karierze w firmie. Użyj wyrażen **chłopiec na posyłki** oraz **gruba ryba**.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Relacje międzyludzkie – oszustwo

Ukraiński i polski system frazeologiczny posiadają wiele jednostek o znaczeniu „oszukiwać / oszukać”: **nabić kogoś w butelkę** – pot. „ktoś oszukuje i ośmiesza / oszukał i ośmieszył kogoś, wykorzystując jego łatwowierność” [WSJP]. Na przykład: *Niech sobie nie myślą, że będą mnie nabijać w butelkę. Jeszcze kiedyś uwierzyłabym w ich zapewnienia, ale dziś już nie dam się nabrać.* Wyrażenie to ma wiele synonimów, jak na przykład: **zrobić kogoś w konia**, **zrobić w balona** lub **na szaro** – pot. „ktoś oszukał kogoś, wykorzystując jego naiwność” [WSJP]. Na przykład: *Nie jestem naiwny, nie dam się zrobić w konia po raz kolejny.*

Polscy użytkownicy powiedzą o kimś, kto świadomie manipuluje drugą osobą: **robi mu wodę z mózgu** – „ktoś świadomie wprowadza kogoś w błąd i ogłupia, podając nieprawdziwe lub sprzeczne informacje” [WSJP]. Na przykład: *Nie ukrywam, że kiedyś też wierzyłem w takie rzeczy, ale dziś nie dam już sobie robić wody z mózgu.*

Jeśli ktoś przeinacza fakty, Polacy powiedzą, że **odwraca kota ogonem** – pot. „ktoś przedstawił jakąś sprawę fałszywie, przeinaczywszy fakty” [WSJP]. Na przykład: *Przestań odwracać kota ogonem. W mojej wypowiedzi nie było ataku, tylko czyste napomnienie.*

O osobie, która ukrywa ważne fakty, mówi się, że **zamiata coś pod dywan** – „ktoś stara się ukryć lub utrzymać w tajemnicy kłopotliwą lub wstydliwą sprawę” [WSJP]. Na przykład: *Jest jeszcze wiele incydentów [...], mniej lub bardziej istotnych, które dyskretnie zamiatały pod dywan.* [NKJP, Michał Smolorz. *Korfanty nie był święty*. 2009. Dziennik Zachodni]

Oszukać kogoś, to również **wpuścić go w maliny** lub **w kanał** – pot. „ktoś podstępem sprawia / sprawił, że jakaś osoba lub jakieś osoby znalazły się w niekorzystnej sytuacji” [WSJP]. Odpowiednikami ukraińskimi są wyrażenia **підвести / підводити під дурного хату** czy **підвести/підводити під монастир**. Na przykład: *Powodów, dla których ulegamy manipulacji, albo – mówiąc obrazowo – dajemy się wpuszczać w kanał, jest wiele.* [NKJP, Sergiusz Kizińczuk. *Techniki manipulacji*. 2007. ebook]

Ukraińska forma **їхати зайцем** odpowiada polskiej **jechać na gapę** – pot. „nie mając biletu” [WSJP]. Na przykład: *Nie zauważyłam, że nie skasowałam biletu i całą drogę jechałam na gapę.*

Ukraińskim slangowym wyrażeniom **на халяву** czy **на шару** odpowiadają polskie **na krzywy ryj / na krzywca** – pot. „nie będąc dokądś zaproszonym lub uprawnionym do skorzystania z czegoś” [WSJP], używane w związkach: **pić, wejść, przyjść na krzywy ryj**. Na przykład: *Tradycja jadań za darmo, czyli na krzywy ryj, jest w naszym kraju bardzo stara.* [NKJP, Piotr Adamczewski. *Recepta na ciężkie czasy*. 2009. Polityka]

Maczać w czymś palce, czyli „uczestniczyć niejawnie w jakiejś sprawie, nieuczciwej i ocenianej negatywnie” [WSJP] w języku ukraińskim ma swój odpowiednik **рильце в пушку у кого**. Na przykład: *Wszyscy wiedzieli, ale nikt nie odważył się nawet szeptem mówić o tym, że Siwy maczał palce w zabójstwie policjanta. Bali się podzielić los dzielnicowego.* Zwrot ten może niekiedy oznaczać pochwałę lub pozytywną ocenę. Na przykład: – *Ta prezentacja jest świetnie dopracowana. Przyznaj się, maczałaś w tym palce.* – *Tak, troszkę im pomogłam.* – *Od razu widać rękę mistrza.*

W języku polskim i w języku ukraińskim występują podobnie brzmiące frazy, jednak posiadające różne znaczenia: coś **mówić, robić za plecami** kogoś – „bez wiedzy i możliwości wypowiedzenia się na dany temat wskazanej osoby, o której sądzymy, że nie uznałaby tego za dobre” [WSJP] oraz ukraińska: **за плечима** z czasownikami **бути, мати, стояти**: „а) позаду, ззаду когось, чогось; б) у минулому (про час або простір); в) у минулому (про прожите, пережите, набутое; г) зовсім близько, поруч (у просторі або часі)” [СУМ-20]. Na przykład: *Następnym razem, jak będziecie coś robić za moimi plecami, to dobrze się zastanówcie, czy wam się to opłaci.*

Podobne w formie brzmieniowej są frazeologizmy **na boku** (**robić coś** lub **gadać**) oraz **на боці чиєму, кого**. Mają one jednak odmienne znaczenia: **na boku** – pot. „tak, żeby nie wszyscy o tym wiedzieli, w sposób nieformalny lub nielegalny” [WSJP]; **на боці** – „підтримувати когось в чомусь, поділяти чиїсь думки, дії” [СУ]. Na przykład:

W społeczeństwie funkcjonuje jako przykładny mąż i ojciec, ale nie każdy wie, że na boku ma kochankę i trzy mieszkania.

Znaczenie, że coś w miarę rozwoju zdarzeń pokazuje czym lub jakie jest naprawdę, realizowane jest za pomocą frazeologizmów **wyjść (okazać się) w praniu** [WSJP]. Na przykład: *Poradzisz sobie. Zresztą i tak wszystko wyjdzie w praniu.*

Ćwiczenie 64. Frazeologizmy w ramce wstaw w odpowiedniej formie.

nabić w butelkę	maczać palce	robić wodę z mózgu	zamieść sprawę pod dywan
wpuścić w maliny	jeździć na gapę	na krzywy ryj	odwracać kota ogonem

1. W klubie nikt nie mówił o problemach z prawem największego zawodnika zespołu. Władze Chociaż każdy wiedział, że w nielegalnych zakładach, to nikt nie chciał go wydać i tym samym osłabić drużyny.
2. Znajomi mówili ironicznie o Jarku, że był bardzo oszczędną osobą. Do pracy zawsze, kawę pił tylko służbową, wpaszał się na imprezy Nawet paluszków ze sobą nigdy nie przyniósł.
3. Przestań w końcu we wszystkim słuchać Witolda. On ci , a ty wychodzisz na idiotkę.
4. Słyszałeś, jak naszego sąsiada? Wysłali mu sms z wirusem i ściągnęli mu z konta kilka tysięcy złotych.
5. Mów, jak było naprawdę! Nie
6. Dałaś się jak dziecko. Wiedziałaś, że Marta jest w ciąży i pójdzie na zwolnienie. Po co się z nią umawiałaś? Teraz rób wszystko sama.

Ćwiczenie 65. Ułóż po 2 zdania z konstrukcjami *za plecami* i *na boku*. W jednym przykładku użyj ich w znaczeniu dosłownym, a w drugim potraktuj je jako frazeologizmy.

Wzór:

*Bartek jak był mały, to **maczał palce** w każdej zupie, przez co nie raz miał je poparzone.*

*Luka, przywódca mafii z naszego miasta, **maczał palce** we wszystkich największych przekrętach ostatnich lat.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 66. Ułóż krótkie opowiadanie, które można zatytułować: „Wszystko wyszło w praniu”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Słowniczek

aplikacja – 1. ozdobny wzór, naszyty na ubranie; 2. praktyka prawnicza; 3. program komputerowy; 4. wniosek urzędowy; 5. wprowadzenie czegoś do organizmu, np. przy pomocy zastrzyku

Apollo – grecki bóg sztuki i piękna, opiekun muz

autokar – autobus wycieczkowy

bela – duża belka

bieda – ubóstwo lub trudna sytuacja

bohater – 1. ktoś, kto wykazał się dużą odwagą; 2. główna postać utworu; 3. osoba, która wzbudza zainteresowanie

brzydki – 1. nieładny; 2. naganny, niegrzeczny; 3. budzący nieprzyjemne odczucia

cherubin – anioł lub młody mężczyzna o jasnych włosach i niebieskich oczach

cierpienie – silny ból fizyczny lub bardzo złe samopoczucie psychiczne

cierpliwość – umiejętność zachowania spokoju w monotonnej sytuacji lub kiedy jest się narażonym na nieprzyjemne sytuacje

dokonać (czegoś) – wykonać jakąś czynność lub zrobić coś bardzo trudnego, osiągnąć coś

fleja – ktoś, kto nie dba o czystość i porządek

gadka – pot. rozmowa traktowana mało poważnie albo mało ważna

zajechać drogę – ktoś wykonał manewr wyprzedzania, bardzo szybko i blisko wjechał przed wyprzedzany pojazd

inteligencja – zdolność do szybkiego przyswajania wiedzy i umiejętność jej wykorzystywania lub grupa osób wykształconych

interes – 1. przedsięwzięcie, które przynosi zysk; 2. sprawa do omówienia; 3. korzyść

nawiązanie – tekst lub rzecz, który odsyła nas do innego tekstu lub dzieła

notoryczny – coś, co się stale powtarza, na ogół jest używane w znaczeniu negatywnym

pępkowe – spotkanie z okazji narodzin dziecka; na ogół organizowane przez tatę dla kolegów i męskich członków rodziny

iść / pójść na dentystę – rozpocząć naukę na stomatologii, by w przyszłości pracować jako stomatolog (dentysta)

portfel – przedmiot służący do przechowywania pieniędzy, w ekonomii: zestaw papierów wartościowych, akcji

przestudiować – tu: dokładnie, z dużą uwagą coś przeczytać lub przeanalizować

pupil – ulubieniec, tu: zwierzę domowe

racja – 1. wyrażenie zgody; 2. argument za czymś

rozbawić – rozweselić

rozbierać się – zdejmować z siebie ubranie

rozejść się po kościach – coś rozchodzi się / rozłazi się po kościach – coś kończy się bez negatywnych konsekwencji

skupienie – 1. skierowanie myśli i wysiłków na jednej rzeczy; 2. inaczej: skupisko – większa liczba ludzi lub rzeczy w jednym miejscu

strata – ubytek czegoś, co posiadaliśmy, może dotyczyć rzeczy lub człowieka

strój – odzież ubranie, niekiedy mające określone przeznaczenie (strój ludowy)

szczyt – 1. wierzchołek góry lub budynku; w znaczeniu przenośnym: 2. najważniejsze osoby w danej grupie, 3. najwyższa liczba czegoś (szczyt urodzeń); 4. największy ruch na drodze

szlak – trasa turystyczna

umorusany – brudny

zapał – duże chęci, wielka ochota by coś robić

zawieść – rozczarować kogoś, nie spełnić oczekiwań

żyletka – cienki kawałek stali służący do golenia

żywot – życie, istnienie; w literaturze: opis życia postaci, najczęściej świętego

Klucze do ćwiczeń i zadań

GRZECZNOŚĆ JĘZYKOWA

Ćw. 1.

a) - f; b) - p; c) - b.i.; d) - f; e) - p; f) - f; g) - b.i.; h) - p; i) - p; j) - f; k) - b.i.; l) - p

Ćw. 2.

1. a); 2. a); 3. b); 4. c); 5. b); 6. a); 7. b)

Ćw. 3.

„Nie wyrabiać na zakrętach” odnosi się do sytuacji, w której ktoś ma problem z jednoczesnym wykonywaniem wielu zadań; nie radzi sobie z czymś.

Ćw. 4.

1. b); 2. c); 3. a); 4. b); 5. a); 6. b); 7. b); 8. b); 9. a); 10. b)

Ćw. 6.

1) pozytywny; 2) negatywny; 3) negatywny; 4) pozytywny; 5) negatywny; 6) negatywny; 7) pozytywny; 8) pozytywny; 9) negatywny; 10) negatywny; 11) pozytywny; 12) negatywny; 13) negatywny; 14) negatywny; 15) pozytywny

Ćw. 10.

pisownia łączna: umiałby

pisownia rozłączna: trzeba by

Ćw. 11.

a) łącznie; b) rozłącznie; c) rozłącznie

Ćw. 12.

1. ucieszyłaby się; 2. spodobałby; 3. można by; 4. dałoby; 5. trzeba by; 6. mogłyby; 7. poszłaby; 8. poszłoby; 9. można by

Ćw. 13.

a) f; b) b.i.; c) p; d) f; e) p; f) f; g) p

Ćw. 14.

1. zdobył się; 2. wyskoczymy; 3. wpadnę; 4. wchodzi; 5. ukłuło; 6. naciskał; 7. dała; 8. poszła

Ćw. 15.

1. ktoś zdecydował zrobić coś, czego wcześniej się bał
2. wyjść gdzieś lub wyjechać na krótko

3. odwiedzić kogoś
4. nie być brany pod uwagę
5. coś sprawiło komuś przykrość
6. wywierać na kogoś presję; zmuszać kogoś do czegoś
7. nie zgodzić się na spotkanie; odmówić komuś bliższej relacji

Ćw. 16.

a) 2; b) 1; c) 3

Ćw. 17.

forma podstawowa	zdrobnienie	zgrubienie
Zofia	Zosia, Zośka, Zosieńka, Zosiulka	Zocha
Piotr	Piotrek, Piotruś, Piotruń, Piotrunio, Piotrulek	–
Katarzyna	Kasia, Kaśka, Kasiunia, Kasieńka, Kasiula, Kachna	Kacha
Anna	Ania, Anka, Aneczka, Anula, Anusia	–
Marek	Mareczek, Maruś, Maruń	–
Paweł	Pawełek, Pawcio, Pawełcio	–
Krystyna	Kryśka, Krysiunia	Krycha
Maria	Marysia, Maryśka, Marysiunia, Marysieńka	Marycha
Maryla	Marylka	–
Adam	Adaś, Adamuś, Adamek	–
Zbigniew	Zbyszek, Zbysiu	Zbychu
Agata	Agatka, Agacia	–
Agnieszka	Aga, Aguś, Agusia, Agunia	Agniecha
Jan	Jasiu, Jasio, Janek, Janeczek	Jachu
Tymoteusz	Tymuś, Tymek, Tymeczek	–
Dorota	Dorotka, Dorcia	–
Cezary	Czarek, Czarus	–
Małgorzata	Małgosia, Małgośka, Małgoś	Małgocha

Ćw. 18.

1. negatywna; 2. pozytywna; 3. pozytywna; 4. negatywna; 5. pozytywna; 6. pozytywna

Ćw. 19.

1. g; 2. g; 3. n; 4. g; 5. n; 6. n; 7. g; 8. n; 9. n; 10. g

Ćw. 21.

1. g; 2. g; 3. n; 4. n

Ćw. 24.

1. c); 2. e); 3. b); 4. d); 5. f); 6. a)

Ćw. 25.

1. szukałem / szukałam jej wzrokiem

2. wybić to sobie z głowy

3. napięcie już z ciebie zeszło?

4. sprawiała wrażenie

5. spadł mi z nieba

6. los był dla mnie łaskawy

Ćw. 26.

1. d); 2. c); 3. b); 4. e); 5. a); 6. f)

Ćw. 29.

1. słów; 2. rodzinie; 3. współczucia; 4. straty; 5. myślami; 6. kondolencje; 7. spokoju

Ćw. 32.

1. zaręczyny; 2. oświadczyzny; 3. oczepiny; 4. wesele; 5. wieczór panieński; 6. ślub kościelny;

7. miesiąc miodowy; 8. noc poślubna; 9. wieczór kawalerski; 10. ślub cywilny

Ćw. 34.

1. c); 2. d); 3. a); 4. b); 5. e)

Ćw. 35.

Zadanie 1. b)

Ćw. 37.

a) tradycyjny; b) tradycyjny; c) tradycyjny; d) żartobliwy; e) tradycyjny; f) żartobliwy;

g) tradycyjny; h) żartobliwy; i) tradycyjny; j) tradycyjny; k) tradycyjny

Ćw. 43.

Zadanie 1. 1. b); 2. d); 3. a); 4. c)

Zadanie 2. 1. muzykanci; 2. Jagna z друзbami; 3. Maciej z druwnami; 4. Dominikowa i inne ważne osoby; 5. mieszkańcy wsi

Ćw. 45.

Panie Trenerze, Pani Trener; Panie Profesorze, Pani Profesor; Panie Dziekanie, Pani Dziekan; Panie Mecenasie, Pani Mecenas; Panie Ministrze, Pani Minister

Ćw. 48.

a) wójtcie, wójtowie, t : ci; prezydentcie, prezydenci, t : ci; pracownikowi, pracownicy, k : c; rolnikowi, rolnicy, k : c; ojczcie, ojcowie, c : cz; chłopczcie, chłopcy, c : cz

b) Boże, bogowie, ó : o; wujkowi, wujkowie, e : Ø; świadkowi, świadkowie, e : Ø

Ćw. 49.

wracaj, umów się, nie gadaj, odejdź, zabieraj, idź

Ćw. 50.

2. Zamknij (proszę) tę szafkę; Zamykaj tę szafkę!; 3. Przyjedź szybko do mamy (proszę); Jedź szybko do mamy!; 4. Umyj ręce (proszę); Myj ręce!; 5. (Proszę) Posprzątaj klocki; Sprzątaj klocki! 6. Ugotuj obiad (proszę); Gotuj obiad!; 7. Wróć do domu (proszę); Wracaj do domu!; 8. Zabierz dziecko (proszę); Zabieraj dziecko!

Ćw. 51.

1. f); 2. d); 3. e); 4. b); 5. a); 6. g); 7. c)

Ćw. 55.

1. niech będzie, niech przyjdzie; 2. niech weźmie; 3. niech zaliczą, niech się nauczą; 4. niech wbije, niech zadzwoni; 5. niech zostawi

WYBRANE PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO JĘZYKA POLSKIEGO

Ćw. 2.

wspólnota zawodowa: język lekarzy, język marynarzy, gwara kolejarska, język aktorów, język informatyków; grupa środowiskowa: żargon kibicowski, żargon przestępczy, żargon żołnierski, gwara hiphopowa, żargon więzienny, język wędkarzy; grupa rówieśnicza: gwara młodzieżowa, gwara uczniowska, gwara studencka, język dzieci

Ćw. 10.

Zadanie 3. 1. patrzył na mnie bykiem; 2. stoi jak byk; 3. Działa na mnie jak płachta na byka; 4. Stary byku; 5. z byka spadłeś; 6. chwycić byka za rogi

Ćw. 19.

Zadanie 3. 1-C; 2-F; 3-E; 4-A; 5-B; 6-D

Zadanie 5. 1. krejzol; 2. pliska; 3. debeściak; 4. czilować; 5. sorki; 6. luknąć; 7. oki; 8. bejbi

Ćw. 20.

a) - p; b) - f; c) - f; d) - p; e) - f; f) - p; g) - b.i.; h) - p; i) - p; j) - b.i.; k) - b.i.; l) - p

Ćw. 22.

1. rektora; 2. ministraż; 3. nauczycielki, nauczyciela; 4. gościa; 5. prezesowi; 6. współwłaścicielką, współpracowniczek, współpracowników; 7. rektora; 8. profesora; 9. Współwłaścicielem; 10. prezesowi / prezesce; 11. ministra; 12. profesorki, gościniami

Ćw. 27.

Zadanie 4. 1. pielęgniarkę, pielęgniarką; 2. recepcjonistkom, recepcjonistki; 3. opiekunów, opiekunka

POLSKA KUCHNIA REGIONALNA I NARODOWA**Ćw. 2.**

kopytka; frytki; placki ziemniaczane; kluski śląskie

Ćw. 3.

frytki – słone, gorące, smażone, pożywne

smak – niepowtarzalny, słony, słodki, głęboki

woda – osolona, gorąca, gotowana, głęboka, zdrowa

kapusta – słona, słodka, gorąca, smażona, gotowana, pożywna, kiszona, zasmażana, zdrowa

kluski – słone, słodkie, gorące, gotowane, pożywne, ziemniaczane, zdrowe

olej – gorący, zdrowy, roślinny

Ćw. 5.

Pomorzenie

Wielkopółka

Małopółka, Małopółka

Mazowszanin, Mazowszanie

Podlaskianka

Podhalanin, Podhalanie

Kujawianin, Kujawianka

Ćw. 6.

2. Wielkopółka, 3. Kaszubi, 4. Kurpie i Ślązacy, 5. Podhalanie

Ćw. 7.

Tekst 1, zadanie 1. a) Kaszubem, b) tak, c) na

Tekst 2, zadanie 1. a) Ślązaczkami, b) pokój, c) palić w piecu, d) łysy, e) na Śląsk, f) na

Tekst 3, zadanie 1. a) Podlaskianką, b) zamieszać, c) paprochy, d) byle jakie, e) grubego, f) nogę, g) na

Tekst 4, zadanie 1. a) Wielkopółkaninem, b) iść na ukos, c) leń, d) w

Tekst 5, zadanie 1. a) Małopółką, b) wafel, c) bombki, d) wyjść na dwór

Tekst 6, zadanie 1. a) wodospad, b) domek pasterski, c) owczego, d) małą siekierkę, e) na

Ćw. 8.

Kaszuby: jo

Śląsk: głacaty, hajcować, izba

Podlasie: bambaryła, barachło, bełtać, farfocle, syry

Wielkopółka: iść na szagę, nygus

Małopółka: andrut, bańka, wyjść na pole

Podhale: bacówka, bryndza, ciupaga, sikława

Ćw. 10.

Danie 1, zadanie 2.

mieszać – wymieszać

zostawiać – zostawić

siać – przesiać

rozpuszczać – rozpuścić

łączyć – połączyć

robić – wyrobić

odstawiać – odstawić

lepić – zlepić

owijać – owinać

gotować – zagotować

zanurzać – zanurzyć

łowić – wyłowić

sączyć – odsączyć

kłaść – położyć

sypać – posypać

Danie 1, zadanie 5.

1. rozetrzyj, Przykryj, pozostaw; 2. wsyp, Dodaj, Zagnieć; 3. przykryj, odstaw; 4. podziel, uformuj, ulep, ułóż, Pozostaw; 5. włóż; 6. Zagotuj, dodaj, Włóż, zostaw; 7. Wyjmij, odsącz, ułóż; 8. posyp, natnij; 9. Nagrzej, włóż; 10. Upiecz; 11. wyjmij, pozostaw

Danie 2, zadanie 1.

mąki; maślanki (lub kefiru); jajko; sody; soli

Danie 2, zadanie 2.

przesiej; Wsyp; Wbij; wlej; wyrabiaj; przełóż; rozwałkuj; wytnij; ułóż; przykryj; odłóż; usmaż; używaj

Danie 4, zadanie 1.

1. przygotowywana – ta, którą przygotowujemy

2. spożywana – ta, którą spożywamy

3. podawana – ta, którą podajemy

4. ugotowanymi – tymi, które ugotowaliśmy

5. krojone – te, które kroimy

6. gotowane – te, które gotujemy

7. niedopuszczalne – to, którego nie dopuszczamy

8. serwowany – ten, który serwujemy

Danie 4, zadanie 2.

Kwaśnica to zupa, którą znamy z kuchni podhalańskiej. Przygotowujemy ją z kiszonej kapusty i mięsa, spożywamy z ziemniakami lub chlebem. Powinna być bardzo kwaśna. Najczęściej podajemy ją z ziemniakami, które gotujemy osobno, w przeciwieństwie do kapuśniaku, gdzie ziemniaki kroimy w drobną kostkę i gotujemy razem z zupą w jednym garnku. Nie dopuszczamy dodawania do kwaśnicy warzyw, takich jak marchewka czy pietruszka. Dodaje się je tylko do kapuśniaku, który czasem błędnie serwujemy jako kwaśnicę.

Danie 5, zadanie 1.

osoby odwiedzające; pszenne placki drożdżowe pokryte; pieczone; danie wywodzące się; receptura przekazywana przez piekarzy

Danie 5, zadanie 2.

1. Najstynniejszym lubelskim rarytasem jest wywodzący się z kuchni żydowskiej cebularz.
2. Na drożdżowe ciasto nakłada się farsz, składający się z cebuli, maku i soli.
3. Od kilku lat cebularz ma status produktu regionalnego, chronionego prawem Unii Europejskiej.
4. Jeśli chcemy poznać smak oryginalnego wypieku, musimy szukać piekarni posiadającej certyfikat.
5. Legenda głosi, że pierwszy przepis na cebularz opracowała Esterka, słynąca z wyjątkowej urody Żydówka.
6. Wracający z polowania Król Kazimierz odwiedził niespodziewanie dom Esterki.
7. Nieprzygotowana na wizytę władcy kobieta zrobiła szybko ciasto drożdżowe oraz farsz z cebuli i maku.
8. Placek zapiekła w piecu i zaserwowała zachwyconemu jego smakiem królowi.
9. Mieszkańcy Lublina przez wiele lat kupowali o poranku cebularze wypiekane przez żydowskich piekarzy.
10. Smak tych bułeczek jest do dziś uwielbiany przez mieszkańców miasta i turystów.

Danie 6, zadanie 1.

a) f; b) f; c) p; d) p; e) f

Danie 6, zadanie 3.

1. Kiedy autorzy przewodników turystycznych tłumaczą pochodzenie przysmaku, powołują się na pewną legendę.
2. Tego kazania słuchał jeden z cukierników i postanowił, że nakarmi biedaków.
3. Upiekł kilka blach słodkich rogali i rozdał je głodnym i potrzebującym.
4. W tę inicjatywę włączyli się też inni poznańscy cukiernicy i kontynuowali tradycję wypiekania i rozdawania rogali świętomarcińskich przez wiele następnych lat.
5. Nie można wyjechać z Poznania, zanim nie spróbuje się tego przysmaku.

Danie 7, zadanie 2.

1. Zachorowawszy, piekarz poprosił Kasię, żeby zastąpiła go przy pracy.
2. Nie mogąc znaleźć foremek do pierników, Katarzyna wyciągnęła okrągły kubek, którym wycięła w cieście sześć kółek.
3. Ułożywszy je obok siebie, włożyła je do pieca.
4. Kiedy piernikowe kółka się piekły, złączyły się w jedną całość, tworząc ciastko o niespotykanym dotąd kształcie. / Piekąc się, piernikowe kółka złączyły się w jedną całość i utworzyły ciastko o niespotykanym dotąd kształcie.
5. Włożywszy wypieki do kosza, Katarzynka poszła na rynek.
6. Będąc w Toruniu, musicie ich spróbować.

Danie 7, zadanie 4.

aromatyczne; imbiru, cynamonu, gałki muszkatołowej, goździków, kolendry, kardamonu i ziela angielskiego; piernika i grzanego wina; smaku ciast i napojów; zdrowie; mózgu; rozgrzać

Danie 8, zadanie 2.

1. Wojska Polskiego 46

Danie 8, zadanie 3.

2. a), b); 3. b), a); 4. b), a); 5. b), a); 6. a), b)

Danie 8, zadanie 4.

1. a) mysz, b) myszka; 2. a) nóżce, b) nogę; 3. a) kapuśniak, b) kapuśniaczek; 4. a) lampką, b) lampę; 5. a) kanapę, b) kanapkę; 6. a) kurek, b) kury; 7. a) mieczyk, b) miecz; 8. a) oczkiem, b) oko; 9. a) pióro, b) piórko; 10. a) skórkę, b) skóra; 11. a) budki, b) budę

Danie 8, zadanie 5.

1. Słoneczko / Słonko; 2. Żabko / Żabeczko / Żabusi; 3. robaczku; 4. mordko / mordeczko / morduchno; 5. Złotko; 6. Cukiereczku; 7. Aniołku / Aniołeczku; 8. ptaszku, ptaszynko; 9. Tygrysku / Tygrysiaczku

Ćw. 11.

degustacji, obwarzanków, proziaki, kwaśnica, fuczków, cebularze, rogalami świętomarcińskimi, pierniki, paszteciki, smaków

Ćw. 12.

1. b); 2. a); 3. d); 4. e); 5. g); 6. h); 7. c); 8. f)

Ćw. 18.

1. jajka po wiedeńsku; 2. placek po węgiersku; 3. włoszczyzna; 4. tatar; 5. ryba po grecku; 6. pierogi ruskie; 7. karp po żydowsku; 8. barszcz ukraiński; 9. kołduny litewskie; 10. fasolka po bretońsku

Ćw. 26.

- Zadanie 2. 1 a); 2 b)

Ćw. 27.

Zadanie 2. kawusia, kawka, kawunia, kaweczka, kawuńcia, kawcia

Zadanie 3. 1. a); 2. b); 3. a)

Zadanie 4. 1. a); 2. b); 3. b); 4. a); 5. a); 6. b)

CZŁOWIEK WE FRAZEOLOGII**Ćw. 2.**

1. marzenie; 2. ta lala; 3. cherubin; 4. młody bóg

Ćw. 8.

1. wilk; 2. cholera; 3. ile sił w nogach; 4. dała fabryka; 5. stodoła; 6. messerschmitt

Ćw. 11.

Odpowiedź a)

Ćw. 17.

1. bułka z masłem; 2. jak po maśle

Ćw. 19.

łeb w łeb; obrona Częstochowy; sędzia kalosz

Ćw. 21.

pod kloszem; zeszła z tego świata; wacha kwiatki od spodu

Ćw. 23.

trafiła w sedno; głupi jak but; urwał się z choinki

Ćw. 26.

1. na czuja; 2. marzenie ściętej głowy; 3. odbieraliśmy na tych samych falach

Ćw. 32.

Marii nagle odbiła palma; szukając / szukała dziury w całym; porwała się z motyką na słońce / księżyc

Ćw. 33.

1. c); 2. a); 3. b); 4. e); 5. d)

Ćw. 34.

1. bułkę przez bibułę; 2. każdy sobie rzepkę skrobie; 3. pies ogrodnika; 4. rogata dusza; 5. nie ma serca; 6. w gorącej wodzie kąpany; 7. kuty na cztery łapy

Ćw. 36.

1. francuski piesek; 2. ruski miesiąc; 3. raz na ruski rok; 4. egipskie ciemności; 5. jak na tu-reckim kazaniu; 6. czeski błąd; 7. czeski film

Ćw. 41.

1. zwalasz z nóg; 2. funta kłaków niewarte; 3. będzie git; 4. Pies z kulawą nogą

Ćw. 44.

1. strzelić sobie w stopę; 2. być w sytuacji podbramkowej; 3. walić głową w mur; 4. wpaść jak śliwka w kompot; 5. dać ciała; 6. być w swoim żywiole

Ćw. 45.

1. dwoił się i troił; 2. dać plamę; 3. strzeliłaś sobie w stopę; 4. bicia głową w mur; 5. był w sytuacji podbramkowej; 6. odbić się od dna

Ćw. 48.

1. a), c); 2. c); 3. a), b)

Ćw. 50.

1. c); 2. e); 3. f); 4. b); 5. a); 6. d); 7. g)

Ćw. 57.

1. za łby się wzięli; 2. nadepnął na odcisk; 3. dała do wiwatu; 4. w pięty poszło; 5. dostała w kość

Ćw. 61.

1. prosto z mostu; 2. ni stąd ni zowąd; 3. (okazało się, że w większości przypadków) trafiłem kulą w płot; 4. od słowa do słowa; 5. wyłożył wszystko kawę na ławę; 6. wrzeszczał jak najęty.

Ćw. 64.

1. zamiotły sprawę pod dywan, maczał on palce; 2. jeździł na gapę, na krzywy ryj; 3. robi wodę z mózgu; 4. nabili w butelkę; 5. odwracaj kota ogonem; 6. wpuścić w maliny

Bibliografia

- Bańko M., *Słownik porównań*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.
- Bąba S., Dziamska G., Liberek J., *Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa: PWN, 1996.
- Bąba S., Liberek J., *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa: PWN, 2001.
- Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- <https://panodmuzyki.pl/historia-rapu-w-polsce-najwazniejsze-wydarzenia-i-artysci> (dostęp: 18.05.2024).
- <https://www.nck.pl/szkolenia-i-rozwoj/projekty/kongres-kultury/aktualnosci/wydawniczy-dorobek-polskiego-hip-hopu-borys-dejnarowicz> (dostęp: 18.05.2024).
- Kołodziejek E., *Człowiek i świat w języku subkultur*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2015.
- Komorowska E., *Pragmatyka dyrektywnych aktów mowy w języku polskim*, Szczecin–Rostock: PRINT GROUP SP. z o.o., 2008.
- Kondzioła-Pich K., *Pocieszenie jako akt mowy we współczesnym języku polskim i rosyjskim. Studium pragmatyngwistyczne*, Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski, 2015.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1997.
- Kowalewski J., *Język polski na Ukrainie w perspektywie glottodydaktycznej*, Kraków, 2017.
- Kozicka-Borysowska Ź., *Akt mowy „przeproszenia” w języku polskim i rosyjskim. Studium pragmatyngwistyczne*, Szczecin, 2009.
- Kulesza B., *Najnowsze anglicyzmy w języku prasy młodzieżowej*, „Kwartalnik Językoznawczy” 2010/3–4 (3–4), http://kwartjez.amu.edu.pl/teksty/teksty2010_3-4_3-4/Kulesza.pdf (dostęp: 18.05.2024).
- Mikołajczuk A., *Kognitywny obraz gniewu we współczesnej polszczyźnie*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury”, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1996, s. 131–146.
- Mrhačová E., Ponczova R., *Zvířata v české a polské frazeologii a idiomatice: Česko-polský a polsko-český slovník*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě; Nakladatelství Tilia v Šenově u Ostravy, 2003.
- Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich: t. 1–4, red. J. Krzyżanowski, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978.
- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa: Wiedza powszechna, 1985.

Sosnowski W.P., *Studium konfrontatywne frazeologii bułgarskiej, polskiej i ukraińskiej*, Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021.

Tymoszek R., Sosnowski W., Jaskot M., Ganoszenko J., *Leksykon aktywnej frazeologii polskiej i ukraińskiej*, Warszawa: KJV Digital, 2017, <<https://svc2.ulif.org.ua/Lexicon/>>.

Wysoczański W., *Językowy obraz świata w porównaniach zleksykalizowanych na materiale wybranych języków*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2006.

Словник української мови. 11 т., Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Словник фразеологізмів української мови, уклад. В. М. Білоноженко та ін., Київ: Наукова думка, 2008.

Фразеологічний словник української мови., Київ: Наукова думка, 1993.

Франко І., *Галицько-руські народні приповідки: У 3-х т.*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.

Юрченко О.С., Івченко А.О., *Словник стійких народних порівнянь*, Харків: Основа, 1993.

Skróty:

СУМ-20 – *Словник української мови online у 20 т.*, <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>.

ФСУМ – *Фразеологічний словник української мови.*, Київ: Наукова думка, 1993.

ФТС – Олійник І.С., Сидоренко М.М., *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник*, Київ, 1991.

NKP – *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich: t. 1–4*, red. J. Krzyżanowski, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978.

SFJP – Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1985.

SJP – Drabik L., Kubiak-Sokół A., Sobol E., *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.

SP – Bańko M., *Słownik porównań*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

СУ – *Інтегрована лексикографічна система «Словники України» online*, <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.

Źródła internetowe wykorzystywane w rozdziałach:

<https://dyktando.usz.edu.pl>

<https://isap.sejm.gov.pl>

<https://rjp.pan.pl>

<https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/Wyniki-wszystkich-edycji;202446.html>

<https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/palma-odbila;15187.html>

<https://wsjp.pl/haslo/podglad/29102/byk>

<https://www.ewakolodziejek.pl>

<https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/netykieta-czyli-savoir-vivre-w-internecie>

<https://www.instagram.com/p/C3KBSpxo7Pr/>

<https://www.tekstowo.pl>

[https://www.tvp.pl/hbbtv/aplikacje/bieszczady/gdzie-zjesc/sanok-gospoda-pod-biala-
-gora/21982699](https://www.tvp.pl/hbbtv/aplikacje/bieszczady/gdzie-zjesc/sanok-gospoda-pod-biala-
-gora/21982699)

<https://www.youtube.com>

Abstrakt

TYTUŁ: „Kultura języka i język kultury. Materiały do nauki języka polskiego dla studentów ukraińskich. Poziom B2–C1”

Słowa kluczowe: nauczanie języka polskiego jako obcego, studenci ukraińscy, kultura polska, język polski, poziom B2–C1 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego

„Kultura języka i język kultury” to jedyny w swoim rodzaju zbiór materiałów do nauki języka polskiego na poziomie B2–C1 dla studentów ukraińskich. Publikacja ma wspierać kształtowanie kompetencji kulturowych, dlatego odnosi się do takich zagadnień, jak kultura języka, kultura regionalna, kultura kulinarna, socjokultura i kultura duchowa (literatura, muzyka i film).

Treści językowe w publikacji są zróżnicowane pod kątem stylistyki i związanego z nią stopnia trudności. Znajdziemy tu styl potoczny i oficjalny, publicystyczno-informacyjny, literacki, naukowy oraz elementy odmian regionalnych. Różnorodność ta dotyczy zarówno tekstów wiodących i ćwiczeń, jak i narracji każdego z rozdziałów.

Osoby uczące się języka polskiego znajdą tu odpowiedzi na wiele pytań, na przykład:

- Jak kogoś skrytykować, żeby go nie urazić?
- Jaka jest różnica między zaręczynami a oświadczeniami?
- Gdzie leży granica między grzeczną prośbą a niegrzecznym ponagłaniem?
- Czym charakteryzuje się język młodzieży?
- Jak pocieszyć kogoś w trudnej sytuacji?
- „Ministra” i „rektora” – co to za dziwne słowa?
- Czy język polski ma płeć?
- Co to są wycinanki ludowe?
- „Kartofle”, „pyry”, „bulwy”, „grule”, „barabole”, czy może po prostu „ziemniaki”?
- Jak smakują paszteciki, cebularze, kwaśnica, pierniki, fuczki i proziaki?
- Co obejrzeć w wolny wieczór – „Chłopów” czy „Znachora”?
- Czy „wolna amerykanka” jest powolna?
- Czy babka drożdżowa nosi spódnicę?

Dodatkowym atutem książki jest spis treści z wyszczególnionymi zagadnieniami komunikacyjnymi i językowymi, poruszonymi w poszczególnych rozdziałach. Cenną pomocą są też słowniczki znajdujące się na końcu każdej z czterech części oraz klucz do ćwiczeń.

Abstract

TITLE: „The Culture of Language and the Language of Culture. Learning Polish as a foreign language at B2-C1 level. Course materials for Ukrainian students”

Key words: teaching and learning Polish as a foreign language, Ukrainian students, Polish culture, the Polish language, B2-C1 level of the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)

„The Culture of Language and the Language of Culture” is one of a kind set of course materials written for teaching and learning Polish at B2-C1 level and meant for Ukrainian students. This publication aims to facilitate the acquisition of cultural competences so it embraces such topics as the culture of language, regional culture, culinary culture, socio-culture, and spiritual culture (literature, music and the cinema).

The contents of the course materials are diverse in terms of language styles and the level of difficulty. Thus, the learner will come across colloquial and formal registers, journalistic-informative style, literary style, academic style and elements of regional language. This variety of styles and registers is reflected both in the leading texts and exercises as well as the narration in each unit.

In this book students learning Polish as a foreign language will find the answers to many questions such as:

- How to criticise someone without insulting them?
- What is the difference between a proposal and an engagement?
- Where is the line between a kind request and a rude reminder?
- What are the characteristic features of the language of youth?
- How to offer comfort to someone in a difficult situation?
- „*Ministra*” (a lady minister) and „*rektora*” (a lady rector) – what are these strange words?
- Is Polish a language with gender?
- What are folk art cut-outs?
- „*Kartofle*”, „*pyry*”, „*bulwy*”, „*grule*”, „*barabole*” or maybe simply “potatoes”?
- What does meat pie, onion bread, sauerkraut soup, ginger cake, *fuczki* and *proziak* taste like?

- What to watch if you have an evening off – “*Chłopi*” (“*The Peasants*”) or “*Znachor*” (“*Forgotten Love*”)?
- Is “*wolna amerykanka*” slow?
- Can “*babka drożdżowa*” (teacake) wear a skirt?

One of the additional assets of the book is its table of contents specifying what language functions and communicative skills are practised in each unit. Each of the four parts of the book is followed by a glossary/mini-dictionary and an answer key.

„Kultura języka i język kultury” to jedyny w swoim rodzaju zbiór materiałów do nauki języka polskiego na poziomie B2–C1. Publikacja ma wspierać kształtowanie kompetencji kulturowych, dlatego odnosi się do takich zagadnień jak: kultura języka, kultura regionalna, kultura kulinarna, socjokultura i kultura duchowa (literatura, muzyka i film).

Osoby uczące się języka polskiego znajdą tu odpowiedzi na wiele pytań, na przykład: Jak kogoś skrytykować, żeby go nie urazić? Gdzie leży granica między grzeczną prośbą a niegrzecznym ponagłaniem? Czym charakteryzuje się język współczesnej młodzieży? Jak pocieszyć kogoś w trudnej sytuacji? „Ministra” i „rektora” – co to za dziwne słowa? „Kartofle”, „pyry”, „bulwy”, „grule”, „barabole”, czy może po prostu „ziemniaki”? Jak smakują paszteciki, cebularze, kwaśnica, pierniki, fuczki i proziaki? Co obejrzeć w wolny wieczór – „Chłopów” czy „Znachora”? Czy „wolna amerykanka” jest powolna? Czy babka drożdżowa nosi spódnicę?

Treści językowe w publikacji są zróżnicowane pod kątem stylistyki i związanego z nią stopnia trudności. Znajdują się tu teksty w stylu potocznym i oficjalnym, publicystyczno-informacyjnym i literackim, jak również naukowym czy z elementami odmian regionalnych.

71-101 Szczecin, ul. Mickiewicza 64
tel. 91 444 20 06, 91 444 20 09
e-mail: wydawnictwo@usz.edu.pl
www.wn.usz.edu.pl

ISBN 978-83-7972-843-5 (online)
ISBN 978-83-7972-842-8 (print)

9 788379 728428